

NICULAKI BATZARIA

Pirmithi di Malmâ

NICULAKI BATZARIA
(1874-1952)
Pirmithi di Malmâ
Adusi tu limba Armâneascâ di Mihali Prefti

Toronto. Anvârliga di añilli 2000. Nipoata di sorâ âni gri s-u agiutu, câ aveamu aftukinatâ mari, ta s-mutâ lucrî veclli sh-ti niufilisiri, di la casa a llei la unu blocu iu shidea sh-lucra pârintsalli a llei. Lucrili eara ti vindeari la “garage sale” icâ ti-arcari, tsi-armânea. Pi ningâ multi lucrî avea sh-cârtsa tsi nu ma ta li vrea. Anda mi-astihisii s-dau di cartea al Batzaria, purtamu doilli cu cumnatlu a meu cutii cu cârtsâ. Elu imna dininti cu cutia mplinâ di cârtsâ sh-mini dupâ elu, cu altâ cutii mplinâ. Bashi dinintea a casâlle, câdzu ditu cutia a cumnatlui unâ carti – unâ singurâ carti. Mi-aplicai s-u lliau; pi copertinâ: Nicolae Batzaria, POVESTI DE AUR.

Nu, nu easti nitsi unu mistiryiu ti cumu agiumsî cartea Toronto. Socârlli ali nipoatâ avea vinita oaspits ndoi añi ma ninti sh-‘vahi’ elli u-adusirâ ti nipoati, tsi eara-li ñits atumtsea, ta s-adhyivâseascâ. Ama cartea cu pirmithi armasi niadhyivâsitâ, câ vârnu nu shtea tsiva di ea, ni nipoata a mea, ni ñitsli. *Mistiryiulu* easti câ aestâ cârticâ s-astihisi s-hibâ bashi pisuprâ di tuti cârtsali, di câdzu, sh-câ anda câdzu, io mi-astihisii s-imnu dinâpoi, di mi-aplicai s-u lliau. Altâ turlii cartea vrea s-hibâ tukitâ ti *recycling*, Toronto. Sh-haraua tsi-u avui sh-u amu cathi oarâ anda adhyivâsescu tu limba a noastâ aesti pirmithi dialihea di malmâ, nu vrea-u aveamu. Nâdâescu câ aestâ carti va s-aducâ unâ sârmâ di harauâ nu mashî tu suflitli a cilimeañloru, ama sh-tu suflitli atsiloru di tuti ilikiili, sh-câ aestâ aradâ vahi va s-hibâ adhyivâsitâ nu mashî di nipoata a mea, ama sh-di “fititslili” a llei, tsi tora suntu studenti la universitati sh-liceum, sh-ti-a curi ahârzitâ cartea fu adusâ Toronto.

Mihali Prefti

CĂVĂLARLU DI MALMĂ (Pirmithu ditu Pâdurea Lai)

Conrad, hillilu a contilui di Breитай, ditu Pâdurea Lai, eara năoară arhundu sh-pututu, ama dapoa urfânâpsi shi-agiumsî fărâ ipati ti itiea a multiloru polemati tsi li avu cu ehtsrălli di varvari. Aeshtsă dipriună astăllia sinurli sh-năvălea tu vâsiliea a lui ta s-treacă anaparti di Rinu sh-ta s-intră tu Galii iu-s dispoalli politii avuti ali Alsatsii sh-Lurenă.

Măratlu Conrad nu-lli avea armasă dipu tsiva di-aveari năfoară di-unu calu bitărnū shi-aslăghitu, ună apală frămtă shi-ună tsumigoasă arudzinată shi pseftă. Strañili-lli di-armătulă, unăoară anyilicioasi sh-cusuti tuti cu hrisafî, tora s-avea dipu tălăită sh-părtsălită, sh-tuts alantsă căvălari shi-adra hazi cu năsu sh-nu vrea s-lu-aproaki tu sutsata sh-muabetsli a loru, sh-ni tu askerea tsi s-andridzea tora s-neagă ti polimisiri. Ama măratlu Conrad avea cădzută tu-aestă ftuhineatsă mashi ti-atsea că shi-avea apărată patrida di dushmañi.

Ună dzuuă avea agiumtă hăbarea că varvarlli, astăllidalui Duna, năinta cătră Pâdurea Lai, ta s-pali-ahurhească măkellilu sh-dispulerli.

Amirălu ali Ghermăni cllimă tuts celnitslli cu alumtătorlli a loru sh-lă dimândă ta s-adună ună askeri mari ta s-da pingu a varvarloru tsi yinea s-lli-apitrusească. Atumtsea Conrad sh-lo tsumigoasa shi-apala a lui, arudzinati, shi-ankisi cavala pi callu a lui tsi tora eara keali sh-osu. Anda lu vidzură alantsă celnits ahurhiră s-facă hazi cu elu.

“Tsi yini shi-aruptulu aestu?” sh-dzătsea elli. “Ma s-hibă di amirălu a nostu ari mashi ahtări alumtători, va s-facă ma ghini s-li călească irushi nelo, ninti ta s-llia tu bratsă cu dushmanlu.” Amirălu insushi kicusi multu anda vidzu Conrad. “Avinats-lu di-aua kirutlu aestu că-ñi fatsi ti-arizili tută askerea” featsi cumandu elu. “Ma s-lu veadă inamiclu, va mi facu ti peză, că-amu ună askeri di dicuñiari sh-va s-acatsă cama multă curai.”

Sh-bashi anda alantsă căvălari loară s-lli facă volea a amirălui, varvarlli agiumsîră dinapandiha pi-amealurli a Rinlui. Varnă askirlă nu mata mindui la Conrad, că prindea s-andreagă ti-alumtă. Sh-Conrad armasi tru mesi di-askeri.

Prădătorlli, a curi numiru tutu crishtea, vătămară ună multimi di celnits shi-askirladz. Amirălu tora minduia ta s-fugă cu-atsea niheamă askeri tsi-lli avea armasă, cându diunăcali, dinapandiha, s-andzări că yinea unu polimisoru alăxitu tu strañi di malmă sh-cavala pri unu atu albu ca neaua. Cu-apala-lli tsi-anyilicea ca ună mundă di soari, surpă multă di-askerea varvară, sh-mută curai anamisa di-askerea a amirălui.

Fricuits anda vidzură unu ahtari căvălaru, ti cari minduia că-i ună hiri ti niazvindzeari, dushmañilli, tu-ună mintitură, fudziră irushi cari cătă iu

lu-acâtsa ocllilli sh-tutâ câândia di pradâ, tendzâli, shi-amaxili li-apârnsîrâ, alâsânda pi câmpulu di-alumtâ unâ multimi di mortsa.

Dupâ unâ ahtari anikisiri niapândaxitâ, amirâlu adună tuts celnitslli shi-askerea sh-lâ featsi antribari: “Cari s-hibâ aestu polimisoru sarpu tu ârmati di malmâ, tsi aspusi ahântâ livindeatsâ sh-n-ascâpâ di unâ keardiri arshinoasâ. Voiu sâ-lli efhâristisescu sh-sâ-lli dau pâyâlu tsi axiuzeshti ti fapta a lui.”

Vârna nu putu ta s-da apandisi ti mistiryioslu alumtâtoru sh-vanatu lu câftarâ pritu tutâ askerea. Dupâ niheamâ kiro, vârna nu mata minduia la elu shi-pârea tora câ vâsilia va-shi hibâ tu-arihati sh-isihii, cându varvarlli, indunats di azvindzearea tsi-u pâtsârâ, vinirâ pali cu cama multâ askeri sh-dispulliarâ politiili sh-hoarli, pâlatili tu tutâ valea di-alungalui di Rinu. Amirâlu xanaclimâ tutâ askerea sh-celnitslli ditu amirârii. Sh-ia-lu Conrad di Breïtau vini iara ancâlaru pi palliucallu a lui sh-cu armatli frâmti angiumiticati! Tuts shi-adra hazi cu elu, iara amirâlu aestâ aradâ lo apofasi s-lu-arucâ tu-ahapsi. “Cumû câidiseashti unu câvâlaru pi-unâ ahtari halâ s-yinâ tu alumtâ? Easti unâ arshini s-lu-aprokiu tru mesi di-askerea a mea. Ehtsârlli va s-pistipseascâ câ hiu tu-ahtari mari zori câ amu ananghi pânâ sh-di unu tihilaiu c-unâ apalâ arudzinatâ sh-nâ tsumigoasâ frâmtâ. Bâgats-lu tu singiri!”

Ama irushea niapândixitâ a inamiclui pali lu-ascâpâ pi mâratlu Conrad di singiri shi-arcari tu hâpsâni.

Apitrusiti di multimea a varvarloru, askerli amirâreshtsâ loarâ di-arupea kindinarili sh-fudzea cathiunu câtâ iu lu-acâtsa ocllilli, cându, tu-atsea oarâ, ca unu mistiryiu, s-fânârsi iara atselu polimisoru, cavala pi atlu a lui albu. Azmulsi ditu thiki apala-lli lungâ, sh-cu cathi goadâ adra mâkelliu anamisa di dushmañi. Aeshtsâ, acâtsats di cutromlu a frixillei, aurla-lli: “Câvâlarlu di malmâ! Câvâlarlu di malmâ!”

Fudzirâ câtrâ Pâdurea Lai, ama askerea a amirâlui, vidzânda aestâ apurii di-armâtulâ tsi vini pali ta s-lli-agiutâ, âlli loarâ nciciori, lli-apitrusirâ sh-lli-azvimsirâ di-acutotalui. Ashi, aestâ aradâ amirâlu avu unâ amplinâ anikisiri.

Di-analtu di pi cipita a unâlli culâ tsi eara aproapea, amirâlu vidzu livindeatsa tsi u-aspusi câvâlarlu di malmâ. “Voiu s-lu cunoscu!” astrigâ elu. “Anvârligheats-lu, acâtsats-lu shi-adutsets-lu la mini. Voiu s-aflu cari easti livendulu gioni cari ñi-ascâpâ vâsilia di dauâ ori.” Câvâlarlli nai ma sarki di-anvârliga di-amirâ s-himusirâ pri câvâlarlu di malmâ, ama aestu, angâsâinda-shi callu cu câlcâñili, arupsi kindinarili a loru sh-s featsi nividzutu. Sh-cututu, unâ mânushi-lli câdzu mpadi; câvâlarlli u loarâ sh-u adusirâ la amirâ.

Vâsielu, kicusitu câ nu putu s-cunoascâ câvâlarlu atselu sarpu, si turnâ la tsitatea-lli di scamnu, Freiburg, sh-di-aclo dimândâ tu tutâ vâsilia câ atsilui tsi va-lli si uidiseascâ mânusha aflatâ, va-lli da hillea a lui ti nveastâ.

Vinirâ di iutsido celnits sh-câvâlaru avuts, livendzâ sh-mushats, avdzâts sh-cu-anami; tuts cu doru ta s-llia nveastâ hillea a amirâlui. Tuts s-hârsea cu umutea câ naca-naca va lâ si uidisea mânusha, ama vanatâ lâ fu umutea;

a vârnui di elli nu-lli ancâpea nitsi pilicarlu tu mânusha a câvâlarlui di malmâ.

Sh-tea, câ vini sh-mâratlu câvâlaru Conrad di Breитай! Viglitorlli di la poartâ nu-lli didea izini ta s-intrâ, iara amirâlu eara multu nârâitu. “Cumū,” aurlă elu, “aruptulu atselu câdiseashti s-minduiascâ ta s-llia hillea a mea ti nveastâ sh-naca va s-n-adarâ s-pistipsimu câ elu easti câvâlarlu di malmâ?!”

Mâratlu di elu, tutâ avearea-lli eara unu palliucalu keali sh-osu sh-nâscânti ârmati tsi nu-shi eara trâ ufilii nitsi câtu unâ coadâ di meturâ.

Sh-cututu, dumnitsa âlli pricâdzu a amirâlui s-lu-aproaki sh-pi Conrad. Sumu strañilu ptohu al Conrad ea bângă oarâ câ s-acundea unu di-alihea gioni livendu sh-sarpu. “Easti ghini,” dzâsi ea, “ tuts câvâlarlli tiniri shi-aushi, arhundzâ sh-oarfâni s-lâ si da izini ta s-intrâ shi-s probeadzâ mânusha! Tate, ti pâlâcârsescu, nu-lu-ayunea Conrad di Breитай, nu lu-avinâ mashi ti-atsea câ-i oarfânu sh-fârâ tihi.”

Amirâlu u vrea multu dumnitsa. Lli-ascultă pâlâcâria shi, cututu câ alantsâ câvâlaru shi-arâdea sh-fâtsea hazi, deadi izini al Conrad ta s-prubeadzâ sh-nâsu mânusha. Dialihea câ tuts armasirâ ca agudits di kiritu anda vidzurâ cumu mâna al Conrad anelliushirâ lishoru tu mânushi, tsi pârea câ eara curuitâ maxusu ti elu. Tu-atselu sticu di oarâ strañilu sh-armatli al Conrad s-alâxirâ, sh-elu s-fânârsi dinintea a tutâloru pi atlu a lui albu ca neaua, anviscutu tu strañi di malmâ sh-cu-apala-lli anyilicinda ca nâ mundâ di malmâ. Tsi vrea s-dzâcâ, Conrad eara Câvâlarlu di Malmâ?!

“Mi-avinatu,” dzâsi elu, “ti-atsea câ earamu cirucu alâxitu shi-armâtulatu. Mi-ankidicâ aestâ ta s-hiu sarpu sh-axiu tu-alumtâ? Naca vidzuta a mea amintă icâ minută putearea sh-sârpitsâllia a mea? Cumbara a mea, nunâ, cari-i dzâna ditu Pâdurea Lai, mi-alâxi di dauâ ori tu-alumtâ, ta s-sânedzâ cridintsa a voastâ tru mini. Ama Conrad, alâxitu tu malmâ, nu-adră altutsiva di tsi vrea s-adra Conrad tu strañi arupti, cara s-aveats pisti pi elu!”

Amirâlu sh-tuts alantsâ câvâlaru featsirâ mârterii ti alatusea tsi-u adrarâ sh-thimisirâ zborlu mintimenu aushescu câ “Nu strañilu lu-adarâ omlu.”

Sh-featsirâ numtâ mari sh-oaspits multsâ furâ câlisits ditu tuti hoarili sh-politiili, ditu tuti amirâriili. Vinirâ oaspits sh-di ArhiMakidunii, cari acâtsarâ unu coru tsi s-tindea dhipli-dhipli, cumu eara adetea la Armâni. Tru mesi di corlu mari giuca-lli, doi câti doi, cumu eara adetea la Ghermañi, yrambeadzlli Conrad sh-hillea di vâsille sh-tuts alantsâ celnits sh-hilli di celnits.

LILICEA DI PI MURMINTU

di Niculaki Batzaria

Unâ mulliari moashi avea mashi unu hilliu. Bâna doilli tu nai laia urfañi. Anda s-apruke oara ti moarti, mulliarea cllimă hilli-su shi-lli dzâsi cu lâcrâni ntroccli: “Hillilu a meu durutu, fudz tru xeani alargu sh-caftâ-ts aclo iyurea; io va s-moru curundu, shi-aua nhoarâ nu-ai canu cari s-tsâ dzâcâ unu zboru vluyisitu, ti-atsea câ hii ftohu sh-oarfânu. Ama nu-agârșea, dupâ tsi va mi-angroki, s-ti torñi la murmintsâ tru ziya a noaptillei sh-s-aruki lilicea tsi va s-creascâ pi murmintulu a meu. Sh-s-ai angâtanu di-aestâ lilici, câ ea va ts-aspunâ calea câtrâ tihea a ta.”

Dupâ ndauâ dzâli muri mârata moashi, sh-hillilu u-angrupă cu tutâ tiñia. Tru ziya a noaptillei pali neasi la murmintsâ sh-vidzu câ pi murmintulu a dadâ-sa-lli avea criscutâ sh-luludhyipsitâ unâ lilici ñirlâ di-unâ mushuteatsâ fârâ aspuniri. Ficiorlu u-arupsi sh-multu câshtigosu u hipsi tu gepea di paltu.

Dheftura dzuâ, gionli nostu lo calea câtrâ tru xeani diparti shi-andâmâsi ncali unu lupu cari imna ashelliupicânda sh-tsi-lli pricâdzu cu zboarili: “Ascoati-ñi, gione, pliumbulu ditu ciciorlu a melu!”

Tinirlu lli-ascoasi pliumbulu, sh-luplu âlli gri pali: “Nu potu s-tsâ pâltescu tora di oarâ ti buneatsa tsi ñi-u-adrashi, ama azmuldzi unu hiru di peru ditu kealea a mea shi-anda va s-ai ananghi ti-agiutorlu a meu, suflâ tru elu!” Ficiorlu lli-azmulsi unu peru, lu bâgă ngepi ningâ lilicea atsea ñirlâ, shi-shi mutri calea ninti.

Imnâ multi cãlliuri, ama iuva nu lu-agiumsi tihea. Shi-adusi aminti zboarâli tsi-lli li-avea aspusâ dadâ-sa tu sihatea di moarti shi-ascoasi di-ngepi lilicea atsea ñirlâ. Kicusitu, u bâgă mpadi. Sh-tsi s-veadâ?! Lilicea s-mută nsusu tu-aerâ shi-lli dzâsi cu zboru uminescu: “Yina dupâ mini sh-bagâ oarâ câ nafoarâ di tini vârnâ nu poati s-mi veadâ, ti-atsea imnâ-ñi pri toru isihu, câ io va ti ducu la tihea a ta.”

Sh-lilicea azbuiura dinintea a ficiorlui tsi tutu imna dupâ nâsa. Dicsearâ intrarâ tu-unâ pâduri iu gionli andâmâsi unâ vulpi cari-lli azburâ acshi: “Durutlu a meu sotsu,ascoati-ñi, tsâ pricadu, yiaspili tsi-ñi intră tu ureaccli sh-tsi-ñi da unu mari ponu.”

Ficiorlu lli-ascoasi yiaspea, sh-vulpea-lli dzâsi pali: “Nu potu s-tsâ dau tora di oarâ pâyălu ti ghineatsa tsi ñi-adrashi ama va ts-aspunu tsiva tsi-i ti simferlu a tău. Shtiu c-aladz dupâ tihi, ama ninti s-u-aprâftâseshtsâ prindi ta s-hii huzmikearu la unâ dzânâ ehtrâ, a curi va s-lipseascâ sâ-lli pashtsâ kiro di trei dzâli unâ vacâ cu coarnili di malmâ. Va s-lipseascâ s-ai angâtanu ta s-nu s-toarnâ vaca singurâ acasâ, câ va s-ai mari cripari di dzânâ. Sh-ma s-pots ta s-tsâñi vaca la pâshuni tru livadi shi s-nu u-alashi s-fugâ singurâ acasâ, sâ-lli caftsâ ali dzânâ ti pâyă s-tsâ da câciula tsi shadi aspindzuratâ dupâ furnu. Atselu tsi va-shi bagâ aestâ câciulâ, va s-hibâ nividzutu, ici canu nu va s-poatâ s-lu veadâ.” Aestâ-lli dzâsi vulpea sh-

kiru diunâcali, iara ficiorlu sh-bâgă lilicea ngepi sh-s-arcă pi somnu pi iarba veardi.

Alantâ dzuâ pali ascoasi lilicea sh-imna dupâ nâsa. Dupâ niheamâ kiro agiumsirâ dininti la unâ pâlati di heru, iu lilicea dânsi shi-lli dzâsi a ficiorlui: “Hidzi-mi ngepi sh-va mi-ascots mashi atumtsea anda va tsâ grescu mini.” Mizi u hipsi ngepi, sh-poarta a pâlatillei di heru si dishellisi sh-pi praglu di ushi s-fânârsi unâ moashi urutâ ti puvrii: “Tsi caftsâ aua?” lu-antribă pi ficioru. “Voiu ta s-intru cu-arugă,” lli-apândisi gionli. “Ghini, va ti-aprokiu,” lli dzâsi moasha. “Va-ñi pashtsâ vaca a mea cu coarni di malmâ, ama sâ shtii câ va tsâ talliu caplu cara s-hibâ di-s toarnâ acasâ unâ singurâ oară, fârâ s-hibâ cu tini. Sh-ma s-hii axiu ta s-ti torñi acasâ di-adunu cu ea di la livadi kiro di trei dzâli, ai andreptu s-ts-aledz itsi ti-ariseashti ditu pâlatea a mea.”

Livendulu gioni cu multâ harauâ intră cu-arugă shi-dusi vaca atsea sarpitâ sh-cu coarni di malmâ la pâshuni alantâ tahinimâ. Ama mizi agiumsi la livadi sh-vaca lo ta s-toarnâ pali la pâlati. Cumu vidzu aestâ ficiorlu ascoasi avrapa di-ngepi hirlu di peru di lupu sh-suflă tru nâsu. Sh-truoarâ vini luplu cu ñilli sh-ñilli di luki, cari u-anvârtirâ vaca di nu putu nitsi s-minâ ditu locu. Dicsearâ, gionli a nostu si turnă cu vaca di la pâshuni shi-s bâgă s-doarmâ. Sh-tutu ashi sh-dheftura sh-treia dzuâ. Vrea nu vrea, tora dzâna lli-aspusi a tinirlui sâ-shi aleagă ditu pâlati itsi luyurii lu-arisea, sh-ficiorlu, trâ ciudii, bâgă mâna pi-unâ câciulâ sh-u lo di pi penurâ, iu shidea aspindzuratâ. Anda vidzu aestâ, dzâna ahurhi s-aurîlâ sh-vru s-lli-u azmulgă ditu mâni, ama tinirlu u bâgă ayoñia pri capu shi-tru-orâ s-featsi nividzutu di dzânâ. Cumu inshi ditu pâlati, u lo di pi capu sh-u bâgă ngepi, shi-avdzâ boatsea a lilicillei ñirlâ, cari-lli gri: “Tora ascoati-mi mini di ngepi.” U-ascoasi, sh-lilicea lo di-amplâtea pritu aerâ, iara ficiorlu imna dupâ ea.

Multi dzâli bātu cãlliuri sh-cârãri gionli a nostru, fârâ s-da di tihi, cându, ia-lu dinintea a unlui munti analtu. Cãpãitu di-ahântâ cali, shidzu mpadi shi-avdzâ lilicea cumu-lli gri: “Hidzi-mi pali ngepi!”

Adră ashi sh-s-arcă pri somnu sumu unu cupaciu. Tricu multâ oară, dzuua loa di s-apriduna, sh-ficiorlu nica durñia. N-dzari s-videa luna anyilicioasă tsi luñina pishtireili lâiti a muntilui. Nu s-avdza nitsi unâ boatsi sh-muntili durñia ca mortu, afundusitu tu-unu somnu ahândosu.

Sh-diunâcali s-avdzâ unu tsiuru ti sparizmâ, tsi-lu dishtiptă pi ficioru. Mutri aspâreatu anvârliga sh-vidzu unâ broască cu casâ yiyantică tsi trãdzea azvarna unu omu ñicu câtu unâ jgllioatâ. Ficiorlu s-lãhtãrsi shi-ansârî nsusu. Deadî cu-unâ keatrâ pi broască sh-lu sâlãghi omlu ñicu. Cumu vidzu câ ascãpã di broască, omlu ñicu lu pãlãcãrsi pi ficioru s-lu lliã mbratsã. Aestu lu lo omlu ñicu mbratsã, cari-lli dzãsi: “Mi-ascãpashi, ama tora va s-n-ascundemu câ broasca cu casã easti unã mãyistrã arauã tsi va s-clliãmã multi suti di broashti sh-va nã vatãmã.”

Ficiorlu ascoasi di-ngepi câciula atsea mãyipsitã sh-u bâgã pi capu. Mizi adrã aestã, câ di câtrã iutsido lli-apitrusea ñilli di broashti cu casi, cari lu câfta pi ficioru, ama nu putea tora s-lu veadã. Shi-ashi ficiorlu cu

omlu ñicu mbratsâ puturâ ta s-immâ ninti pânâ deadirâ di intrata a unâlli pishtireauâ. Aclo, omlu ñicu lli dzâsi a ficiorlui: “Tora bagâ-mi mpadi sh-immâ dupâ mini. Voiu s-ti-adaru avutu sh-hârsitu.”

Intrarâ tu pishtireauâ, iara omlu ñicu agudi di tri ori murili a pishtireaullei sh-dzâsi: “Dishellidets-ñi frats,
Tru-oarâ alâgats!”

Si disfeatsi unâ poartâ, sh-omlu ñicu lli dzâsi a gionilui: “Ascoati-ts câciula di pi capu ta s-poa’ s-ti veadâ fratslli a melli.”

Ficiorlu bâgâ câciula ngepi sh-intrâ cu omlu ñicu tu-unu udă mari di lemnu. Di-aclo intrarâ tu-unu altu udă di-asimi shi, tu soni, si dishellisi unâ altâ ushi sh-tinirlu di-adunu cu omlu ñicu intrarâ tu-unu udă di malmâ.

Tu-aestu udă eara-lli adunats unâ multimi di oamiñi ñits anvârliga di vâsielu a loru, tsi eara tutu ca nâshi, ama cari purta unâ barbâ lungâ, di-asimi.

Omlu ñicu lu-adusi pi tiniru dinintea a vâsielui shi-lli dzâsi: “Luñinate Vâsille! Tinirlu aestu ñi-ascâpă bana. Mâyistra atsea ehtrâ ditu munti s-avea prifaptâ broascâ cu casâ sh-vrea mi vâtâma cara s-nu andâmâseamu aestu gioni n-cali.”

Vâsielu a oamiñiloru ñits mutri pi ficioru sh-gri: “Ascâpashi bana a nai ma bunlui omu di-a melli. Tora voiu s-tsâ dau pâyâlu ti-aestâ faptâ sh-doarâli tsi va li-aproki va ts-aducâ harauâ tru banâ, va ti-adarâ hârsitu.” Cumu dzâsi aestâ, shi-azmulsi ditu barbâ unu hiru di peru di-asimi, lu deadi a ficiorlui shi-lli dzâsi: “Anda va s-hii tu mari ananghi, va s-sufli tu perlu di-asimi sh-mini va s-yinu cu tutu popullu a melu ta s-ti-agiutu.” Lu dusi dapoa tu udălu di-asimi, âlli deadi unâ cunetâ di-asimi shi-lli dzâsi: “Cathi oarâ tsi va s-aspruceshtsâ cu apâ ditu cuneta aestâ – apâ tsi nu s-bitiseashti vârnâoarâ – unâ keatrâ cari s-hibâ, diunâcali va s-facâ malmâ curatâ.” Di-aclo lu dusi tu udălu di heru, lli deadi unâ tufeki shi-lli dzâsi: “Cu tufekea aestâ nu va s-alâtuseshtsâ vârnâoarâ nishanea. Ankisea-ts calea tora sânatosu, câ vârnâ omu di pisti tsarâ nu-ari izini s-armânâ la noi ma multu kiro.”

Tu fugari vini sh-protlu omu ñicu ta sâ-lli oarâ cali bunâ, immâ cu elu pânâ nafoarâ shi-lli dzâsi: “Curundu calea va ti ducâ la muntili di geami, iu unâ lamñi tsâni anellisi trei feati, cari suntu nai ma mushati di pisti tsarâ. Ma s-ai vârnâ cripari aclo, s-nâ cleñi trâ-agiutoru!” Lu bâshe di trei ori shi-s turnâ tu pishtireauâ.

Tora avdzâ boatsea a lilicillei, cari dzâsi: “Ascoati-mi di-ngepi.” Ficiorlu u-ascoasi sh-immâ dupâ nâsa.

Tu murgiu agiumsî la unâ barâ shi-s bâgâ mardzina di ea. Mizi s-teasi shi-andzâri pi tseru trei ayruhini tsi-azbuira pisti barâ.

Gionli nishinipsi tufeakea shi-agudi pri nai ma ñica. Alanti dauuâ azbuirarâ aspâreati, ama ayruhina atsea ñicâ s-prifeatsi unâ featâ mushatâ, cari-lli dzâsi: “Ñi dideshi pali hirea a mea umineascâ tsi lamñia ditu muntili di geami nâ-u lo a ñellia shi-a dauloru surări a meali. Cu multâ harauâ va-ñi mi mâritu cu tini, ama cara s-pots s-adari tsiva ta s-lâ dai shi-a surârloru a meali pali hiri umineshtsâ.”

Alantâ dzuâ giunopanlu a nostu sh-feata atsea mushatâ neasirâ la muntili di geami iu bâna lamñia sh-dauli surări a llei. Ficiorlu ascoasi di-ngepi hirlu di peru di-asimi shi-adhille tu elu. Diunâcali vidzurâ cumu inshea ditu locu ñilli sh-ñilli di oamiñi ñits, cu vâsielu dininti, cari-lli dzâsi a ficiorlui: “Shtiu tsi vrei. Vrei ta s-intsrâ tu muntili di geami ama nu pots. Va ti-agiutâmu noi.”

Sh-oamiñilli ñits ahurhirâ s-batâ, s-agudeascâ, s-ciucuteascâ, s-adarâ guvi cu sfeedini, sh-tu niheamâ di oarâ adrarâ unâ guvâ mari tu muntili di geami. Cumu s-disfeatsi guva, kirurâ avrapa cumu sh-vinirâ. Ama muntili di geami bumbunidza sh-plâscânea sh-dauâ ayruhini di malmâ inshirâ di sumu elu, shi-azbuirarâ tu-aerâ. Gionli lo tufekea tru mânâ, amină pri eali, sh-dauli ayruhini câdzurâ mpadi shi-s featsirâ dauâ hiri umineshtsâ – dauâ feati mushati.

Ama ia câ agiumsi sh-lamñia shi-s himusi ca nâ furtunâ pisti gionli a nostu. Livendulu gionu amină tru-oarâ pi lamñi cari si prifeatsi arinâ sh-fumu, sh-li-asprândi vintulu nclo.

Dupâ tuti aesti facti, azbuiră sh-lilicea a tsea ñirlâ ama nu ninti sa-lli dzâcâ a ficiorlui: “Hillilu a meu, armâni ghini! Io hiu suflitlu a dadâllea a ta sh-tora lipseashti s-mi tornu d-iu viñiu.” Sh-kiru lilicea atsea ñirlâ trâ totna. Gionli lo nveastâ feata atsea ma ñica – sh-dupâ niheamâ kiro s-mârtarâ shi-alanti dauli surări – sh-tuts sh-tricurâ bana tu ghineatsâ sh-harauâ.

TSI PIRMITHUESCU SOARLI SH-VIMTULU
(Pirmithu Italeanu)

Tu-unâ tahinimâ mshatâ, Soarli s-dishtiptă ditu somnu sh-neasi s-luñineadzâ cipita a unlui munti, tsi eara acupiritâ di iarbâ veardi sh-crehtâ. Ma aclo tu cipita di munti eara Vimtulu. Hee, unu vimtu dipu lishoru. Unâ livâ lishoarâ sh-molavâ câ mizi adhillia shi-aplica nghiosu lilicili sh-hirili di iarbâ veardi.

Noaptea tutâ vimtulu avea armasâ pi-atsea cipitâ di munti. S-avea agiucată cu iarba asprucukitâ di-aroua a tahinimâllei; avea mârmuratâ pritu dedzli a puñitsloru; avea cântatâ unu cânticu lungu, shi-avea elu sutsatâ jujunarlli tsi shidea ascumsâ iara cânticlu a birbillilui didea apandisi a cânticlu a lui.

Anda soarli vidzu câ vimtulu shidea pi cipita di munti, featsi irushi nclo sh-s-ascumsi tu pältârli a unlui nioru. Vimtulu âlli gri a soarilui ta s-yinâ nâpoi shi-lli dzâsi: “Soare, Soare, haide, yina nculea! Iarba sh-lilicili lâ-i doru di tini. Nu ti-aspari di mini, ore Soare! Tini shtii câ hiu bunu sh-molavu.”

“Ama soarli easti ma bunu di tini!” gri pi-ayalea unâ kitcâ albâ, tsi-s ligâna pi trupiclu-lli subtsâri sh-lungu.

“Amuti, tini, kirutâ di kitcâ ñicâdzancâ!” lli-aurlă Vimtulu, cari diunâcali kicusi shi-ahurhi ta s-batâ cama sh-cama cu silâ, câ shtimu câ Vimtulu kicuseashti dipu ti tsiva, pânâ s-dzâts tsintsi.

Ama soarli nu vrea ta s-iasâ di iu shidea ascumtu tu nioru. Atumtsea Vimtulu-shi bātu niheamâ arkili, avinâ niorlu shi-ascoasi tu padi mushatlu prosupu a Soarilui anghiliciosu. Sh-Soarli arâsi hârâcopu, anda vimtulu pimsi nanâparti niorlu. Sumuarâsi shi featsi cu-alagâ tru-oarâ la virdeatsâ sh-la lilici, cari lu ghinuirâ.

Sh-Vimtulu lli dzâsi: “Di oarâ-oarâ, putearimu ta s-himu sots. Haidi ta s-shidemu niheamâ diadunu.” “Hâriosu! Hâriosu!” lli-apândisi Soarli.

Shidzurâ baia oarâ muabeti pritu vulodzli ansurinati... Soarli didea unâ câñinâ bunâ sh-Vimtulu li-avra, adhillindalui lishoru. Atumtsea lilicili sh-hirili di iarbâ s-bâshea shi-shi aura unâ dzuuâ mushatâ sh-isihâ tu-atsea tahinimâ ditu meslu al apriiru.

Di-alihia câ-i nâ mari harauâ anda Soarli sh-Vimtulu âshi suntu sots. Soarli da câñinâ shi-i hârâcopu; Vimtulu i-avrosu sh-mulacicu. Anda s-primnâ diadunu pritu vulodzli ansurinati, âshi pirmithuescu unu alantu unâ multimi di lucri mushati.

Sh-vimtulu dzâsi: “Mutrea, lăi frate Soare, caranfila atsea ditu livadi, caranfila atsea aroshi shi-ndlicatâ. Mmm! Tsi moscu pusimatu asprândeashti! U thimiseshtsâ?” “Ie, ie, âñi pari câ-u cunosc,” apândisi

soarli sh-didea ta sâ-shi aducâ aminti. “Ie, nâsa insâshi easti,” dhiftursi Vimtulu. “U thimisescu ghini. Eara tu-unâ tahinimâ di martsu, sh-tini, linivoase, ti-asculashi amânatu ditu somnu. Tu-atsea dzuâ aflaiu unâ simitsâ di lilici, cari-ñi gri: ‘Tsi vrei?’ u-antribaiu io. “Voiu,” apândisi nâsa, “s-agiungu pi cipita atsea di munti. Cash’ câtu mshatu easti aclo!” “U loai pi ârkili a meali sh-u adushu aua, pi cârciliulu aestu. Sh-cumu tsâ dzâshu: Frate Soare, mutrea simitsa aestâ ñicâdzancâ shi-ai angâtanu di ea. Angâldza-u cu câñina a ta. Tini u-angâldzâshi, simitsa fitrusi sh-s-adrâ lilici. Nu-i ashî, lea caranfilushcǎ?”

Caranfila deadi caplu-lli aroshu, semnu câ sh-nâsa thimisea atsea dzuâ, iara Soarli âlli sumarâsi sh-u bâshe.

Sh-tea câ s-avdzâ nâ boatsi ñicâ di plângu. “Tsi easti? Tsi boatsi s-avdi?” antribă truoarâ Soarli atselu bunu sh-ñilâosu.

“Io hîu, tsi plângu,” apândisi idhyea boatsi dipu fârâ ipati.

Eara unâ lilici ñicâdzancâ di liliu ditu muntsâ. Plândzea câ unâ borâ di vimtu ca zurlecicâ noaptea u-arupsi. Tora, mârata lilici, dispârtsâtâ di dadâ-sa, tsi-u antrica, loa di mârânghipsea sh-murea.

“Vimto,” âlli si plândzea liliu ml, tsi-shi avea kirutâ pitâloañili a llei albi, “cu caranfila a ta fushi ahântu bunu, ama cu io, nu ti purtashi ici ghini!”

Vimtulu nu grea shi-s fâtsea pishmanu câ fu ca zñiarcu asarnoaptea. Ama bunlu Soari u hârsi lilicea di liliu shi-lli dzâsi: “Adi tora, nu mata plândzi, câ va ti-angâldzâscu cama multu sh-va tsâ creascâ altâ lilici.”

Sh-vimtulu tora eara multu anvirinatu ti zñia tsi-u featsi cu mârata shi-andilicata lilici di liliu sh-pricunushtea cu boatsea-lli apusâ ti lâetsli tsi li-adarâ niscântiori.

“Ashi-i, hîu ca zurlu niscântiori. Aseara kicusii unâ mulliari multu bunâ. Mârata! Câtu shi-avea teasâ strañili pi teli ti uscari, sh-io, fr! fr! suflaiu cu dhinami sh-lli-azbuirai tuti lucrili pritu livădz. Ama io vreamu s-ti-agiutu pri tini, lâi sotsu a meu, Soare! Multiori patu ahtari lucru. Bashi anda minduiescu câ-adaru sh-io unu lucru ti hâiri, dukescu câ fapta a mea adutsi zñii sh-cripări. Pricunoscu câ mi cilduiescu di minti niscântiori.”

Soarili, bunacicu sh-vluyisitu, sumarâdea.

“Ama,” dhiftursi Vimtulu, “nu tutu laolu azburashti cirucu ti mini. Lu cunoshtsâ piscarlu Maso? Mâratlu aushu! Âlli kiru unu ficioru tu polimu. Sh-lli-armsirâ ncasâ tsintsi nipots, tuts ñits shi-agiunî, ca pulli tu cuibairu, tsi-shi dishellidu kiplitanili anda s-toarnâ dada a loru. Maso easti aushu sh-totna curmatu di lucru. Sh-cututu, prindi s-neagâ cu câyikea a lui diparti-diparti pi-amari, ti peshtsâ. Ankiseashti serli shi-s toarnâ dheftura dzuâ, tahina. Sh-multiori nu-acatsâ dipu tsiva. S-pari câ peshtsâlli suntu itsrâ sh-nu s-alasâ acâtsats, tu pâyidhâ. Shi-atumtsea Maso lli mutreashti cu ñilâ nipotslli, agiuñi, sh-suskirâ ahânda ditu frândzâli-lli di hicati.

Aualtadz eara singuru noaptea pi-amari. Mina lupâtsli dipu curmatu. Io-lli ciuciurau tu ureaccli: “Aushu, alasâ lupâtsli nanâparti sh-mutâ pândzâli; va ti-agiutu io niheamâ. Elu teasi pândzâli, sh-io loai ta s-suflu tu eali. Tora câyikea s-mina avrapa-avrapa, sh-Maso, ancrutsille bratsâli-

Ili pri keptu sh-dzâsi: ‘Vluyisitu s-hii tini, Vimto!’ Dukii unâ dialihea hârsiri, câ-i nâ mari harauâ anda avdzâ câ ti vluyiseashti cariva.”

Soarli asculta; sh-unu sumarâsu lli-anyilicea pi prosupu. Shi-elu lli shtea nipotslli al Maso, oarfâñilli ditu câsica di ningâ amari, a curi pârinti avea kirutâ tu polimu. Lli videa anda s-agiuca tu-arinâ mardzina di-amari. Sh-elu, bunlu, molavlu Soari l-angâldzashti trupicurli a loru aproapea goali.

Ti-atsea, Soarli asculta, sumarâdea sh-tâtsea. Easti ghini câ sh-vimtulu adutsi harauâ sh-isihii la unu sh-altu!

Vimtulu lo iara s-pirmithuseascâ, sh-dzâsi: “Adzâ tahina, anda tini, lâi sotsu Soare, ti-andridzeai ta s-apiri, aflai aua, tu vâloagâ, unu ñelu ñicudzancu, tsi s-avea kirutâ di dadâ-sa. Eara ñicu sh-albu. Anciuñea, mâratlu, di canda plândzea. Mi ciudiuseamu iu s-hibâ mã-sa? Dipushu hima muntili ta s-u caftu. Tâshi aclo dighiosu astâvrusii unâ oai grasâ, tsi-aurla sh-cllima sh-tutu mutrea anvârliga... Eara dada a ñellui!

Diunâcali, loai pi ârkili ameali sh-cllimlu a ñellui kirutu sh-lu dushu pânâ la urecllilli a dadâ-sa-lli. Hee, s-earai di vârnâparti s-u videai dada a ñellui! Cara lo muntili nsusu, irushi, sh-tu-unu adhilliatu agiumsî ndzeanâ pi cipitâ. Shi-aflâ hillilu vrutu sh-lu hârsea pi gruñilu aroshu, di canda-lu bâsha, sh-lu-antrică avrapa cu laptili-lli caldu sh-dultsi. Vedz, tini, lâi sotsu Soare, câ nu hîu shi-ahâtu andihristu.”

“Ma io nu dzâshu câ hii andihristu,” lli-u turnă Soarli, cumu si priimna cu Vimtulu pritu vuloaga mplinâ di lilici.

Iutsido anvârliga, shi-adra muabeti lilicili, virdeatsa, poñilli, pullilli. Dzâtsea-lli tuts câ di multi ori sh-vimtulu easti bunu, ama, mashi câ Soarli easti sh-cama bunu, câ daima easti bunu.

Iarba dzâtsea: “Aesti hiri crehti a noasti nu vrea s-hibâ ahântu verdzâ, ahântu analti sh-mushati, ma s-nu li bashi soarli dipriunâ.”

Lilicili dzâtsea: “Vimtulu niheamâ ca arcurosu di-asarnoaptea n-anellisi pitâloñikili, ama tini, Soare, mizi vinishi sh-li dishclliseshi palî. Vluyisitu s-hii di Dumnidzâ!”

Sh-franzâli, amurili, zñeura, ascumti sumu frândzâ dzâtsea: “Ie, ie, vluyisitu s-hii tini mushate Soari! Cathi dzuâ dukimu cumu kits tu trupicurli a noasti dultseami, sh-noi n-adrâmu sh-cama mãri, cama aroshi sh-ma mushati sh-nostimi... Tutu ashi dzâsi sh-tsitsivellilu, cari vini adzâ tahina s-nâ gustâ niheamâ, ta s-acatsâ dhinami sh-s-aumplâ vulodzli sh-yianurli cu cântitsli a lui hârâcoapi. Sh-cireashili di pi pomlu di cireslu di-aclo, hima, tsi crescu sh-s-andultsescu dzuuâ di dzuuâ, cântâ, cumu s-leagânâ tu bâtia a vimtului: “Soare! Vluyisite Soare! Soare bunu!”

Ditu unu agru di yiptu s-avdzârâ botsli a ñilli sh-ñilli szghicuri di gârnu: “O tini Soare, n-aumpli di biriketi. Tora himu ñits sh-verdzâ, ama tini va nâ creshtsâ; va n-aumpli di malmâ, di malmâ câthâroasâ. Sh-câtu hârsitu va s-hibâ huzmikearlu a agrului, cari nâ siminâ! Sh-tini, Vimto, s-nu aduts pisti noi niorlli lâi sh-grelli, ancârcats di grândinâ. S-ai ñilâ di noi! Câ ti shtimu noi! Anda tserlu s-ascutidipseashti, tini, Vimto, bats cu vârtuti sh-

n-anduplits, di n-aplicămu pân' di padi; huryeatlu, sotslu a nostu, treamburâ sh-fatsi pâlâcării. Vimto, s-hii sh-tini bunu ca Soarli!”

Sh-Vimtulu ahurheashti s-bâbâleascâ. Ahântâ vâryeari, na, na, s-lu-adarâ s-cicârdâseascâ di minti. Ama atsea tahinimâ eara ahântu pisimâ sh-luñinoasâ sh-bunlu soari dzâsi! “Vedz, Vimto, câtâ harauâ anvârliga di noi, anda shedz arihati!

“Ie, ie, vedu! Sh-io mi hârsescu sh-tsâ hâristisescu, Soare, câ shidzushi muabeti cu mini. Ashi ca adzâ, voiu daima s-hiu sotsu cu tini, ama tini noaptea mi-alashi singuru sh-niscântiori keru di minti. Tsâ tâxescu câ va s-cilâstâsescu s-hiu totna bunu di-aua shi-nclo.”

Ama, ca cumu cilimeañilli ashî sh-Vimtulu, cumu deadi cornulu di sucaki, diunâcali agârshi tuti tâxerili tsi li featsi.

PULLILU A AVERLUI (Pirmithu di Andaluzii)

Trei surări tiniri sh-tuti mushati shidea-li unâ seară muabeti tu uborlu a casâllei a loru ñicâ shi ftohâ.

“Vrearimu, dzâsi nai ma marea di eali, s-mi mâritu cu mâyirlu a vâsielui, ta s-mâcu mâcârli nai ma buni shi-aleapti.”

“Io, dzâsi daua, vrearimu s-mi mâritu cu cafitarlu a vâsielui, ta s-mâcu nai bunili piti sh-dultseñi.”

Sora nai ñicâ, tsi eara sh-nai ma mushatâ, dzâsi, anda-lli vini arada: “Io vrearimu s-mi mâritu cu insushi vâsielu. Va-lli durusescu unu ficioru sarpu ca elu sh-unâ fiticâ mushatâ ca dzuuu ansurinată.”

“Hii unâ kirutâ! Hii mâritâ sh-niminduitâ!” lli-apândisirâ dauli surări ma mări.

Ama cumu s-astihisi bashi tu-atsea oară s-treacă vâsielu pri-aclo sh-s-avdâ tsi dzâsirâ treili feati. Alantâ dzuuâ, li cllimă la pâlati shi-aumplu, prota, volea a dauloru ma mări, tsi li mârtă, atsea ma marea cu mâyirlu a lui, shi-atsea di mesi cu cafitarlu. Dapoa, lo di mânâ sora ma ñicâ, u-adusi dinintea a urnipsitorloru shi-a celnitsloru di la pâlati sh-dzâsi: “Aestâ easti aleapta a suflitlui a meu; ea va s-hibâ nveasta a mea.” Sh-tu idhyea dzuuâ s-adrarâ trei numtsâ.

Tricu unu anu, sh-vâsielu shi-alâsă pâlatea sh-neasi tu polimu. Ndauâ dzâli dupâ vgarea a lui vâsiloaניה amintă doi dzeamiñi: unu ficioru sh-unâ fiticâ, doilli di-unâ mushuteatsâ fârâ aspuniri. Ama, surârli ma mări tsi eara-li iryâtaritsi câ sora ma ñicâ agiumsî vâsiloaניה, furarâ tu-unâ noapti doilli nats, lli bâgarâ tu-unu coshu sh-lli-arcarâ tu-arâu. Dupâ aestâ faptâ andihristâ, pitricurâ unu omu di-a loru la vâsille cu hâbarea câ vâsiloaניה âshi mâcă natslli.

Anda avdzâ aestâ hâbari lai, vâsielu si turnâ nyii la pâlati sh-fârâ s-caftâ dialihea tsi s-featsi cu-atsea tsi dzâsirâ arâditoarili di surări, u-ancllisi mârata vâsiloaניה tu-unu tsilaru ascutidosu sh-giurâ s-nu-u lliartâ shi s-nu-u veadâ tutâ bana.

Tu-aestu kiro, arâulu purtă coshlu cu doilli nats tâshi la mardzina a gârdiñiloru, tsi eara-li a unlui emburu aushu sh-multu avutu. Emburlu, vidzu coshlu, lu dishellisi shi-armasu apurisu di tsi vidzu nuntru sh-di mushuteatsa a natsloru. Lli dusi truoarâ la muliarea a lui, shi-lli dzâsi: “Tea, cu tsi n-ahârzi soartea. S-ai angâtanu di-aeshtsâ ficiurits, câ elli va nâ hibâ haraua tu yiamati.”

Natslli furâ pătîdzats, sh-ti itia câ bashi atsea dzuuâ s-atihisi s-hibâ sârbâtoarea al Ayiu Iani, lâ bâgarâ numili Iani sh-Ianula.

Emburlu cu muliarea a lui lli criscurâ natslli cu multu-angâtanu sh-vreari di canda eara-lli ficiorlli a loru. Ashi tricurâ tsisprâdz di-añi, cându muliarea a emburlui sh-deadi suflitlu, di-ausheaticu, sh-neasi tru lumea a alantâ. Sh-nu dupâ multu kiro, duki sh-emburlu câ s-aproaki dzuuu ditu soni. Atumtsea cllimă doilli tiniri la elu sh-dupâ tsi lâ-aspusi cumu lli-avea

aflată, dzâsi: “V-alasu tută avearea a mea, ama voiu sâ-ñi tâxits câ nu va vâ dispârtsâts canâoarâ. Anda va s-hits mări, s-alâgats s-vâ câftats pârintsâlli a voshtsâ hashi sh-sâ-lli vrets sh-sâ-lli tiñisits sh-elli ashi cumu nâ vrutu sh-nâ tiñisitu pri noi.” După ndauă sihăts di oarâ, aushlu emburu ancllisi ocllilli shi-shi deadi suflitlu.

Kiro di-unu anu, Iani sh-Ianula nu inshirâ di-ncasâ. Anda s-aumplu anlu, Iani ankisi avinaticu, ama u lo sh-surica a lui cu elu, ti-atsea câ nu vrea s-dispartă vârnâoarâ di nâsa. S-astihisi s-hibâ andzârîts di mulliarea a mâyirlui, cari, aspâreată, neasi irushi la sora a llei, mulliarea a cafitarlui, shi-lli dzâsi: “Bana a noastă-i bitisitâ! Ficiorlli ali vâsiloaņi bâneadzâ!”

Dauli surări nu trapsirâ mânâ ni aestă aradă, ama arvunirâ unâ mâyistră, cari li siyuripsi câ va s-adară tutu tsi-lli shadi tu puteari ta sâ-lli kearâ didipu doilli tiniri.

Sh-ia câ unâ tahnimă, anda Iani avea vgată avinaticu, moasha mâyistră neasi la poarta a casâllei a loru sh-cumu u vidzu Ianula tu gârdinâ, lli dzâsi: “Hillea a mea, multu mushatâ-i gârdina a ta, ama va s-hibâ di unâ ñilli di ori ma mushatâ ma s-torņi tu bara ditu mesea di ea ndauă kicuti di apa di-asimi; atumtsea tută apa ditu bară va s-anyilicească ca asimea.” “Sh-iu s-află aestă apă?” antribă Yianula perieryă.

“La Fântâna di-Asimi ditu Muntili a Apuriiloru. Dzâ-lli a fratilui a tău s-neagă aclo ta s-tsă-u aducă.”

Dicseară, cându Iani si turnă di-avinaticu, Ianula lli pirmithusi tsi-lli avea aspusă mâyistra sh-lu pâlâcârsi s-neagă ta s-lli-aducă di apa di-asimi. “Nu potu ta s-fugu shi-s ti-alasu singurâ,” lli-apândisi elu, “câ amu ashi ca nâ frixi s-nu tsiva di ti pati vârnă taxirati.” Ama Ianula ahurhi ta s-plângă, sh-ta s-u-apuituească, Iani-lli tâxi câ va s-ducă ta s-llia niheamă di apa di-asimi. Lo unu pociu sh-cavala pi atlu a lui naima sarpitu, ankisi calea dheftura dzuuă câtră Muntili-a Apuriiloru. Anda agiumsî la ciciorlu a muntelui, andâmâsi unu aushu ermu, tsi shidea tu-aumbră sumu unu cupaciu.

“Cari ari tu umuti s-ti keardă di ti pitricu tu-aesti locuri dipârtoasi?” lu-antribă aushlu ermu.

“Soră-mea mi-ari pitricută, cari, shtiu câ mi va multu. Ama unâ moashi mâyistră, blâstemlu s-cadă pi ea, lli hipsi tu inimă aestu doru ti apa di-asimi.”

“Hillilu a meu,” lli dzâsi aushlu ermu, “di tuts câts au vinită la aestu munti, vârnă nu-s turnă yiu. Ama pri tini, ti-atsea câ vinishi ti harea a suricâllei a ta, va ti-agiutu. Alină anifurlu pi cârarea tsi-ahurheashti di-aua. Tu giunitati di cali va s-dai di-unu liundaru ascumtu tu pishtirei. Ma s-aibă ocllilli ancllishi, shedz pri locu, nu ti mină, câ ti veaglli, ama ma s-aibă ocllilli dishcllishi, imnă ninti cu curai, câ elu doarmi. Aumpli avrapa pocilu cu apă di-asimi sh-toarnă-ti cama ayoņia, ninti ta s-dishteaptă liundarlu, tsi-ari unu somnu dipu lishoru.”

Iani efhâristisi a aushlui ermu sh-lo s-alină muntili pi cârarea tsi lli-u avea aspusă. După cabaia cali, agiumsî la fântână, a curi apă anyilicioasă

cura pritu niscânti shcâmbi verdzâ sh-dhiafani ca smaraydhili. Ningâ apâ shidea tesu unu liundaru, tsi tsânea ocllilli dishcllishi.

Iani tricu ayalea pi ningâ elu, tsi nu-s dishtiptă, aumplu pocilu, sh-ankisi calea nâpoi irushi, ampăturânda pi callu a lui sarpitu.

Ianula eara tu-unâ mânâ di harauâ tora, anda vidzu câ dorlu a llei s-featsi averu. Virsă tu barâ ndauâ kicuti di apâ sh-truoarâ apa a barâllei s-adră ahântu anyilicioasă, câ nu ti fânâteai sâ-u mutreshtsâ sh-earai tutu apurisu di mushuteatsa sh-anyilicirea a llei.

Alantâ dzuuâ, moasha mâyistrâ pali vini, sh-s-adră ca tseara di yinati anda vidzu câ Iani nu fu aruptu sh-mâcatu di liundaru. Ama, shi-azâptâsi yinatea shi-lli dzâsi ali Ianulâ pali: “Gârdina va s-hibâ sh-cama mushatâ cara s-ai sh-cupacilu cu frândzâli di malmâ. Caftâ-lli a frati-tu-lli s-ts-aducâ unâ lumâkitsâ ditu atselu pomu. Seaminâ-u tu gârdinâ shi-alantâ dzuâ va s-facâ unu cupaciu mari; cathi frândzâ va s-cântâ unu cânticu. Vârnâ nu-avu pânâ tora unu ahtari cupaciu apurii.”

Pali lu pâlcârsi Ianula fratili a llei, pali bâgă boatsea s-plângâ Ianula sh-pali ankisi Iiani calea ta s-caftâ cupacilu cu frândzâli di malmâ. Calea iara lu dusi la aushlu atselu ermu, cari-lli dzâsi: “Va ti-agiutu sh-tora. Anda va s-agiundzâ la cupaciu, va s-vedz unu sharpi yiyanticu. Ma s-tsânâ caplu ascumtu, easti semnu câ ti mutreashti, sh-ma s-lu tsânâ mutatu sh-cu ocllilli dishcllishi, mutreashti câtrâ soari, sh-easti semnu câ doarmi. Arupi ayoñia unâ deagâ fârâ s-dipuñi di pi calu shi-ampaturâ nâpoi cama cu irushi.”

Ashi adră Iani shi-arishi di-adusi unâ lumâkitsâ di cupacilu cu frândzâ di malmâ. Ianula siminâ deaga tu gârdinâ sh-troarâ fitrusi unu cupaciu mari sh-pirifanu, a curi frândzâ di malmâ cânta nai mushatili cântitsi pisti tsarâ.

Tu treia dzuâ, uruta sh-nihita di moashi mâyistrâ pali s-fânârsi la casa a ficiorloru. Vrea s-turba di yinati anda vidzu câ Iani ascâpă yiu shi-aestâ aradâ. Ama sh-tsânu yinatea ascumtâ shi-lli dzâsi ali Ianulâ: “Ta s-hii dialihea hârsitâ prindi s-ai Pullilu a Averlui. Easti albu shi-anghiliciosu ca neaua tu soari. Elu shtii tuti mistiryiurli a luyuriiloru, shi-atselu tsi-ari aestu pulliu va s-bâneadzâ mashi tu harauâ tutâ bana.”

Ama, anda Ianula lli câftă al Yiani s-neagâ sâ-lli lu-aducâ, Iani apândisi mârinatu: “Mi pitrets la keardiri, surică, ama va negu ta s-tsâ facu volea shi-aestâ oară, cututu câ-i unu lucru zurlescu atsea tsi-adaru. Tsâni maca aestâ yilii sh-mutrea-u cathi tahinimâ. Cara s-vedz câ s-antunicâ, easti semnu câ hiu tu mari taxirati. Atumtsea, duruta a mea surică, s-fats pâlcârii ti mini, câ nu mata va mi vedz.” Sh-Iani ankisi calea, nearsi iara la ermulu aushu shi-lli-aspusi tsi vrea pali.

“Hillilu a meu,” dzâsi aushlu, “multsâ au vinitâ ta s-acatsâ Pullilu a Averlui, sh-tuts kirurâ. Ama va ti-agiutu shi-aestâ aradâ. Alinâ-ti pi Muntili Apuriiloru, trets di fântâna cu apâ di-asimi sh-di cupacilu cu frândzâli di malmâ, innâ pânâ tsi va s-dai di-unâ gârdinâ mari. Ñilli di pulli va s-cântâ anvârliga di tini. S-nu-acats vârnâ di elli, ama s-imñi ninti pânâ va s-agiundzâ tru mesi di gârdinâ. Aclo va vedz cuculici di ketsari

mări arâdâpsiti kindinari tu-unu surinu. Dânâsea ta s-li mutreshtsâ. Va s-vedz câ unu pulliu mushatu albu, cu peanili ca neaua, va s-azboairâ pi-unâ keatrâ arucutoasâ, va-shi minâ ârkili, va s-cântâ, sh-tu soni va-shi higâ caplu sumu ârki. S-nu tsiva di badz mâna pi elu ninti ta s-doarmâ. Altâturlii, ma s-lu-ascaki, va s-hii prifaptu t-unâ shcâmbâ di keatrâ, ashî cumu furâ prifaptsâ tuts câts neasirâ aclo nintea a ta.” Iani adră ashî cumu lu urnipsi aushlu atselu ermu; intră tu gârdina atsea marea, imnă pânâ tru mesi sh-vidzu unu pulliu mushatu albu tsi kinduri pi-unâ keatrâ arucutoasâ sh-lo di cânta sh-dzâtsea: ‘Hiu Pullilu a Averlui. Cari va mi-acatsâ? Cari va mi-acatsâ? Ma nu mi va canu, alâsats-mi arihati, alâsats-mi arihati!’ Dapoa tâcu shi-shi hipsi caplu sumu ârki. Ama taxiratea lu-agudi pi Iani. Elu nu-ashtiptă s-doarmâ ghini pullilu sh-teasi mâna ta s-lu-acatsâ. Pullilu azbuiră avrapa, iar elu fu prifaptu tu-unu gârgulliu di keatrâ, ca tuti alanti gârgulli ditu gârdinâ.

Alantâ tahnimâ, Ianula, cumu mutri yilia tsi lli-u-avea datâ Iani, vidzu cumu tutâ s-adră lai. “Lele, frâticlu-ñi cãdzu tu greuâ taxirati!” astrigă nâsa sh-lăcrâñili loarâ di-lli cura kindinari. “Du-ti di-lu caftă” u urnipsi moasha atsea mâyistrâ, tsi pali câtu avea vinitâ. Ianula unâ-sh-unâ ankisi pi calea tsi u-avea loatâ sh-Iani. Agiumsi sh-nâsa la aushlu atselu ermu sh-lu-antribă: “Aspuni-ñi cumu potu s-lu-aflu shi s-lu-ascapu fratili a meu, s-hibâ câ va-ñi dau sh-bana ti-aestâ?”

Aushlu lu-acâtsă ñila anda vidzu curagilu a featâllei sh-lli featsi aestâ timbihi: “Bagâ oarâ ca va s-andâmâseshtsâ liundarlu sh-nâpârtica, tsi va s-himuseascâ pri tini ta s-tsâ bagâ cutromu. Imnâ-ts calea ninti, fârâ s-ti-aspari, sh-du-ti ndreptu la gârdina a pulliloru. Frâticlu a tău i-aclo, ama nu va-lu vedz cara s-nu pots s-acats Pullilu a Averlui. Lipseashti s-lu-acats câ mashi elu va ts-aspunâ tsi prindi s-adari.”

Ianula ascultă cu mari eryu tuti urnimiili a aushlui ermu shi-arishi di-acâtsă Pullilu a Averlui sh-lu-antribă diunâcali: “Iu easti fratili a meu?”

“Pritu kindinarili di shcâmbi arâdâpsiti tu-aestu surinu,” apândisi pullilu adâvgânda: “Ta s-lu-añiyedz prindi s-torñi pi elu ndauâ kicuti di apâ di la Fântâna di-Asimi, ama tora câ-ñi hii nicukirâ, va ti-agiutu. Aidi s-nemu prota la fântânâ.”

Anda liundarlu vidzu Ianula alâxită tu strañi di gioni sh-tsânândalui tu mânâ Pullilu a Averlui, s-apruke di fântânâ shi-s bâgă la cicioarli a llei. Ianula aumplu unu pociu, tsi-lu-avea aflatâ ningâ unâ keatrâ di smaraydhi, shi-s turnă la gârdinâ ta s-asprucukeascâ gârgullili di keatrâ. Unâ kicutâ mashi agiundzea ta s-cadâ pi-unu gârgulli ta-s si facâ omu. Shi-ashi, unu dupâ alantu, apirea ditu sh-câmbi gioñi livendzâ sh-mushats. Añiye sh-Iani! Ianula lu-ambrâtsâtă cu tută vrearea a llei di sorâ shi-lli câftă llirtari câ fu niminduită di-lu pimsi pi-ahtari taxirati. Parei-parei di gioñi anvârliga, tuts, câfta sâ-lli hâristiseascâ ali Ianula, cari, cu Pullilu a Averlui tru mânâ, sh-cu Iani, s-turnarâ la casa a loru. Aua, pullilu shi-adră cuibairu tu dedzli a cupacilui cu frândzâ di malmâ, lo ta s-cântâ, di-adunu cu tuti frândzâli a cupacilui sh-multimea di pulli tsi vinirâ ditu yianuri sh-vâlodz.

Tora Ianula sh-Iani sh-tritsea bana tu isihii sh-harauâ. Mâyistra atsea nifaptâ vini pali, ama Pullilu a Averlui s-himusi pri ea, ta s-lli-ascoată ocllilli. Blâstimata di moashi mizi ascâpă cu-alagă, ama dupâ ndauâ dzâli cripă di yinati sh-muri.

Unâ dzuâ, Pullilu a Averlui lli dzâsi al Iani: “Du-ti la pâlati sh-sâ-lli pricadz a vâsielului s-urseascâ aua ta s-veadâ aesti trei apurii tsi li-avets.”

Iani neasi la pâlati, iara vâsielu, apurisu di mushuteatsa sh-livindeatsa a lui, lli tâxi câ va neagă alantâ dzuuâ. Cumu intră tu gârdinâ, fu ciudusitu di mushuteatsa ali Ianuli, sh-dzâsi, uhtânda: “Oh, sh-ficiorlli a melli, ma s-nu-lli mâca vâsiloaניה, va s-eara tu idhyea ilikii tora.”

“Ursea, ursea tu gârdinâ,” grirâ Iani sh-Ianula. Diunâcali, frândzâli di malmâ a cupacilui loarâ ta s-cântâ: “Ghini vinishi, Vâsille! Ghini vinishi, mârite! Sh-dupâ tsi tâcurâ eali, ahurhi Pullilu a Averlu, di-adunu cu ñillili alanti di pulli: “Ghini vinishi, Vâsille, ghini vinishi!”

Vâsielu câdea ditu apurii tu-apurii. “Easti ti nipistipsiri!” dzâsi elu anda frâticlu cu surica lli-aspusirâ di iu li-avea tuti aesti ciudii di dinintea a lui. Ama pullilu a Averlui, tsi-lu avdzâ, lli-apândisi, di-ndzeanâ ditu cupaciu: “Easti unu lucru sh-ti cama multâ nipistipsiri.” “Cari-i atselu lucru?” antribă vâsielu. “Easti ti ciudii ti-unu vâsille s-pistipseascâ câ unâ dadâ vashi mâcâ natslli,” apândisi Pullilu a Averlui. “Tsi vrushi s-apuñi cu zboarili aesti?” lu-antribă vâsielu ciudusitu. “Tiñisite Vâsille, âlli dzâsi Pullilu a Averlui, “thimisea zboarili tsi li-ai avdzâtâ unâ searâ la poarta a unâlli casâ oarfânâ:” ‘Io vrearimu s-mi mârîtu cu insushi vâsielu. Va-lli durusescu unu ficioru sarpu ca elu sh-unâ fiticâ mushatâ ca dzuua.’

Cumu avdzâ aestă, vâsielu shi-ascumsi caplu tru mâñi sh-plâscâni tu plângu.

“Sh-cumu putushi s-pistipseshtsâ,” dhiftursi pullilu, “câ atsea tsi gri atseali zboari, vrea s-adra ahtari crimâ ti cari fu crisitâ? Vâsiloaניה easti fârâ câbati sh-ficiorlli a tălli suntu dinintea a ta!”

Vâsielu nu mata shtea tu tsi lumi s-află, di harauâ, iara Pullilu a Averlui lli pîrîmîthusi tută isturia a doiloru ficiorits, cari s-arcarâ tu bratsâli a lui.

Tu idhyea dzuuâ, alanti dauâ surări ma mări ali vâsiloaניה shidea-li pri tsinâ diadunu, anda Pullilu a Averlui, azbuiră la eali, kinduri pi firidâ sh-lâ-astrigă cu boatsi bumbunîdzatâ: “Vâsielu shi-află ficiorlli sh-vâ clliamâ la pâlati!”

Acâtsati di-unâ frixi ca di cutromu, mulliarea a mâyirlui s-nică c-unu osu, tsi-lli si-acâtsă tu gurmazdu, iara atsea a cafitarlui si-arcă tu-aputsu.

Pullilu a Averlui nu mata fudzi di la pâlati, sh-vâsielu, vâsiloaניה, Iani sh-Ianula bânarâ, ahârdzitâ a lui, a Pullilui, aניה multsâ tu ghineatsâ sh-harauâ.

MÂNA ATSEA LAI (Pirmithu Ispañiolu)

Tio Pepe, unu huryiatu ftohu, avea trei feati shi-unu yumaru. Cu yumarlu nidzea cathi dzuâ pi munti la unu shopatu sh-purta apâ, tsi-u vindea tu câsâbă. Amintaticlu di la apâ eara dipu ñicu, sh-lipsea s-tsânâ pâreasiñi sh-elu sh-featili ma multi dzâli di cumu câfta arădzli crishtineshtsa.

Ama, unâ tahinimâ, anda, ancâlaru pi yumârâtsu, imna pi calea kitroasă tsi dutsea la shopatlu ditu munti, Tio armasi apurisu anda vidzu câ tru mesi di cali fitrusi unâ câpitsânâ di verdzu mari fârâ aradhâ.

Nu shidzu multu pi minduiri shi-apurisirî ama ansârî avrapa di pi yumaru shi-s himusi s-u azmulgâ ditu dârâtsinâ ta sâ-u lliâ cu elu s-u ducâ acasă. “Di verdzulu aestu va s-avemu s-măcămu unâ sâptâmânâ,” sh-dzâsi elu cu mintea.

U-acâtsă cu dauli mâni sh-trapsi cu tutâ sila, ama avdzâ unâ boatsi nârâitâ tsi-astrigă: “Cari mi tradzi di barbâ?”

Apurisu, sh-ma multu aspâreatu, Tio Pepe, mutri anvârliga ma nu vidzu canu. “Vahi âni si fânârsi boatsea”, sh-dzâsi elu sh-trapsi pali di frândzâli di verdzu, ama avdzâ dheftura oară: “Cari mi tradzi di barbâ?”

Tio Pepe ansârî sh-cama aspâreatu sh-mutri anvârliga. Anvârliga di elu nu-avea vârnâ yitati nafoară di elu sh-yumarlu a lui, ti cari shtea câ nu putea s-greascâ zboru uminescu.

Sh-ti-atsea câ vru ta s-curmâ năoarâ aestâ catastisi pi cari s-afla, trapsi treia oară cu nica multâ silâ sh-puteari. Ama tora s-featsi tsiva tsi lu-adră mârâtlu Tio Pepe s-limnuseascâ di sparizmâ. Dinintea a lui shidea mprostu unu yiyantu ti puvrii. Analtu di-unâ sutâ di jgllioati sh-laiu kisâ câtrani, cu ocllilli aroshi ca jarlu sh-gura-lli ma mari di gura di cireapu. Cutromlu vrea lu-acâtsa itsi cari s-eara dinintea unâlli ahtari lamni ashi dinapandiha.

Cu-unâ boatsi ca bumbunidzatâ, yiyantulu aurlă la Tio Pepe: “Câtse mi trâpseshi di barbâ sh-ñi-aspârseshi somnulu, anda aveamu kefi s-dormu tu soari tu-unâ murfi di câpitsânâ di verdzu? Tora, adarâ-ts crutsea shi-andreadzi-ti ti moarti.”

“Doamne Yiyante... domnulu a meu... nu shteamu... lliartâ-mi. Amu ti hârneari trei feati sh-unu yumaru,” putu di-apândisi Tio Pepe, bâbâlinda sh-trimburânda ca vearga.

Ama yiyantulu pali lli dzâsi, aestâ aradhâ cu-nâ boatsi cama molavâ: “Ti llertu, cara s-ñi-aduts mâni hillia a ta ma marea. Bânedzu singuru tu-unâ pâlati tu mesea a loclui sh-amu elipsi di-unâ mulliarî, cari s-ñi-adarâ mâcari sh-s-aibâ angâtanu di casâ. S-yiñi mâni cu nâsa bashi aua tu-aestu locu, tu idhyea oară. S-tradz pi-ayalea di-unâ frândzâ di verdzu sh-io va mi fânârsescu diunâcali. Tora di oară, tsâni aestâ.” Sh-yiyantulu s-featsi nividzutu diunâcali, dupâ tsi lli-arcă unâ pungâ mplinâ di liri.

Tio Pepe, di-unâ parti hârsitu ti lirili tsi-lli li deadi yiyantulu, sh-di-altâ parti mârînatu câ vrea s-dispartâ di Paguita, hillia atsea ma marea, si turnă

acasâ sh-pirmithusi a feailoru atsea tsi-s featsi cu elu atsea dzuuâ. Elu minduia câ feaili - sh-maxusu Paguita – vrea s-anvirinâ sh-vrea s-bagâ boatsea s-plângâ. Ma nu s-featsi ici ashi. Di-ncontrâ. Paguita u-acâtsâ dorlu s-neagâ câtu cama ayoñia la pâlatea a yiyantului.

Dheftura dzuuâ, Paguita si-asculă, nica soarli nidatu, sh-s-alâxi cu nai mushatili strañi di sârbâtoari, dapoa, ancâlaru pi yumaru, neasi cu tata a llei la loclu iu prindea s-hibâ câpitsâna di verdzu. Anda agiumsirâ aua, Tio Pepe trapsi niheamâ di-unâ frândzâ a câpitsânâllei di verdzu sh-tu-atsele sticu di oarâ si fânârsi yiyantulu, tsi-u lo Paguita di mânâ, sh-lli dzâsi al Tio Pepe: “Tora pots s-fudz, ama, cara s-vrei vârnâoarâ s-mi vedz, yinu aua, tu-aestu locu.” Sh-lli-arcă nica unâ pungâ di liri, amplinâ gâna.

Tio Pepe ankisi calea pi yumarlu a lui, bashi anda loclu si dishcllidea sh-yiyantulu u dutsea Paguita la pâlatea a lui. Aestâ pâlati, tsi s-afla ahânda tu ñedzlu a loclu, eara mari, fârâ bitisitâ, avea udadz tsi s-andrupa pi stiluri di marmarâ, luñinats di ñilli di lumbârdzâ, avea gârđiñi cu lilici mushati ti-apurii, tu cari cânta suti sh-suti di pulli. Tu-unu zboru, eara nâ ciudii di pâlati fârâ uidii pisti tsara tsi si tindea pisuprâ. Paguita avea armasâ mutâ sh-lli si curmă adhyiatlu.

Ama yiyantulu-lli dzâsi: “Aestâ pâlati easti a ta sh-pots s-bânedz aua hârsitâ, mashi cara s-ñi-ascultsâ zborlu. Sh-tsâ caftu mashi unu lucru: S-nu dishcllidz vârnâoarâ usha di malmâ ditu fundulu-a lushtui udă. Nafoarâ di-atsele udă, pots s-imñi sh-s ti priimñi pritu tuts udadzlli sh-tuti gârđiñili. Ma s-ai elipsi ti tsiva, caftâ cu boatsi, câ tru-oarâ va s-ai itsi va tsa va geanlu. Io fugu sh-mi tornu tâshi serli. Pânâ atumtsea s-nu ti ciuduseshtsâ shi-s nu ti-aspari di tsiva.”

Dupâ tsi-armasi singurâ, Paguita intrâ tu-unu udă, iu-s mutri tu-unâ yilii mari sh-vidzu strañili di oarfânâ tsi li purta. “Oh, cash’câtu vreamu s-hiu alâxită ca nâ vâsiloañi!” dzâsi uhtândalui.

Tu-atsele sticu di oarâ, unâ mânâ lai lli-ashtirnu dininti dzatsi fustăñi tu nai ma mushatili buiei sh-di nai ma scumpili tsisâturi. Lli bâgă dininti unâ multimi di minghiushi, biligits sh-turlii-turlii di giuvâiri.

Paguita eara tora alâxită sh-ma nsusu di-unâ vâsiloañi. Ama iara avea unu doru: nu-avea vârnâ aclo sâ-u veadâ sh-sâ-lli facâ siri sh-dupâ vârnâ ndauâ sihâts âlli si-avea aurâtâ dipu. Atumtsea shi-arcă ocellili pi usha di malmâ ditu fundulu a gârđinâllei shi-shi dzâsi: “Tsi-a s-hibâ s-u dishcllidu niheamâ? Nu va sâ shtibâ canu.”

Pimtâ di-unâ perieryii fârâ zâptii, imnă la ushi, ama mizi u dishcllisi câ sâlâghi unu tsiuru di cutromu: unâ mânâ lai u trapsi tu udălu atsele shi-lli tâlle caplu.

Alantâ dzuuâ, Tio Pepe pali vini sh-trapsi pianarya di-unâ frândzâ di câpitsâna di verdzu. “Tsi doru ti-adusi aua?” lu-antribă yiyantulu, tsi diunâcali s-fânârsi.

Tio Pepe apândisi: “Voie s-aflu cumu treatsi hilli-mea.”

“Treatsi multu ghini, dzâsi yiyantulu, ama âlli si-aurashti singurâ sh-caftâ sora-lli di mesi. Adu-ñi-u mâni sh-pi nâsa, câ dauli va s-treacâ cama ti harauâ.

Shi-lli deadi nica unâ pungâ amplinâ cu liri.

Sh-Lolita – ashi-u cllima sora di mesi ali Paguitâ – s-hârsi multu câ vrea s-neagâ sh-nâsâ s-bâneadzâ tu pâlatea ditu mesea a loclui. Ama sh-nâsâ, pimtâ di perieryii, dishcllisi usha atsea di malmâ, sh-pâtsâ sh-nâsâ tsi-avea pâtsâtâ sh-Paguita. Fu traptâ di mâna atsea lai shi-lli si tâlle caplu.

Pali vini Tio Pepe s-antrebâ ti Paguita sh-Lolita, sh-pali yiyantulu lli dzâsi câ trecu multu ghini, ti harauâ, ama vrea s-hibâ sh-cama hârsiti cara s-yinâ sh-sora a loru dipu cama ñicâ.

Tio Pepe, a curi yiyantulu lli-arcă nica unu trastu mpline di liri, si turnă treia dzuuâ cu Rosarita – aestâ eara numa a hilli-sa-lli ma ñicâ. Ama, tru dhyiafurauâ cu surârli ma mări, Rosarita, nu eara hârsitâ câ vrea s-fugâ, ea tutu plândzea, suskira, sh-uhta.

Anda agiumsî la pâlatea di nuntrulu a loclui shi-antribă ti Paguita sh-Lolita, yiyantulu lli-apândisi cu boatsi molavâ: Va s-yinâ dzua cându va li vedz ca s-nu ieshi ditu zborlu a meu pân’ tu-atsea oarâ shi-s nu dishcllidz usha di malmâ. Io fugu sh-va mi tornu tâshi dicsearâ.”

Rosarita lo apofasi s-nu iasă ditu zborlu a yiyantului shi s-nu dishcllidâ usha di malmâ. Câftă sh-nâsa unâ fustani cama mushatâ di-atsea cu cari eara alăxită, sh-dupâ tsi mâna lai iu-adusi, lli dzâsi cu boatsi: “Voiu s-adaru vârnâ huzmeti pânâ va s-toarnâ nicukirlu a meu.”

Truoarâ mâna lai adusi unu coshu cu hiri di sirmâ sh-hârsafi sh-turlii-turlii di tsișături, unâ foarticâ, atsi sh-unu dzidzitaru di malmâ, sh-Rosarita si-acâtsă s-coasă. Ashi u-află yiyantulu, tu murgiu, anda si turnă. Fu multu hârsitu câ Rosarita nu-lli nihâbârsi zborlu sh-nu dishcllisi usha di malmâ sh-lli-azburâ cu-unâ boatsi imirâ sh-dulsi, tsi-lli kică tu suflitu ali Rosarită.

Dzâlili cura kindinaru sh-Rosarita tutu ma multu s-anvitsa cu bana tsi-u tritsea sh-cu prosuplu a yiyantului. Tsicara yiyantulu avea ahtari mutritâ ti puvrii, Rosarita lu videa dzuâ di dzuâ cama ptsânu urutu. Sh-tutu ashî pânâ ahurhi sâ-lli aibâ hari.

Sh-tea câ unâ dzuâ, tru-oara anda si turna yiyantulu la pâlati, Rosarita vidzu unu tiniru mushatu ca anghilu tsi yinea sh-u lo frixea. Ama tinirlu-lli dzâsi, cu sumarâsu: Nu ti-aspari, Rosarită! Io hiu gionli a tău, yiyantulu urutu, di cari loashi di ti-ayâpiseshtsâ. Nicukirlu a meu, vâsielu a duhurloru, a curi lli-aveamu câlcatâ zborlu mi antrukipsi tu atselu yiyantu ti puvrii sh-mi blâstimă s-bânedzu ashî, tu-aestâ pâlati, pânâ cându va s-astihiseascâ unâ featâ, cari, kiro di doi meshi, s-mi-ascultâ sh-cu vreari s-bâneadzâ aua ningâ mini. Ari unâ sutâ di-añi di-anda caftu unâ ahtari featâ, pânâ ti-aflai tini. Ahurhinalui di adzâ ñi loai veaclea-ñi fatsâ, sh-mâni va nâ turnămu pisupra a loclui, iu va s-bânămu tu harauâ. Tutu ahurhinda di adzâ, dzâsi pali tinirlu, mâna lai, cari huzmitipsea ti tini sh-cari ti vigllea, fudzi, sh-tu loclu a llei va s-avemu huzmikeari cama mushats. Tora io prindi s-negu panâ la nicukirlu a meu, ama va mi tornu mâni sh-va s-inshimu di-adunu di-aua. Tsâni aestu nelu; vedz câ keatra easti limbidâ ca apa di shopatu. Ma sâ-ñi caltsâ zborlu adzâ, câtu io va s-hiu vgatu, va s-

adarâ aroshu ca rubinea. Ma s-mi vrei di-alihea, nu-agârșhea timbihea tsi tsâ-u feciu cu usha di malmâ sh-tâxearea a ta.”

Gionli fudzi, iara Rosarita, armasâ singurâ, câdzu pi minduiari. Minduia sh-dzâtsea: “Iu s-hibâ ahânti feati, cari furâ culâsiti ti-atsea câ nu-shi tsânurâ zborlu datu sh-dishcellisirâ usha? Naca dupâ usha aestâ di malmâ suntu sh-surârli a meali Paguita sh-Lolita? Naca suntu moarti? Yiyantulu ñi dzâsi câ va li vedu ama tora loai di hiu ca-andaulea ti zborlu a lui.”

U-acâtsâ unu doru zurlu di surârli a llei sh-dishcellisi usha di malmâ. Intrâ tu-unu udă shi-aclo află dau lu surări cu capitli tâlliati. “Gionli a meu easti unu andihristu fârâ aradhâ!” astrigă ea acâtsatâ di cutromu. Tu-atse lu sticu di oarâ keatra s-adră aroshi ca sândzâli. Tinirlu si turnă dheftura dzuuâ shi-anguci tru-oarâ tsi s-faeatsi.

“Rosarita, lli gri elu cu suflitlu pliyuitu di ponu, nu-avushi pisti pi io sh-ti-aestâ itii nâ kirushi doilli. Cumu tsâ dzâshu, tora seara si bitisea mâyia a noastâ. Ama tora io nu mata potu s-iesu pisti locu. Ti vrearea tsi tsâ-u portu va li-añyedzu surârli a tali sh-va vâ turnats tuti treili acasâ la voi. Nu plândzi. Lipseashti s-mi-alashi tora. Cara s-mi vrei ma multu di tuti pi-aestâ lumi, vrea s-aveai pisti pi io sh-vrea mi-ascultai.”

Gionli aņiye dau li surări, u lo di mânâ Rosarita, cari plândzea, sh-li dusi tuti treili la poarta a pâlatillei. Aua, u bâshe Rosarita shi-lli dzâsi: “Tsâ oru cali bunâ sh s-hii hârsitâ!”

Shi-s featsi nividzutu, iara treili surări si-astihisirâ tru mesi di unu câmpu pondu sh-kitrosu, sh-soarli ditu meslu al cirisharu ardea niñilâosu.

Tio Pepe multu si hârsi anda vidzu treili feati câ si turnarâ sânatâosi. Dau li feati ma mări si mârta râ dupâ ndoi meshi. Ama Rosarita nu s-mârtă sh-nu-shi află haraua canâoarâ. Alâga pritu câmpuri sh-tutu yinea anvârliga di loclu iu yiyantulu u-avea andâmâsita prota oarâ. Tricurâ aņi, ama câpitsâna di verdzu mâyistrâ nu mata s-fânârsi. Sh-Rosarita muri cu suflitlu lâitu sh-cu minduita la yiyantu.

CUTIA DI DORURI (Pirmithu Ispañiolu)

Eara năoară unu gioni, tsi lu-arisea multu călliurli. Ca 'sh'cātu lli-avea hari s-alagă di vāsili-vāsili sh-pritu politii, tutu ashi, ta s-află shi-alti nali călliuri. Ună dzuă, cumu imna pirpadi calea mari, agudi cu ciciorlu ună cutii. U mută di mpadi sh-u dishcllisi.

Sh-tru-oară tsi-u dishcllisi, cutia lli-azbură, dzăcândalui tu Ispañiolă: “Que queris, señor?” tsi nuimăseashti: “Tsi dori, doamne?”

Gionli s-aspăre, cumu avdză că ună cutii azburashti. Sh-di-u s-u-arucă, u-ancllisi sh-u hipsi ngepi. Sh-dapoa, sh-mutri calea ninti. Sh-aclo iu imna, shi-azbura singuru sh-dzătzea: “Ma s-hibă di mi-antreabă pali tsi voiu, va shtiu tora tsi s-lli-apândisescu.”

Shi-ashi, după ună cumată di cali, u-ascoasi cutia di-ngepi sh-u dishcllisi iara. Pali s-avdză boatsea ditu cutii tsi lu-antribă: “Que queris, señor?”

“Doru,” apândisi gionli, “ta s-vedu căciula aestă cumu s-aumpli di liri di malmă.” Sh-tru-oară căciula ălli si-aumplu di liri pân' di budză.

Tinirlu călitoru eara multu hărsitu tora. Mindui că di-aua shi-nclo va s-aibă tutu tsi-lli hărzuiashti. Shi-shi mutri calea ninti, astăllindalui pāduri aspeasi, până cându, tu soni, agiumsî la ună pâlăti mushată, cu videarea nu cu-aspunearea. Tu-aestă pâlăti băna unu amiră. Gionli anvărlighe ndauă ori pâlătea, fără s-aibă gaile că va-lu veadă vără. Ama, lu vidzu amirălu sh-lu-antribă tsi caftă, di tutu yini anvărliga di pâlăti. “Mutreamu sh-mini pâlătea,” dzăsi gionli.

“Naca vrei s-ai sh-tini ună ahtari pâlăti?” lu-antribă amirălu.

Gionli a nostu, nu deadi apandisi la antribari ama featsi nclo shi-ashtiaptă s-murgească.

După tsi murgi, ascoasi pali cutia sh-lli dishcllisi căpakea. “Que queris, señor?” lu-antribă năsa. “Voiu s-ñi-adari ună pâlăti cu tuvli di malmă, cu citii di dhyiamanti sh-tută mobila s-hibă di malmă shi-asimi.”

Nu bitisi ghini aesti zboari, sh-tea că andicra di pâlătea a văsielui si mută ună pâlăti bashi cumu lli-avea hari a lui. Dheftura dzuă tahina, anda si-asculă amirălu, armasi apurisu, anda vidzu atsea pirifañi di pâlăti, tsi-anyilicea tu mundzăli di soari. Huzmikearlli ditu pâlăti sh-curmară huzmetea, că tutu mutrea la pâlătea di stri cali sh-lli-adra siri.

Amirălu neasi oaspi la gionli a nostu sh-lli-aspusi că cututu că easti amiră, easti ftohu, sh-lu pâlăcărsi gionli ta s-băneadză di-adunu cu elu, tu cari pâlăti s-va. Amirălu avea mashi ună hilli – mushată ca luna - shi-lli tâxi a gionilui că va-lli-u da nveastă.

Gionli cândisi s-adară atsea tsi-lli căftă amirălu. Lo nveastă hillea a lui, ama băna mashi cu năsa tu pâlătea di malmă sh- dhyiamanti.

Amirăroañia dadă nu mata putea s-astrăxească di yinati shi-ankizmusiri. Hilli-sa lli-aspusi ti cutia măyistră, shi-amirăroañia pâlăti ună huzmikeară sh-u cândisi ta s-fură cutia. Huzmikeara mutri prota ta s-veadă

iu alasâ gionli cutia noaptea anda s-bagâ. Shi-ashi, unâ noapti, anda tuts durñirâ, huzmikeara furâ cutia sh-u dusi a amirâroañillei.

Lele, câtu hârsitâ eara amirâroañia! Dishellisi cutia avrapa sh-cumu u-antribă ti tsi doari, tru-oarâ lli-apândisi: “Doru ta s-mi lliai mini, bârbatlu a meu amirălu, tuts huzmikearlli a noshtsâ sh-mushata pâlati a dzinirlui a meu shi s-nâ duts anaparti di-Amarea Aroshi, s-nâ kindrueshtsâ aclo. Ama hilli-mea sh-dzinirli s-armânâ aua tu pâlatea a noastâ” Sh-bashi atsea s-featsi tu sticlu di oarâ.

Tahina, anda tinira pâreaclli si dishtiptă ditu somnu, vidzurâ câ suntu tu pâlatea atsea veaclli sh-fârâ di cutia mâyistrâ. U câftarâ iutsido, ama, shtimu câtse, nu puturâ s-u aflâ.

Gionli duki câ nu-i oarâ ti shinteari. Shi-aumplu gekili cu liri, ancâlică naima sarpitlu atu shi-ankisi calea. Imnă fârâ s-dânâseascâ, ama vanatâ-lli fu câftarea tu amirâriili vitsini. Imnă sh-ma diparti, bitisi tuts paradzlli, ama elu nu dânâsi. Imnă ninti, sh-bâna ca dhicuñiaru cu tsi-lli didea unu shi-altu di ñilâ.

Lli-aspusi vârnâ omu câ prindea s-neagâ s-antrebâ luna, câ nâsa alagâ multu, veadi multi, sh-vahi ea poa’ sâ shtibâ tsiva ti cutii. Gionli ankisi câtâ Lunâ. Imnă multsâ meshi, pânâ cându, tu soni, agiumsi la vâsilia a Lunâllei.

Aclo âlli inshi dininti unâ moashi, bitârnâ, bitârnâ ca kirolu, cari-lli dzâsi: “Tsi caftsâ aua? Nu shtii câ hillea a mea mâcâ itsi omu yiu tsi-andâmâseashti? Ma s-ti doarâ bana, toarnâ-ti sh-fudz câtu ai nica oarâ.”

Ama gionli lli-aspusi a moashillei tuti patimatli pritu cari triclu calea. Lli pirmithusi ti cutia mâyistrâ sh-lli-aspusi câ vahi Luna, tsi-alagâ multu sh-veadi multi, va sâ shtibâ ti pâlatea cu muri di malmâ sh-citia di dhyiamanti.

Nu bitisi ghini zborlu, sh-ia-u Luna! “Ñi-añiurdzeashti carni di omu yiu,” dzâsi nâsa. Ama dâdâ-sa lli-aspusi ti taxirătsli a gionilui, ti cutii sh-ti pâlatea tsi-lli si furâ, sh-câ vini s-antrebâ desi, nâsa, Luna, ari vidzutâ aestâ pâlati.

“Nu, nu-amu andzâritâ unâ ahtari pâlati,” apândisi Luna, “ama Soarili bati cãlliuri ma lundzâ sh-agiundzi ma alargu di io, sh-prindi gionli s-neagâ la elu ta s-lu-antrebâ.”

Tinirlu fudzi di la Lunâ sh-lo calea ninti, imnândalui nica multu, multi cãlliuri lundzâ sh-nicunuscuti, pân’ tsi, tu soni, agiumsi la amirâria a Soarilui.

Aclo, âlli inshi dininti unâ moashi bitârnâ, multu bitârnâ, ca kirolu, shi-lli dzâsi: “Tsi caftsâ aua? Nu shtii câ hillilu a meu, Soarili, mâcâ itsi omu andâmâseashti? Ma s-dori ti bana a ta, toarnâ-ti câtu nica ai oarâ.”

Shi-ali-‘shtei moashi, gionli lli pirmithusi ti taxiratea sh-patimatli a lui. Sh-aclo iu-lli azbura, ia-lu sh-Soarli! “Ñi-añiurdzeashti carni di omu yiu,” dzâsi elu shi s-hârsi câ vrea s-avea nâ ghelâ bunâ ti tsinari. Ama mushica lu-apuitui, azburânda-lli ti taxiratea a gionilui sh-lu-antribă desi ari vidzutâ pritu cãlliurli a lui pâlatea cu mururi di malmâ sh-citii di dhyiamanti.

“Nu, nu-amu vidzutâ unâ ahtari pâlati,” apândisi Soarili, “ama Vimtulu, cari pitrundi iutsido shi-aflâ locuri nicunuscuti di canu altu, poa’ s-aibâ agiumtâ sh-la pâlatea a tinirlui.”

Gionili pali ankisi calea, tutu câftândalui ca dicuñiaru pri-aua-pri-aclo câti nâ cumâtici di pâni, pânâ tsi, tu soni, deadi di amirâria a Vimtului. Aflâ shi-aclo unâ mushicâ bitârnâ, tsi si tirâñiusea lucrândalui ta s-aumplâ cu apâ niscânti talari mări, fârâ aradâ di mări.

Shi-aestâ moashi lli-aspusi ta s-shutsâ shi-s fugâ câtu cama ayoñia câ hillilu a llei, Vimtulu, vrea-lu mâcâ anda vrea-s toarnâ, agiunu shi-aurlânda di nârâiri. Shi-a llei, pali, lli-aspusi taxiratea a lui sh-câ ma ghini s-murea d-iu s-bâna fârâ pâlatea atsea, tsi nu-avea altâ ca ea pisti locu. Moasha u-acâtsă ñila sh-lu-ascumsi sumu scara di casâ. Dupâ niheamâ oarâ, ia-lu sh-Vimtulu, shuirândalui shi-azghirândalui câ ti-acâtsa cutromlu. Tuta casa iu shidea ascumtu gionli s-cutrimbură ditu themelliu ahânda.

Cathi searâ, tu turnatâ, Vimtulu, avea tu-adeti s-bea ma ninti ndauâ talari di apâ, câ eara apresu di seati, sh-dapoa loa di tsina. Ama tora, diunâcali aurlâ la dadâ-sa: “Dadâ, ñi-añiurdzeashti carni di omu! Adu-ñi-lu ncoa omlu aestu, ta s-lu mâcu tora tru oarâ, câ hiu agiunu!”

Dadâ-sa lli pricâdzu a Vimtului s-lu-alasâ tu banâ, câ-i unu tiniru tihilaiu sh-mârinatu, tsi-lu pitricu Soarili aua, ama s-facâ ghini s-lu-ascultâ shi-s lu-agiutâ cara s-poatâ.

“S-yinâ dinintea a mea câ nu va-lu mâcu sh-nu va-lli adari ici tsiva!” dzâsi Vimtulu, apuituitu.

Gionli inshi di sumu scarâ, iu shidea ascumtu, sh-lli pirmithusi a Vimtului cumu-lli si fură pâlatea di malmâ sh-dhyiamanti sh-cu mobila tutâ di malmâ shi-asimi.

“Vimto, tini Vimto parapututu, dhiftursi gionli, Soarli mi pitricu la tini, câ mashî tini, cari dipriunâ anvârlighedz loclu sh-pitrundzâ iutsido, va s-pots s-ñi-aspuñi iu s-aflâ pâlatea, tsi-ñi si fură.”

“Ie, vidzuiu pâlatea ti cari ñi-zburâshtsâ,” lli-apândisi Vimtulu. “U vidzui shi, tu-atsea dzuâ suflai pisti nâsâ cu tutâ cuvetea a mea. Suflai di-nsusu nghiosu, di-ghiosu nsusu, suflai di dininti, suflai di dinâpoi, sh-vanatâ-ñi fu tutâ bâtearea a mea, câ nu putui s-minu ditu locu nitsi unâ cirnidâ.”

“Vluyisitu s-hii tini Vimto,” lli pricâdzu pi dzinuelli tinirlu. Aspuni-ñi ti pâlacârsescu câtu cama ayoñia iu, tu cari parti di locu s-aflâ?”

“Easti alargu, multu alargu di-aua,” lli dzâsi Vimtulu. “Easti tâshi didindi di-Amarea Aroshi.”

Ama gionli nu-shi kiru curailu, câ ari nica ahântâ cali lungâ sh-dhisculâ. Sh-lo oarâ bunâ di la Vimtu sh-dada a Vimtului, a curi lâ hâristisi di ñilli di ori, sh-immă meshi, multsâ meshi di dzâli. Sh-pân’ tu soni, astâlî Amarea Aroshi shi-agiumsi la pâlatea a lui. Intră tu-avlia a pâlatillei shi-antribă ma s-hibâ di-avea ananghi ti vârnâ huzmikearu. Lli si-apândisi câ avea-lli ananghi ti-unu gârdinaru.

“Multu-ñi da di mânâ ti-ahtari huzmeti,” dzâsi gionli. Sh-cash’ câtu si hârsi anda vidzu câ fu bâgatu cu-arugâ ti gârdinaru!

Sh-mutrea huzmetea cathi dzuâ mintimenu sh-lucrâtoru, sh-tutu câfta s-intrâ tu muabeti cu sirvitorlli sh-sirvitoarili di la pâlati, antribânda ti pâlatea a nicukirloru sh-ti pusimatili lucri di-aclo. Sh-maxusu, arishi si-s aproaki sh-s-amintâ pistiminia a unâlli sirvitoari. Aestâ lli-aspusi isturia cu cutia mâyistrâ, sh-gionli, tâxinda-lli multi, u cândisi sirvitoarea ta s-llia cutia, fârâ ta s-hibâ vidzutâ di vâru, shi s-lli-u aspunâ shi-a lui.

Unâ noapti, sirvitoarea putu di fură cutia sh-di-u adusi a tinirlui, tsi-ashtipta t-unu locu afiritu tu gârdinâ. Nu-ari apuneari haraua a gionilui, anda vidzu cutia sh-bâgă mânâ pri nâsa. U dishcllisi avrapa, sh-cutia lu-antribă: “Que queris, señor?”

“Nu mi-antrebâ, câ multi patimati tricui pânâ ti-aflai!” apândisi elu. Voiu ca tu-aestu sticu di oarâ s-negu cu pâlatea a mea tu loclu iu-shi eara, iara amirălu, amirâroañia sh-tuts sirvitorlli – nafoarâ di-aestâ sirvitoari – s-hibâ nicats tu-Amarea Aroshi.”

Nu-lli si bitisi zborlu, câ diunâcali pâlatea sh-si-kindrui tu veclliulu locu, iu-shi eara prota, iu lu-ashtipata dumnitsa, nveasta a lui, iara amirălu, amirâroañia sh-tuts huzmikearlli shi-aflarâ neclu tu loclu tsi lu-axizea – fundulu dîtu Amarea Aroshi.

HRISULA DITU PÂDURI

di Niculaki Batzaria

Hrisula ditu pânduri eara singurâ pi-aestâ lumi. Pârintsâlli lli-avea muritâ di multu, sh-murmintsâlli a loru pisti cari s-anâltsa-li dauâ cruts di lemnu, eara-lli ningâ câsica a llei sh-dipu aproapea di unu shopatu.

Hrisula shidea pi dzinuclli la murmintsâ sh-fâtsea pâlâcârîi; âlli si pârea câ avdi botsli dulsi sh-imiri a pârintsâloru.

Lilicili di pi murmintsâ ambita aera cu mosculu a loru.

Ashi triculu kirolu ti Hrisa, tsi eara tora unâ featâ mintimenâ, livendâ sh-mushatâ. T-unâ dzuâ triculu pi-aclo, pi ningâ murmintsâ, hillilu a vâsielui, ancâlaru pi-aroibulu a lui, sh-cumu vidzu Hrisaida andzinuclliatâ la dauli murmintsâ, dânsi sh-discâlicâ. S-apruke di Hrisa sh-cu boatsi molavâ u-antribă: “Tsi-adari aua? Hii unâ hiri umineascâ icâ unu anghilu dipusu ditu paradhisu?”

“Io hii Hrisaida ditu pânduri,” lli-apândisi ea, “oarfanâ sh-singurâ pisti locu. Aua suntu murmintsâlli a pârintsâloru a melli.”

Ficiorlu di-amiră u-acâtsă di mânâ shi-lli dzâsi: “Yinu cu io la pâlatea a mea sh-mi sprigiuru ca va s-hii ti io nai ma vrutâ hiri di pisti locu.”

“Va s-yinu!” lli-apândisi Hrisa, sh-lu mutri pistimenâ. Arupsi unu hiru di trandâfilu, ndauâ lilici di câtsidhi, niheamâ iadirâ di pi murmintsâlli a pârintsâloru a llei, li-acâtsă tu keptu, sh-teasi dapoa mâna a hillilui di-amiră. Iara elu u bâgă pi calu shi-s turnă la pâlati irushi ca vimtulu.

Aclo, hillilu di-amiră u bâgă Hrisaida pi unu scamnu di malmâ sh-neasi la dada a lui, vâsiloańia, shi-lli dzâsi: “Dadă, aflai tu pânduri unâ feată, tsi nu-ari pâreaclli pisti locu tu mushuteatsâ sh-buneatsâ. Ti pâlâcârsescu, dă-ńi izini sh-evluyii s-mi-ancârunu cu ea.”

Dadă-sa lli-apândisi, ca agudită di cutromu: “A lăi hilliu, ma tini hii isusitu! Cumu va ts-alashi isusita, Dumnitsa ditu ‘Nisia Veardi’, cu cari tată-tu ti isusi nica di-anda earai ńicu?”

Ama hillilu di-amiră u pâlâcârsi multu dadă-sa, vâsiloańia, tsi s-mulle niheamă, shi-cari-i câftă s-u-alasă sâ-u veadă pi feata aflată tu pânduri, ta s-află năsa ma s-hibă di-aestă feată easti axioasă ta s-shadă pi scamnu vâsilikescu.

Vâsiloańia u cllimă Hrisa la năsă sh-s-apurisi multu anda-u vidzu câtu mushată eara sh-tsi suflitu bunu aspunea. Sh-cu-tutu, u-antribă sirsemă sh-cu boatsi ascură: “Cumu ti clliamă sh-tsi caftsă aua?”

“Escu Hrisaida ditu pânduri sh-nu voiu altutsiva di-atsea câ ta s-vedu mashi câtivârnoarâ prosuplu a hillilui a tău, Tińisită Vâsiloańi.”

“Ghini, maca, va ti-alsu aua,” lli-apândisi vâsiloańia, cu fatsa nica ascutidhoasă, “mashi cara s-pots s-bitiseshtsă trei huzmets tsi va ts-aspunu ta s-li-adari.”

“Tsi-amu ti-adrari, Mărită Vâsiloańi?” antribă Hrisula cu boatsea-lli dulsi sh-apusă.

“Tea, tsi-ai ti-adrari: va nedz tu vâloaga ditu mesea di pânduri, aclo iu dzânilu s-adună cathi noapti. Ună catastisi greauă ńi fuvirseashti pâlatea

sh-fumeallia, sh-mashi vâsiloaŋia a dzâniloru shtii sh-poati s-mi-ascapâ di-aestâ nitihisiri. S-ŋi-aduts aua vâsiloaŋia, ta sâ-lli facu io antribari. Aestâ-i prota huzmeti tsi tsâ caftu s-ŋi-adari.”

Hrisula sumarâsi sh-dzâsi: “Prindi s-ashtiptămu cându va s-hibâ nâ noapti cu lunâ mplinâ shi-atumtsea va tsâ-u aducu vâsiloaŋia a dzâniloru.”

Vini shi-atsea noapti, sh-Hrisa neasi la vâloaga ditu measea di pāduri ditu muntili Yramusti, unâ vâloagâ tsi ea u shtea multu ghini sh-tsi eara amplinâ di turlii-turlii di lilici mushati. Di-aroaua tsi cādea pi lilici tahnărli dzânili shi-adra yinlu a loru ti beari. Ama, dzânili u cunushtea Hrisa sh-u vrea multu.

Anda agiumsi tu vâloagâ, Hrisula află aclo mashi Pândicotu, ŋiclu Pândicotu, aushu ca muntili Yramusti. “Tsi-adari aua, papo, sh-iu easti vâsiloaŋia a dzâniloru?” lu-antribă ea.

“Ee, lea durutâ Hrisulă, câtu mi hârsescu s-ti vedu! Nu shtu iu-i vâsiloaŋia, ama io âŋi beau di yinlu a nostu, lu gustu ta s-vedu ma s-hibâ uidisitu, icâ nu. Tea!” Sh-glâc-glâc! Pândicotu dusi la gurâ putirlu a unâlli lilici sh-biu tutâ aroaua ditu elu. Sh-tutu ashi putiru di putiru pânâ s-ambitâ di dipu.

Pândicotu ahurhi atumtsea s-cântâ, s-gioacâ sh-s-arucuteascâ pritu lilici. Hrisaida, vidzânda câ nu para-avea muabeti cu Pândicotu, lu-alăsă arihati sh-shidzu mpadi pi-unu cutsaru ta s-asheaptâ s-yinâ dzânili.

Tu ziya a noaptillei, ia-li sh-dzânili, mushati sh-livendi, cu videarea nu cu-aspunearea! S-aumplu vuloaga di eali sh-gioclu a loru. Cathi cupâ di lilici eara tora unu putiru, cathi frândzâ unâ mâsicâ anvârliga di cari dzânili mâca sh-pitritsea, sh-cathi frândzâ di shumacu, unâ apalâ cu cari s-alumtali unâ cu-alantâ, ta s-ankirdhâseascâ topa di malmâ tsi lâ-u avea adratâ Pândicotslli. Alti dzâni acâtsarâ coru sh-cânta-li, sh-alti tsâsea unâ pândzâ ndilicatâ, di hiri di pangu mâlmâsiti.

Hrisa neasi aclo iu shidea amirâroaŋia a dzâniloru shi-lli dzâsi pricâdzânda-lli: “Multu ti pâlâcârsescu ta s-yiŋi cu io la pâlatea vâsilikeascâ, câ unâ mari taxirati fuvirseashti pâlatea sh-fumeallia a hillilui di vâsille.”

Amirâroaŋia a dzâniloru mindui ti-unu sticu di oarâ sh-dapoa dzâsi: “Va s-yinu, ti-atsea câ mi pâlâcârseshtsâ tini, ama, prindi sâ shtii câ atsea cari ti pitricu sâ-ŋi greshtsâ, nu-i ahântu multu mintimenâ.”

Neasirâ dauli pi-unâ amaxi di mushclliu di cupaciu, traptâ di shasi pâyuŋi.

La pâlati, Hrisa avdzâ cumu amirâroaŋia a dzâniloru lli dzâsi ali vâsiloaŋi: “Duruta a mea sorâ, câtse caftsâ alargu di-aua atsea tsi-ŋi tsâ ai tu casa a ta?” Ahâtu mashi âlli dzâsi, shi-s-turnă la vuloaga ditu pāduri.

Alantâ tahnimâ, vâsiloaŋia pali u cllimă Hrisa la nâsâ shi-lli dzâsi: “Aduseshi aua vâsiloaŋia a dzâniloru, ashi câ bitisishi ghini prota huzmeti. Ama tora voiu sâ shtiu iu easti unu giuvâiru, tsi nâsa âlli lu-avea datâ pishkesi a bârbat-ŋiu-lli, vâsielu, sh-tu cari giuvâiru shadi haraua a casâllei shi-a fumeallillei a mea. Nicukirlu a meu muri tu ndauâ dzâli dupâ tsi-lu-avea kirutâ, sh-canu nu shtii iu easti. Easti unu giuvâiru galbinu shi-

anyiliciosu ca soarli shi-ari tru elu multi puteri ascumti. Vâsiloaŋia a dzâniloru ŋi dzâsi, ama io nu pistipsescu câ taha easti aua, ncasâ, tu pâlati. Feciu cumandu s-hibâ câftatu iutsido, ama vanatâ fu câftarea a tutâloru; iuva nu s-vidzu. Voiu s-lu aflî tini, ta s-vedu ma s-pots s-aduts harauâ tu pâlatea a mea. Aestâ-i dheftura huzmeti tsi prindi s-u bitiseshtsâ...”

Hrisa sumarâsi, ca nâ bâbuki di trandâfilâ tsi dishcllidi tu soari. Ascoasi di-ngepi unâ keatrâ mushatâ sh-mâlmâsitâ shi-antribâ: “Naca aestu-i giuvâirlu tsi-lu câftats?”

“Ie, aestu-i!!” astrigă amirâroaŋia, “ma iu lu-aflashi?”

“Lu-aflai tu-unu cuibairu di caracaxâ, anda ahurhi unâ furtunâ sh-neshu s-ascapu pullilli, mâratslli, câ vrea s-murea.”

Amirâroaŋia mutri câshtigoasâ giuvâirlu sh-bâgă oarâ câ s-avea adratâ sh-cama mushatu di cumu eara ninti, sh-duki câ giuvâirlu eara tu mâŋi vluyisiti.

Sh-ti-atsea lli dzâsi ali Hrisâ cu boatsi molavâ: Tsâni-lu tini, pânâ va tsâ-lu caftu; easti ghini aspâstritu tu mâŋili a tali sh-va s-ai ananghi di elu.”

Dupâ ndauâ dzâli, amirâroaŋia cllimă Hrisa pali la nâsa shi-lli dzâsi: “Ai nica ti-adrari treia sh-atsea ditu soni huzmeti. Mâni va s-yinâ oaspitâ la noi dumnitsa di Nisia Veardi, voiu s-dzâcu, dumnitsa tsi easti isusita a hillilui a melu. Pisti tsintsi aŋi va l-adrâmu numta. Tini pots s-armâŋi aua mashi cu-acâtsâtura câ va cândiseshtsâ ta s-hii huzmikearâ ti isusita a lui.”

Anda avdzâ aesti zboari, mârata Hrisâ, canda u-agudi dâmlălu sh-inima didea sâ-lli plâscâneascâ shi-s lli-ansarâ ditu keptu. Ama shi-adnă tutâ curaiâ sh-ipatea tsi mata avea tu nâsâ sh-dzâsi cu boatsi asteasâ: “Ie, tiŋisitâ nicukirâ, va s-adaru ashi cumu mi urnipseshtsâ!”

Alantâ dzuuâ agiumsî sh-dumnitsa di Nisia Veardi. Earâ mushatâ ca soarli tsi-apirâ tahinârli sh-hillilu di amirâ u vrea multu, shi-s priimna di-adunu dzuua tutâ pritu gârdinâ. Multu kiro Hrisa huzmitipsi ascultâtoari sh-fronimâ, fârâ s-murmurâ unu zboru.

Ama, anda tricurâ aŋilli sh-s-apruke dzuua di numtâ, s-avea adratâ albâ tu prosupu ca zvestrea, di canda dzâtseai câ s-avea anviscutâ t-unu zâvonu di moarti, sh-ocllilli âlli eara mintits ca nâ dzuuâ niyuroasâ. Sh-prindu dzuua di numtâ si furâ ditu pâlati sh-neasi ta s-plângâ la murmintulu a pârintsâloru a llei. Lilicili di pi murmintu s-ascâlta tu lâcrâŋili a llei, ama di-unâoarâ cu plângulu tsi lu-adra, ponlu ditu inimâ lli-ayâlisea.

Si dispârtsâ di murmintu cu sufliltu isihu sh-intrâ tu câliva pârinteascâ, iu-s bâgă sh-durŋi.

Tru somnu âlli si pâru câ avdi unu niho tsi s-aprukea di nâsa tutu ma multu sh-dapoa lli si pârea câ doi ocilli mări shi-anyilicioshi s-aplicarâ pisti nâsa sh-u mutrea. Hrisa dishcllisi ocillilli sh-vidzu shidzândalui mprostu ningâ nâsa ficiorlu di-amirâ, tsi u-acâtsă mbratsâ. Vini sh-amirâroaŋia dadâ shi-lli dzâsi: “Bitisishi treili huzmets tsi tsâ li câftai sh-vidzui câ hii axioasâ sh-arhârzitâ cu hări, ti-atsea, prindi sâ shtii tora câ tini hii isusita a hillilui a melu sh-numta va-u adrâmu adzâ, tu-aestâ dzuuâ.”

Amirâroaŋia lli tricû dapoa unu nelu di malmâ pi dzeadzitu, shi-lli bâgă sh-pi capu unâ cârunâ di malmâ. Vini sh-sora a hillilui di-amirâ, ti-atsea

câ dumnitsa di “Nisia Veardi” nu eara isusita, ama sora a lui, u-ambârtsâtă Hrisa shi-lli dzâsi: “S-mi-anvets sh-mini s-hiu tutu ahântu bunâ, cumu hii tini!”

Ficiorlu di-amirâ u lo di mânâ sh-u dusi la pâlati, iu adrarâ unâ numtâ vâsilikeascâ ca tu pirmithi. Vinirâ numtari amiradz di tuti părtsâli a loclui; furâ arvunits muzikeañilli nai ma axioshi, numta tsânu unâ sâptâmânâ sh-corlu s-teasi nauâ dhipli. Nunlu trâdzea caplu pirifanu-pirifanu, yrambolu armâtusitu tu albili azbuira, nu giuca, iara Hrisaida, nveastâ nauâ, anyilicea padea tutâ tu-a llei mushuteatsâ fârâ aradâ. Nihadzlli a botsloru, di fluieri, avyiuilii sh-clarini, anvârlighea muntsâlli...Yramusti, Pindu, Elimu...

Laolu tutu eara tu sârbâtoari. Mi câlisirâ sh-mini sh-nu puteamu s-mi fânâtescu di mutriri shi-siryinipsiri... Tsi mushatu eara! Cu videarea, nu cu-aspunearea! Sh-tuts mi ghinuia sh-ma multu cilimeañilli, “Papu Niculaki! Papu Niculaki! Bunâ dzuua! Bună dzuua!” Sh-io-lli hârseamu sh-lli antricamu tuts cu-arusticadz ca aveamu gekili mplini di la numta ali Hrisaidâ cu hillilu a vasielui. Va vâ dau shi-voaua la tuts cilimeañilli cara s-hits froniñi sh-s-acultats di pârintsâ sh-di dhascalli la sculii...

CÂNTĂTORLU DITU FUNDULU A RINLUI (Pirmithu Ghermânescu)

Trei frats, sh-tuts gioñi, shidea nâ dzuuâ la nâ hani t-unu câsâbă ditu Valea a Rinlui. Avea fugatâ nica di ñits di-acasâ, sh-tora s-adunarâ-lli dupâ multsâ aña di banâ largu unu di-alantu, tru xeani. Cathiunu di elli avea anvitsatâ câti unâ tehni, zânati. Nai marli s-avea adratâ naftu, atselu di mesi avea anvitsatâ s-lucreadzâ ayiñiuri, s-adarâ yinu, iara nai ma ñiclu s-avea adratâ cântătoru. Bâtea lira sh-cânta sh-cu gura, c-avea nâ boatsi multu mushatâ. Cânta la numtsâ sh-la alti gimbushi sh-ziafets shi-aminta paradz buñi.

Tora shidea-lli tuts treilli la hani shi-s hârsea di yinlu multu bunu di pi Valea a Rinlui. Sh-aclo iu adra muabeti ti-unâ sh-ti-altâ deadirâ di zboru ti tirninti, ti yinitorlu a loru. “Vini oara,” dzâsi ma marli, “s-n-ansurâmu.” “Ashi-i, di-alihea,” dzâsi atselu di mesi, “s-n-adrâmu sh-noi cathiolu a nostu, s-n-avemu unâ fulliauâ, câ duri bätumu cälliurli tu xeani. Ama iu putemu s-aflâmu câtiunâ featâ, cari s-nâ va, s-hibâ mushatâ sh-di casâ, sh-lucrâtoari?” “Avdzâi,” dzâsi, anda-i vini arada, atselu ma ñiclu, “câ gârdinarlu ditu polea Ayiu Goar, tsi nu-i multu largu di-aua, ari nâ featâ – Trandafila – fârâ uidii di mushatâ sh-easti sh-unâ di nai ma fronimili feati di n-hoarâ. Amu tu umuti s-negu Ayiu Goar sh-sâ-u caftu nveastâ, ma s-hibâ di mi va.” “Va s-yinimu sh-noi cu tini,” lli-apândisirâ alantsâ doi frats, “câ duri fumu dispârtsâts ahâtu kiro.”

Sh-cumu lâ fu zborlu, treilli frats neasirâ Ayiu Goar. Aua, fratili ma mari agiumsi capitano pi unâ caravi di peshtsâ, doilu află huzmeti la unu nicukiru di ayiñiuri tsi bana ninga casâbă, iara atselu ma ñiclu, tsi cânta sh-bâtea lira, nu-avea zori s-intrâ huzmikearu la canu. Ti-atsea câ-avea nâ boatsi multu mushatâ, sh-mansusu di-aestâ, eara livendu sh-mushatu, tuts lu-arvunea s-cântâ la numtsâ, la ziafets sh-eara multu ghini pältitu.

Aestu frati neasi di cunuscu gârdinarlu, tata ali Trandafilâ sh-putu di lo cu niki sh-unu unu udă tu casa a lui. Cu-aestâ sibepi s-cunuscu cu Trandafila sh-putea di-u videa cathi dzuuâ. Cathi dzuua tsi-u videa, Trandafila âlli si pârea câ-i cama mshata sh-cama mshatâ. Tinirlu gioni shi-arcă ahântâ vreari pi ea câ lo di-lli adra cântitsi tu cari-i alâvda mushuteatsa a llei fârâ aspuniri. Cântitsli tsi li uidisea li cânta la tuti numtsâli sh-ziafetsli iu nidzea. Cântitsli a lui loarâ di li cânta tuts ditu câsâbălu Goar, câsâbadzlli sh-hoarili di-anvârliga sh-nu mata s-avdza alti cântits nafaora di aesti adrati di cântătorlu a nostu tsi-u paramârea Trandafila, hillea a gârdinarlui.

Ama alantsâ doi frats s-andâmâsea sh-elli multi ori cu Trandafila sh-tutu cumu u videa shi-arcârâ vrearea sh-nâshi pi ea. Cathiunu di elli avea nâdia câ elu va s-hibâ aleptulu, shi-aestâ ti itia câ Trandafila nu-shi aspunea dishellisu vrearea ti vârnâ di elli ma multu ca ti-alantsâ doi.

Averlu easti câ di tuts treilli nai ma multu lu vrea pi cântătoru ama tsânea aestâ dukeari ca unu mistiryiu ascumtu ahândosu tu suflitlu a llei.

Cântătorlu, di partea a lui, nu-avea anasâ s-lli-aspunâ tsi ducea ti nâsa icâ s-u caftâ nveastâ la tatâ-su. “Cum va mi lli pi mini, unu mâratu cântătoru ftohu sh-fârâ cathio?” âshi dzâtsea elu.

Ashi tricură multsâ meshi, cându ma marli frati lâ dzâsi alântoru doiloru frats: “Ascultats-mi. Tuts treilli u vremu Trandafila unâ turlui. Ti-atsea, io unlu dzâcu s-nidzemu astarâ la hanea di pi meallu a Rinlui shi-aclo s-arcâmu ciopea shi s-videmu cari va nâ hibâ tihea. A curi di noi valli cadâ numirlu nai ma bunu atselu va s-ducâ s-u caftâ Trandafila ti nveastâ.

Doilu frati cândâsi diunâcali, ama a cântătorlui nu-lli fu efcula s-hibâ sinfunu cu-ahtari apofasi, ama nu-avea altâ culai. Neasirâ tuts treilli la hanea di pi-ameallu a Rinlui sh-dupâ tsi mâcarâ sh-biurâ, alli câftarâ a hângilui unâ pâreaccli di ciopuri. Li lo fratili ma mari ta s-li-arucâ elu prota, ama ninti ta s-li-arucâ, dzâsi cu boatsi: “Agiutâ-mi, Doamne, s-ankirdhâsescu io mushata Trandafilâ!”

Bashi tu-atsea oarâ s-astihisi s-yinâ la hani Trandafila; u-avea pitricutâ tatâ-su s-ancupârâ unâ cunetâ di yinu, shi-avdzâ tsi dzâsi naftulu. Ama tihea featsi ca ciopea s-cadâ tu apa a Rinlui, ti-atsea câ naftulu li-arcă cu tutâ sila.

Trandafila s-apruke di treilli frats sh-lâ dzâsi cu boatsi kicusitâ: “Mini nu hui featâ ta s-mi-ankirdhâsits voi la ciopi!” Sh-tu idhyea oarâ teasi mâna sh-s-aplică s-ascoatâ ciopurli ditu apâ. Ma diunâcali unâ mânâ albâ, cari inshi ditu Rinu, u-acâtsă sh-u trapsi tu fundulu a Rinlui.

Treilli frats armasirâ limnusits sh-ca acâtsats di cutromu. Sh-dupâ tsi-shi vinirâ niheamâ tru mintsâ, pisicarâ tu plângu sh-uhtari, pistipsindalui câ Trandafila s-nicâ. Ama Trandafila nu s-nicâ, câ fu arâkitâ sh-dusâ yii sh-sânâtoasâ la pâlatea iu bâna pârintili a Rinlui, pârintili sh-dzeulu a marilui arâu Rinlu. Trandafila fu aprukeatâ di tata a arâului tsi shidea pi scamnulu a lui di amirâ adratu di nai ma aleaptâ mirgeani sh-sidefi. Ninga elu shidea nicukira a lui – amirâroañia.

Pârintili a arâului lli gri ali Trandafilâ, cu boatsea-lli molavâ: “Agiumsirâ pânâ aua tu fundulu a arâului cântitsli tsi-alavdâ mushuteatsa a ta, sh-ti-atsea cash'câtu vreamu s-ti vedu ta s-ti cunoscu. Dialihea hii mushatâ, hii ma mushatâ di tuti nimfili sh-sirenili ditu amirâria a mea. Ama tsâ pricadu s-nu mata ti torñi pisti locu; shedz aua tutâ bana. Aua va s-hii daima tinirâ, va s-ai tsindzâts di nimfi sh-sireni, cari va ti kirniseascâ, sh-va s-hii armâtusitâ shi stulisitâ cu nai ma mushati shi-aleapti perli. Agârshea-lli tuts di pisti locu sh-armâñi aua ca unâ hilli a mea di suflitu, sh-va ti voiu cumu li voiu hillili a meali.”

Zboarili aesti canda furâ mâyipsiti; ditu atselu sticu di oarâ, Trandafila lu-agârshi pi tata a llei, lu-agârshi sh-livendulu cântătoru, ti cari-i bâtea inima, shi-agârshi sh-tuti thimiserli ditu bana allei di pânâ atumtsea. Avea ahurhitâ s-dukeascâ unâ harauâ aua la pâlatea ditu fundulu a Rinlui tsi nu-avea dukitâ vârnâoarâ acasâ la tata a llei.

Ama treilli frats nu-u agârshea Trandafila. Sh-naftulu – fratili ma mari – dzâsi, cumu shi-astrindzea bushili di yinati, “Va mi arâsbunu pi Tata a

Rinlui! Va negu sh-va s-batu apa cu hiruguri groasi sh-nu va-lli dau arihati pânâ nu va nâ da Trandafila nâpoi, câ hîu siyuripsitu câ elu u-arâki.” Sh-featsi ashî cumu tâxi câ va s-adarâ; ama mîzi agiumsi tru mesea a Rinlui cu câravea a lui, mea cara s-mutâ ashî dinapandiha nâ furtunâ, lele, lele, s-aprâ Dumnidzâ! Furtuna arcuti câravea cu fundulu nsusu sh-mâratlu naftu s-arâvâi tu apâ sh-kiru tu kimati.

Doilu frati nu trapsi mânâ ni elu di-arâsbunari. “Io,” dzâsi elu, “va s-arucu tu Rinu unu talaru di nai ma vârtoslu yinu. Tata a Rinlui va s-bea di elu sh-va s-ambeatâ, shi-ashi Trandafila va s-poaatâ s-fugâ sh-s-yinâ nâpoi.” Adrâ ashî cumu dzâsi. Neasi cu nâ câyiki pânâ tu measea a Rinlu, ama, anda vru s-arucâ talarlu, câyikea s-arucuti sh-elu fu lotu di kimati cumu sh-fratili ma marli.

Treilu frati dzâsi: “Io nu potu s-adaru altutsiva; ama va-ñi cântu mashi ponlu sh-dorlu ti Trandafila.” Sh-neasi la mardzina a Rinlui shi-cara lo s-batâ lira sh-cara sâlâghi nâ boatsi amplinâ di doru sh-virinu, tsi-anhiura tutâ dzarea sh-undili di arâu pânâ tu fundu! Shi-aclo iu cânta âlli si fânârsi Trandafila cumu shidea tu apâ. “Ma ghini s-moru ningâ Trandafila d-iu s-bânedzu fârâ nâsa,” sh-dzâsi elu sh-fârâ ta s-shadâ multu pi minduiari, s-arcâ tu apa a Rinlui.

Ama tsi-i aestâ? Tu locu s-neacâ, sh-si-anâstâsi yiu sh-sânâtosu ningâ scamnulu di-amirâ a pârintilui a Rinlui, iu vidzu shi-alantsâ doi frats, tsi eara tu banâ. U vidzu sh-Trandafila, mashi câ Trandafila nu shi-arca mutrita pi elu ici sh-ni câ-lli apândisea la antribâri, di canda nu lu-avea vidzutâ vârnâoarâ.

Tu-atsea oarâ tata a Rinlui gri: “Voi doilli frats ma mări zurlisitu dipu anda minduitu câ va mi-anikisits mini. Ama bâgats oarâ, sh-bagâ oarâ sh-tini, cântâtoru, câ Trandafila nu mata va sâ shtibâ di voi; nâsâ agârshi dipu di voi. Sh-cututu, va-u dau atsilui tsi va s-poaatâ s-u dizleagâ di mâyili tu cari-i acâtsatâ.”

Doilli frats ma mări nu câidisirâ s-adarâ ahtarâ lucru, ama âlli pricâdzurâ a amirâlui sâ-lli pitreacâ nâpoi pisti locu. Tata a Rinlui lâ featsi volea. Di-alantâ parti, cântâtorlu avu anasâ sh-gri: “Io, Mârîte, va s-câidisescu s-u ascapu Trandafila di mâyil!”

Mea cara sâlâghi nâ boatsi sh-lo ta s-bata lira di cura ditu gura a lui niscânti cântits ahântu jiloasi, ahântu amplini di doru sh-virinu, câ Trandafila di-unâcali shi-amintâ dukirea shi-astrigâ: “Io ti cunoscu! Tini hii aleptulu a inimâllei a mea!” Shi-s sâlâghi mbratsâli a lui.

Ditu oclillui a llei apuriosu di mushats, lâcrâni apârnirâ ta s-curâ kindinari. Ama mâyipsiti di mushuteatsa a cântitsloru, pisicarâ s-plângâ sh-nimfili sh-sirenili.

....Sh-tsi-s veadâ tata a Rinlui, tsi-apurii? Vidzu câ tuti lâcrânilui tsi câdea tu fundulu-a apâllei, anda cânta cântâtorlu s-adra-li tuti mâyârîtari anyiliciosi. Vidzânda aestâ apurii, amirâlu dzâsi a cântâtorlui:

“Nu mata va vâ dau cali s-fudzits di-aua ni ali Trandafilâ ni atsâllia. Va vâ-ancârunu io sh-va vâ tsânu aua trâ daima. Tini va s-cântsâ cathi dzuuâ cântitsi mashi di doru sh-virinu sh-va-u adari Trandafila s-plângâ di-adunu

cu tuti nimfili sh-sirenili. Multu ñi-au hari mâryâritarili adrati ditu lăcrâñili a loru sh-voiu s-amu câtu ma multi.”

Pirmithlu aspuni câ sh-pân’ tu dzuua di adzâ cântătorlu nica cântâ la pâlatea ditu fundulu a Rinlui.

POLEA KITRUSITĂ (Pirmithu Ghermânescu)

Unu kihâie aushu sh-multu avutu avea doi hilli, Frits sh-Petru. Aushlu kihâie avea ma multâ vreari ti Frits dicâtu ti Petru sh-lli-alâsă a lui pâlatea sh-nai ma mari parti di-aveari. Cu-ahântâ aveari, Frits putu di lo nveastă mushata Burgunda, tsi-u vrea multu, sh-u-adusi tu pâlati.

Ama Frits eara unu omu cu suflitu dimunescu sh-cu minduieri nikiskini. Nica ditu protslli meshi după numtâ tutu eara găilipsitu ta s-află unâ cali s-ascapâ di tata a lui sh-di fratili Petru. Sh-dupâ multâ minduiari lo apofasi s-ahurheascâ cu tatâ-su. Shi-ashi, t-unâ noapti, după ziya a noaptillei, s-alinâ di-afuralui la udicilu ditu cula nai ma analtă a pâlatillei. Tu-aestu udiciu shidea ancllisu tu hâpsâni unu huzmikearu nipistimenu a aushlui.

Frits shidzu niheamâ pi zboru cu huzmikearlu sh-dapoa doilli dipusirâ scârli sh-immânda pi cipitli a dzeadzitloru intrarâ tu udălu iu durñia tatâ-su. Lli hipsirâ unu gllemu di peatits ngurâ, lu loarâ di-anumirea, sh-lu dusirâ tu udălu di ndzeanâ sh-lu-ancllisirâ aclo. Dupâ aestâ faptâ ti puvrii, Frits deadi a huzmikearlui unâ pungâ di galbiñi sh-lli dimândă s-fugâ câtâ iu sâ-lli llia ocllilli.

Alantâ dzuuâ s-asprândi hâbarea câ aushlu kihâie kiru fârâ tragâ. Frits tutu s-prifătsea câ-i anvirnatu sh-lâitu, ama averlu eara câ elu si hârsea ti moartea a tatâ-su-lli. Virinlu al Petru eara dialihea cu tutu câ tata a lui nu fu andreptu cu elu; elu lu vrea tatâ-su sh-lu tiñisea multu. Nu-lli tritsea ici pritu minti câ Frits ari adratâ tsiva, ama minduia câ tata a lui fu arâkitu di tsiva ehtsrâ, tsi-lu dusirâ iuva alargu shi-lu tsânea ascumtu aclo.

“Va negu pânâ tu mardzina a loclui sh-nu va s-tragu mânâ pânâ nu va-lu aflu pi durutlu a meu pârinti.” Aestâ tâxi Petru sh-ankisi calea unâ tahinimâ tu lumea dipârtoasâ. Shasi añi di dzâli tutu imnă, imnă, câftândalui pi pârintili pritu multi vâsilii sh-politii, ama, si shtii câtse, nu putu sâ-lli da di tragâ.

Sh-ia câ unâ tahinimâ nica tu-apiritâ agiumsî la unu munti multu analtu, a curi creashticu s-ancuruna cu aradzâli a soarilui tsi catu avea datâ. “Cash’ câtu mushatâ-i lumea aynânghipsitâ di-aclo di-ndzeanâ!” dzâsi Petru, cari după multu pidhimo, agiumsî pi cipita a muntelui. Ama tutâ haraua-lli kiru anda vidzu cumu unu nioru aspesu s-ashtirnu anamisa di elu sh-tuti locurli anvârliga di munti.

Sh-cumu mutrea, kicusitu sh-câpâitu, fârâ noimâ pi niorlu atselu aspesu sh-neyura groasâ, armasi ca limnusu di ciudusiri anda vidzu cumu ndzari si-analtsâ shi-amplâteashti unu câsâbă di-unâ mushuteatsâ fârâ aspuniri, unu câsâbă cu pâlati mări, cu gârdiñi teasi sh-multi, multi casi.

Ama Petru andzâri tsiva tsi-lu apurisi sh-nica multu. Vidzu cumu ditu pâlatea atsea nai ma mari inshi unâ tâbâbii di feati tiniri, cari di cari ma mushatâ shi-alâxiti tu fustăñi di sirmâ cusuti cu hiri di malmâ shi-asimi.

Ama unâ di feati astritsea tu mushuteatsâ shi-anyiliciri tuti alanti. Pi capu purta nâ curunâ adratâ di mâryâritari sh-dhyiamanti, tsi-anyilicea ma multu sh-di soari. Dupâ curunâ shi stulii s-veia câ aestâ veryurâ prindea s-hibâ printsesâ. Sh-ma multu, tuti alanti feati âlli si-aplica sh-u tiñisea.

Petru nu mata putea sâ-shi curmâ oclilli di la atsea fanuminâ mushuteatsâ tsi lu-avea mâyipsitâ. Di partea a llei nu putu s-veadâ cumu alanti feati neasirâ la unâ barâ anvârligheatâ cu virdeatsâ analtâ, cumu intrarâ tu barâ sh-s-ascâldarâ tu hâhâiri di arâsu di harauâ. Elu videa mashi atsea veryurâ mushatâ tsi shidea mardzina di barâ, pârâmpusitâ sh-nicatâ tu minduieri virinoasi. Pimtu di vreami sh-ñilâ sh-fârâ s-dukeascâ câ ari dinintea lui mashi fânârseri, teasi bratsâli câtrâ nâsa shi-astrigâ: “Ti pâlâcârsescu, mushatâ veryurâ, aspuni-ñi câtse hii ahâtu pârâmpusitâ sh-giuru câ hiu etimu sâ-ñi dau bana ta s-ti-agiutu!”

Veryura shutsâ caplu, acâtsatâ di cutromu, sh-dupâ tsi mutri unu sticu di oarâ pi Petru, mutâ bratsâli câtrâ tseru sh-astrigânda, câ nâ câmbanâ, fudzi amplâtinda pritu dzari. Tu idhyiulu sticu di oarâ kirurâ sh-niorlu, sh-neyura, sh-câsâbâlu cu tuti pâlatili shi-alanti adârâminti di-adunu cu featili, cari u-ansutsa veryura atsea mushatâ sh-tuts alantsâ bânâtori.

Mintitu sh-andrâlâsîtu, Petru ansâri nsusu sh-teasi bratsâli di canda vrea s-u acatsâ mushata veryurâ, ama acâtsâ mashi vimtu tu mâñi. Sh-cututu, nu trapsi mânâ. Dupâ tsi-arcâ nâ mutritâ pi loclu iu s-anâltsa atsea apurioasâ politii, neasâ câta aclo ta s-u mutreascâ di-aproapea cama cu câshtigâ. Sh-tsi s-veadâ, cuculici di pishtirei mări di marmarâ, cathiunâ ma analtâ sh-ma largâ di unâ pâlati di nai ma mârli.

Ama Petru vidzu câ tu mesi di eali s-muta unâ pishtireauâ astricândalui tuti alanti tu-anâltsimi sh-lârdzimi. Petru s-angârlimâ pi-aestâ shcâmbâ sh-ahurhi sâ-u hârseascâ cu mâna. Shi-vedz apurii tora: pishtireaua si disfeatsi ndauâ sh-inshi nâ cripâturâ tsi dutsea nuntru tu ea. Pimtu di perierii, Petru intrâ pritu atsea cripâturâ, ama tu-atselu sticu di oarâ pishtireaua s-ancillisi nâpoi. Ashicâ, Petru armasî nuntru tu-unâ ascutudî ahândoasâ sh-kisâ câtrani.

Zurlisitu di frixi ahurhi s-batâ cu bushili tu keatrâ. Sh-tea, câ tu treia goadâ cu bushili, si dishellisi dinapandiha nâ ushi! Fârâ s-dukeascâ tsi-adarâ, Petru intrâ pritu ea. Si-astihisi t-unâ avlii aratsi glletsu, ashtirnutâ cu ploci di marmarâ. Ama atsea tsi vidzu aclo lu-adrâ ahântu apuriosu, câlli fudzi frixea sh-lu-acâtsâ unu doru ta s-aflâ tu tsi lumi easti.

Eara aclo unâ multimi di oamiñi alâxits tu strañi ca cumu s-purta tora sh-multi suti di añi tu turlii-turlii di shideari mproshtsâ, aplicats, di canda furâ prifaptsâ tu cumâts di keatrâ tu sticlu di oarâ anda huzmitipsea.

Tu-aestâ turlii, aclo t-unu locu eara nâ parei di feati sh-gioñi tiniri, cari câtu s-andridzea ta s-neagâ avinaticu. Videai gioñi cari bashi ancâlica calli, altsâ tu-atsea oarâ bâga ciciorlu tu zinghia di shauâ, altsâ agiuta mullerli sh-featili ta s-alina câvalâ. Videai sh- cumu nicukirlu di calli trâdzea di ureclli unu huzmikearu tiniru tsi nu-asculta, tsi vahi nu-avu angâtanu cumu lipsea di calu. Ama tuts sh-tuti, oamiñi sh-calli, kitrusits.

Sh-tsiripullilli tsi-avea dipusâ tu uboru ta-s-angllitâ vârnâ gârnuts di uvedzu tsi cadea di la calli, eara-lli kitrusits sh-elli.

Petru mutrea ca acâtsatu di dâmlă tuti fisili kitrusiti tsi-lu-anvârlighea. Vrânda s-ascapâ di-aestâ mârinoasâ aynanghi, sh-lo curai sh-inshi ditu uboru, ama deadi di-unâ poartâ iu shidea dininti-lli unu purtaru grasu, tsi bashi s-andridzea sâ-lli dzâcâ: “Stăi!” Ama sh-purtarlu eara unâ boi di keatrâ.

Petru intră pritu poartâ sh-ahurhi s-alinâ niscânti scări di marmarâ. Sh-tutu alinânda agiumsi la unu kindinaru lungu di udadz mări, ama mobila di-aclo, cumu sh-pullilli, lilicili sh-iambulili, eara di keatrâ aratsi glletsu. Ama atsea tsi lu-anhiură shi-lli deadi ponu tu frândzăli di hicati eara unâ aynanghi c-unâ parei di boiuri niminati di shcâmbi, unâ parei cu-atseali apuriu di mushati feati veryuri, tsi li-avea vidzutâ tahina amplâtinda pi niorlu di pi cârciliulu a muntelui. Tu mesi di nâsi, kindruitâ pi unu scamnu di malmâ sh-c-unâ cârunâ pi capu, eara mushata veryurâ, ti cari sh-elu shi-avea plâsatâ cu mintea câ eara unâ printseasâ.

Sh-câtu anvirinată sh-amplinâ di marâ eara printseasa! Acâtsatu di ñilă, ama ma multu di-unâ vreari vârtoasâ, Petru andzinucle dinintea a llei, lli-acâtsă cicioarli mbratsâ shi-aurlă: Mushata a mushatiloru, tu numa a vrearillei tsi tsâ-u portu, dishteaptâ-ti!”

Mizi gri aesti zboarâ, cându tu tuts udadzlli, tu-avlii sh-iutsido dianvârliga, arâsună diunâcali unu tsiuru di harauâ, ca ditu ñilli sh-ñilli di bots umineshtsâ; soarli sh-virsă luîna, sh-tutu tsi eara aratsi sh-kitrusitu si dishtiptă, amplinu di banâ.

T-unu sticu di oarâ, tutu s-alâxi. Ditu atselu cuculiciu di ketsari fârâ numiru apiri unu cāsâbă, dizligatu di mâyia tu cari avea shidzutâ multi suti di aîni. Añiyearâ sh-oamiñilli, callilli, pullilli, gârdiñili s-aumplurâ di lilici, livădzli, di virdeatsâ, si xanamutarâ bâsearitsli, pâlatili sh-tuti casili.

Petru sh-frică oclilli pistipsinda câ anyiseadzâ. Ama mushata printseasâ âlli teasi mâna a llei albâ shi-andilicatâ sh-lu-alăvdă cu boatsi, câ u-ascapă pi nâsâ shi-ascapă sh-tutu popullu a llei di mâyii.

Dapoa lli-aspusi cumu unu mâyistru poniru, ta si-s arâsbunâ câ nu vru si-s mârîtă cu elu, u prifeatsi pi nâsâ sh-tutâ amirâria a llei t-unu cuculiciu di gurgulli di marmarâ, sh-mashi câti vârnâoarâ, tu harazma a dzuuâllei, lâ didea banâ, ama mashi ti ndauâ sticuri di oarâ, câ tu-aestâ turlii putea s-duceascâ ponlu sh-tirañilu a mâyiillei cama ahândosu. Lli dzâsi sh-câ fu bîgatu tu yramâ câ vârnă nu putea s-u dizleagâ di-aestâ mâyii nafoarâ di unu gioni cu inima câthâroasâ sh-kiskinâ sh-cari tu-nâ vreari vârtoasâ ti ea vrea s-pitrundâ tu-aestâ culă mâyipsitâ.

Sh-s-akicâseashti efcula atsea tsi s-featsi: Petru lo nveastâ printseasa, cari, nu mashi câ eara avutâ ama eara sh-unâ di nai ma mushatili printseasi pisti locu. Sh-unâ dzuuâ neasirâ t-unâ carotsâ di malmâ cu nveasta a lui, printseasa, la pâlatea a fratelui a lui. Ama, nu eara trâ ciudă anda aflarâ fratili a lui Frits ftohu golu ca unu corbu sh-huzmikearu la pâlatea a noului nicukiru a curi lli-u avea vindutâ. Sh-cu-tutu, Petru lo izini di la noulu nicukiru ta s-veadâ pâlatea cu nveasta a lui. S-alinarâ di-adunu la udicilu

di-ndzeanâ ditu pâlati, unu udiciu iu, ashi cumu shtea Petru, eara ancllisu huzmikearlu poniru sh-niascultâtoru. Ama aua, ashi cumu shtimu, tu-aestu udiciu aftarâ, tu locu di huzmikearu, pi tata a lui, cari fu ancllisu di Frits.

Anda află Petru ti fapta tihilai a fratilui a lui, Frits, nu mata vru sâ shtibâ di nâslu sh-lu-alăsă sâ-shi bitiseascâ dzâlili tu ftuhineatsâ sh-mârazi. Pi tata a lui lu lo la elu sh-lu mutri cu mari tiñii sh-vreari, pânâ tu bitisita a banâllei.

PISHKESEA A DZÂNÂLLEI (Pirmithu Ghermânescu)

La mardzina di-unu câsâbă, t-unu mâhâlă nu multu largu di unu arău, eara unâ câsică; unu mâratu piscaru bâna aclo cu fitica sh-mulliari-sa. Lotta, ashi-u cllima fitica, di vârnâ dzatsi aņi, prindea sâ-shi agiutâ pârintsâlli tu huzmets. Lu-agiuta tatâ-s-u di-shi ampitica leasa sh-multiori nidzea cu dadâ-sa mpâzari tu câsâbă ta s-vindâ peshtsâlli tsi-lli acâtsa tata a llei. Lota adra tuti aesti huzmets ama nu cu multâ harauâ, tutu ca pishmanâ. Lli-avea mashi hari anda alaga cãlliurli a câsâbălui, fârâ s-adarâ tsiva. Dânsa iutsido ta s-mutrescâ mushatili luyurii arâdhâpsiti tu firidili a hãniloru. Iara dada a llei shidea dipriunâ kindruitâ mpâzari ta s-vindâ, sh-ma s-hibâ di fudzea câti vârnâ minutâ di oarâ, nidzea s-ancupârâ vârnâ luyurii tsi-lli eara elipsi, cu putsâñilli paradz tsi-lli aminta.

Unâ dzuuâ, Lotta vidzu printseasa di la pâlati tricândalui t-unâ faitoni mushatâ shi-anyilicioasâ di malmâ. Sh-di-atumtsea nimintimena fiticâ u kisa mârata dadâ-sa dipriunâ, câ lli-avea hari shi-a llei s-aibâ straņiu c-ali printseasâ. Tuta dzuua nu-u alâsa arihati pi dadâ-sa ici sh-serli anda s-bâga pi pâticlu a llei mashi aclo-i eara mintea.

Dupâ tsi-adra mintăņi shi-aspunea pâlâcâria Tatâlu a Nostu, astriga cu lâcrăņi kindinari pi fatsi: “Voiu s-amu unâ fustani di sirmâ cumu poartâ printseasa.” Dadâ-sa, ta s-u apuituiascâ mârata ñicâdzancâ, lli-apândisea, fârâ s-minduiascâ: “Ma s-hii daima fronimâ sh-lucrâtoari, anda va s-creshtsâ mari sh-va s-ai ma multâ minti, atumtsea va s-ai unâ fustani di sirmâ.” Sh-mashi ashi Lotta putea di durņea.

Anda alantsâ ficiurits azbura ti Cârciunu sh-ti pishkesili tsi vrea li-aproaki, Lotta lâ dzâtsea cu pirifaņi: “A ñia Papu Cârciunu prindi s-ñi-aducâ unâ fustani anyilicioasâ di sirmâ.” Sh-câ Lotta di-aua shi-nclo nu-azbura ti-altutsiva, tuts ficiuritslli shi-arâdea di ea, câ sh-elli sh-vrea straņi mushati, ama vârnâ nu câidisea s-minduiascâ la straņi di sirmâ. Sh-Lotta tutu minduia ma s-hibâ di eara tu ilikia cându prindea s-aproaki fustanea di sirma, ama ta s-hibâ lucrâtoari sh-s-anveatsâ s-adarâ tsiva, pute nu-lli tritsea pritu mâduuâ.

Anda Lotta aumplu tsisprâdz di-aņi, mindui câ vini oara s-aproaki di la dadâ-sa atsea tsi-lli avea tâxitâ, fustanea di sirmâ. Ama dadâ-sa âlli dzâsi andreptu câ unâ ahtari fustani nu undzeashti ti ea sh-câ elli suntu ptohi sh-nu-au paradz ta s-u ancupârâ. Aestu averu u câhârisi ahântu multu Lota câ inshi di-ncasâ sh-featsi nclo câtâ unu agru iu crishtea birikeatea analtâ sh-veardi. Imnâ cama largu, pân' di unâ pâduri sh-di-aclo nica largu, fârâ s-bagâ oarâ ti cali. Diunâoarâ dinintea a llei âlli si fânârsi unâ pâdurici di bradz, tsi-lli ancllidea calea. Shidzu pi-unâ keatrâ sh-suskiră, dzâcândalui:

“Oh, ca'sh' câtu voiu sâ-ñi si fânârseascâ nâ dzânâ sh-tuti dorurli ditu inima a mea va-ñi si-ankirdhâseascâ.” Mizi bitisi aesti zboari cându unâ fisi di mulliari cu boi analtâ sh-luņinoasâ âlli inshi dininti. Eară alâxitâ t-unâ fustani tsi-anyilicea tu tuti bueli a curcubelui. Dialihea, aestâ fustani

eara multu ma mushatâ di-atsea ali printseasâ. Anda Lotta u-andzâri mushata mulliari tinirâ, s-asculâ mproastâ diunâcali shi-lli si-aplică cu tiñii, ama tinira mulliari u mutri nârâitâ shi-lli dzâsi: “Io hiu Flora, dzâna a liliciloru sh-prindi s-ti culâsescu ti-atsea câ câidishisi s-intsrâ tu-amirâria a mea fârâ sâ-ñi caftsâ izini. Nica unu zboru ma s-greshtsâ, va ti prifacu t-unâ cucuveauâ icâ unu pulliu di noapti. Ama aestâ aradhâ va ti llertu, câ adzâ-i dzuua di-amintari a hillillei a mea, tsi-amu mashi unâ, sh-ti-atsea va s-hiu ñilâoasâ cu tini, sh-ma multu, va tsâ ankirdhâsescu unu doru, ma s-hibâ di ai vârnu.”

“Cara s-hii dialihea unâ dzânâ, apândisi Lotta, prindi s-eshtsâ avutâ sh-pututâ. Ti-atsea, tsâ pricadu, durusea-ñi unâ fustani ca a ta.”

Tsâ kirushi mintea,” âlli dzâsi dzâna, “caftâ-ñi altu tsiva, ahtari stañiu nu undzeashti ti tini.”

Ama Lotta nu-asculta di urnimia ali dzâni. Ea tutu minduia ca tora vini oara s-aproaki atsea fustani paramushatâ ti cari anyisa di-ahântu kiro sh-cu cari vrea li-adra tuti soatsâli a llei s-u eryâtipseascâ sh-sâ-lli facâ siri. Sh-nu trapsi mânâ pânâ cându dzâna nu-i durusi unâ fustani anyilicioasâ di sirmâ.

“Ama prindi s-adrâmu unâ acâtsâturâ ti-aestâ fustani,” âlli dzâsi dzâna. “Anda va ti-alâxeshtsâ cu ea, nu prindi s-ti mutreshtsâ vârnâoarâ tu yilii, câ ma s-adari aestâ, mâyistrulu poniru ditu hoara a ta va s-acatsâ puteari pisti tini sh-va ti prifacâ t-unâ prici pâvrioasâ. Thimisea aestâ!”

Dzâna kiru, sh-Lotta andhâplâsi cu-angâtanu mushata pishkesi. Loclu nu-u acâtsa di harauâ sh-nu duki câ lo altâ cali sh-kiru giunitati noapti pritu pâduri, ama pân’ tu soni află nâ cârari tsi-u ascoasi ditu aesti locuri ayri.

Agiunâ sh-câpâitâ agiumsi amânatu acasâ la pârintsâ. Alantâ dzuuâ aspusi a soatsâloru, a manâ-sa-lli shi-a tatâ-su-lli pishkeasa a dzânâllei. Earâ dealihea unâ apurii tsi ti urghea, anda Lotta u tindea pi crivati shi-aradzâli a soarlui giuca pri nâsa. Haraua lli-anyilicea tu ocllilli ali Lotti, ama dada a llei nu eara ici hârsitâ, câ ea avea aflatâ di la fiticâ ti acâtsâtura tsi-u avea adratâ cu dzâna, sh-u urnipsea dipriunâ sâ-lli-u toarnâ pishkeasea fuviroasâ ali dzânâ. Ama Lotta nitsi nu vrea s-avdâ ti-ahtari lucru; sh-cututu, lli-avea tâxitâ a dadâ-sa-lli s-nu s-mutrescâ canâoarâ tu yilii anda alâxeashti fustanea. Ama aestâ nu eara unâ mari harauâ ti Lotta. Serli, anda intra tu udicilu a llei sh-mutrea luna pritu firidâ, ascutea fustanea di la dzânâ sh-u tindea pi crivati. Suflitlu-lli si-aumplea di harauâ anda videa cumu anyilicea sirma tru-oarâ tsi aradzâli a lunâllei dipunea pi nâsâ. Ama niheamâ câti niheamâ, Lotta âlli si-aurâ s-tsânâ ahtari apurii di fustani ancllisâ mashi n-casâ. Sh-mindui ea: “Maca io nu potu s-mi mutrescu tu ahtari fustani, va mi mutrescâ altsâ sh-va-ñi facâ siryeani. Tati cu mama nu va-s cartescâ ti-ahtari lucru ama ma ghini s-ashteptu pânâ cându va s-hiu unâ dzuuâ singurâ acasâ.”

Shi-atsea oara vini.

Tatâ-su sh-manâ-sa neasirâ oaspits la unâ fumealli n-hoarâ unâ dzuuâ stri mirindi oarâ. Lotta, mizi s-vidzu singurâ sh-s-alâxi cu fustanea ali

dzânâ. Inshi nafoară sh-lo di-s priimna dinintea a casâllel ncoa-nclo. Unu pulliu, tsi-azbuiră pri-aclo, firfiri: “Obo, tsi mushatâ! tsi mushatâ!” Jujunarlli sh-alghinili, zâzâinda, ciuciura: “Ie, easti unâ apurii, unâ dealihea apurii!”

Bashi tu-atsea oară unu ficiuricu alâga cushii pri-aclo, shi-adusi mâna la oclli ta s-nu-lli ankeadica soarli mutrirea shi-s kindrui pi locu ta s-aynânghipseascâ fustanea a featilei. Lotta avdzâ sh-vidzu cumu tuts armasirâ apurisits: “Dealihea hiu ahântu mushatâ ama easti mârtili cã nu potu s-mi mutrescu barimu unâ oara tu yilii!” âshi dzâsi ea. “Ama dzâna nu-ñi deadi izini s-mi mutrescu tu yilii mashi, sh-farâ di altâ cã nu va-u adaru aestâ, ama va negu la arâu, tsi va-ñi yiliiseascâ boia sh-prosuplu tutu ahântu ghini ca yilia.”

Pi-ameallu a arâului eara unâ saltsi bitârâ, tu cari tora si dãnâsi unâ bufâ mari, cu peanili ariciuiti. Prota, Lotta s-aspâre, ama mindui cã bufa poati di veadî mashi noaptea sh-tora nu poati s-u veadâ. S-aplică pisti apâ ta s-facâ siri a anyilicioasâllel boi tsi-u avea. Amplinâ di harauâ, bâu pãñili, ma tu sticlu di oară vini sh-bufa azbuirândalul, sh-deadi cu ârkililili, mări, dishcllisi, di frâmtea sh-caplu ali Lotti. Ali Lotti âlli vinirâ mintsâli sh-câdzu mpadi.

Bashi tu-atsea oară, dadâ-sa câtu s-avea turnatâ acasâ, u-avea câftatâ pi Lotta, ma nu-u afla iuva. Anda inshi nafoară u vidzu Lotta la arâu, alâgã avrapa, ta s-u ascapâ, ama tsiva nu-avea armasâ di ea ti videari, cã fu prifaptâ t-unâ libilulâ tsi-amplâtea mârinatâ anvârliga di dada a llei, cari nu-shi shtea, mârata, cã atsea libilulâ easti Lotta a llei.

DHYIAMANTULU ALI PRINTSEASĂ

Unu amiră avea mashi unâ hilli sh-caimolu a lui eara s-u mârîtă pi hillilu a unlui amiră vitsinu, ama printseasa shi-avea arcată vrearea pi hillilu a urnipsitorlui a lui sh-deadi zboru câ ma ghini s-moarâ ma s-nu poată s-llia ti gioni atselu tiniru livendu sh-mushatu. Amirălu eara multu kicusitu ti-aestâ itii shi-avea tu umuti s-lu bagâ tu hâpsâni pi hillilu a urnipsitorlui, iara pi printseasâ, vrea-u ancllidâ t-unu udă tu cula a pâlatillei, pânâ tsi va-shi yinâ pri minti sh-va s-adarâ atsea tsi-lli câfta elu.

Ta s-ascapâ di-unâ ahtari taxirati, doilli tiniri loarâ apofasi s-fugâ pi-ascumta di la pâlati shi-s neagâ tu-altâ amirării. Shi-ashi adrarâ.

Tinirlu, tsi eara multu avutu, lo cu elu paradz multsâ, iara printseasa sh-lo tuti giuvâirli. Ancâlicarâ doi calli sarpits, ankisirâ tu ziya a noaptillei sh-nu dânsirâ pânâ alantâ dzuuâ ti mirindi oarâ, cându printseasa s-ducea curmatâ di câpâialâ. Dânsirâ tru mesi di unâ pāduri mari shi-aspeasâ.

Printseasa sh-bâgă caplu pi dzinucllilli a tinirlui gioni shi-ancllisi ocllilli, afundusitâ tu somnu. Tinirlu, cumu-i mutrea mastea apuriosu di mushatâ cu doru shi splahnâ, vidzu câ printseasa purta di gushi, ligatâ cu unu singiru mâlmâsitu, unâ cutii di malmâ.

Pintu di doru sâ shtibâ tsi easti tu cutii, u-ascoasi pi-ayalea di di-gushea ali printseasâ sh-u dishcllisi. Tu cutii eara unu dhyiamantu mari tsi-anyilicea ca soarli. Ama tinirlu vrea s-lu veadâ cama ghini tu luñina a soarlui. Ta s-nu-u dishteaptâ printseasa, arupsi fârâ ta s-minâ ditu locu, mushcllu sh-iarbâ veardi, cu cari adrâ unu câpitâñiu. Ta s-aibâ mâñili vlihuri, bâgă dhyiamantulu mpadi, pi iarbâ, iara elu acâtsă cu-angâtanu caplu ali printseasâ, sh-lu uidisi pi câpitâñilu di mushclli sh-iarbâ veardi.

Ama anda vru pali ta s-llia dhyiamantulu shi s-lu mutreascâ la soari, unu corbu dipusi amplâtinda c-unâ irushi ca sfulgulu, lo dhyiamantulu tu kiplitanâ shi-azbuiră pi-unu cupaciu, iu ahurhi ta s-agioacâ cu elu.

Tinirlu s-himusi dupâ corbu alâgânda cu tutâ irushea, ama corbulu azbuiră pi unu altu cupaciu sh-pi-unu altu iara, sh-di-aclo kiru n-dzari.

Mâratlu gioni eara lâitu di yinati sh-kicusiri. Vidzânda câ nu mata-avea culai ta s-llia dhyiamantulu nâpoi, lo apofasi ta s-toarnâ la loclu iu-u avea alâsatâ printseasa durñindalui. Ama alâgânda dupâ corbu, tinirlu s-avea dipârtatâ multu di-atselu locu sh-nu bâgă oarâ câtâ iu-u avea acâtsatâ sh-tora, cu tutâ cilâstâsearea a lui, nu mata putu s-aflâ calea nâpoi la printseasâ. Ascutidea avea ahurhitâ s-ashtearnâ sh-mâratlu di elu nica câfta calea sh-si dipârta sh-cama multu, sh-cama multu.

Sh-aclo iu imna âlli si-anâstâsi dininti ditu niscânti tufi aspeasi unu omu, tsi canda lu-avea azvumutâ loclu. Tinirlu lu-antribă ti calea tsi dutsi la cupacilu iu-u avea alâsatâ printseasa. “Hă, hă! Tu pāduri”, lli-apândisi omu cu unu sumarâsu guvânosu sh-poniru, “ari ñilli sh-ñilli di cupaci sh-tuts suntu unâ turlii. Ti-atsea tradzi mânâ câ vanatâ va tsâ hibâ câftarea, ama yinu cu io acasâ câ nu va ti fats pishmanu.”

Câ nu-avea altâ culai, isusitlu al printseasâ cândisi s-ducâ cu omnu atselu, tsi bâna t-unâ casâ nu multu alargu di-aclo. Cumu intrarâ n-casâ tinirlu vidzu anvârliga di-unâ measâ unsprâdzatsi di ficioru tiniri, ca idhyi ilikii cu elu. Pi measâ avea di tuti bunetsli sh-ficiorlli mâca sh-eara-lli tuts hârâcoki.

Nicukirlu a casâllel azburâ ashi sh-dzâsi: “Tora hits doisprâdzatsi, voiu s-dzâcu, ahântsa câts prindi ta s-hits. Va shidets aua pânâ va s-ancclidâ anlu sh-tu bitisita a anlui prindi s-dizligats trei angucitori. Atselu tsi va li dizleagâ va s-aproaki di la io unâ pungâ di liri, tsi nu va s-guleascâ cânâoarâ. Ama atsilui tsi nu va s-poatâ s-li dizleagâ, va-lli talliu caplu.”

Atselli unsprâdzatsi di gioñi, minuinda câ unu anu easti kiro multu sh-câ multi potu s-facâ pânâ atumtsea, u tsânurâ ninti cu bearea sh-ziafetea. Mashî isusitlu ali printseasâ nu s-hârsea sh-mizi didea di mâcari câ di biuturâ nu s-aprukea iuva. Dzuuâ sh-noapti mintea-lli eara mashî la printseasâ sh-nu-avea ici arihati ti-atsea câ u-avea alâsatâ singurâ tu pâduri.

Ama tsi s-featsi cu printseasa? Anda s-dishtiptâ, ascoasi unu aurlatu di lâhtari cumu vidzu câ vrutlu a llei isusitu nu mata eara ningâ ea. Lli gri pri numâ multi ori, lu câftâ iutsido, ama, ashi cumu shtimu, tuti furâ vanati, nu-avea cumu s-lu-aflâ.

Ama cumu duki câ cutiicea cu dhyiamantu di digushi nu mata u-avea, ahurhi s-hibâ arosâ di induiri lâiti ti gionli a llei. S-u-aibâ loatâ elu sh-fudzi ca furu sh-u-alâsâ nâsa aclo tu mesi di pâduri? Nu putea s-pistipseascâ ahtari lucru.

Cu inima lâitâ di ponu, cilâstâsi s-iasâ ditu atsea pâduri a tihilâeatsâllel. Dupâ tsi kiru calea multi ori, putu, pân’ tu soni s-agiungâ la unâ mardzinâ.

Ama printseasa nu s-turnâ acasâ la pârintsâ. Cu paradzlli tsi-lli avea armasâ di la gionli a llei sh-tsi-lli avea adratâ ditu vindearea a giuvâirloru dishcllisi unâ hani. Pi-unâ placâ di heru, aspindzuratâ pisti poarta a hanillel, anyrâpsi cu yrami mări câ ahârzashti, fârâ paradz, mâcari sh-shideari la hani a tutâloru câlitorloru lândzits sh-tu zori. Adrâ aestâ sh-cu nâdia câ naca-naca treatsi pri-aclo sh-isusitlu a llei.

Pri ningâ tuti aesti facti, la casa ditu pâduri s-aprukea anlu. Atselli unsprâdz di gioñi u tsânea ninti cu ziafetsli sh-nu minuia ici la atseali trei angucitori tsi prindea s-li dizleagâ. Ama cu-ahâtu ma multu isusitlu ali printseasâ eara gâilipsitu sh-totna minuia la eali. Ma multu, unâ searâ, anda nu lu-acâtsa somnulu sh-nu-avea arihati, inshi di-afura di n-casâ sh-neasi tu pâduri, iu, lâitu sh-mârinatu cumu eara, s-arcuti sumu unu cupaciu mari sh-bitârnu. Aclo iu shidea ashi tesu, trei corghi vinirâ amplâtinda sh-kindruirâ pi lumäkili a cupacilui. Sh-diunâcali dapoa, corghilli ahurhirâ s-azburascâ unu cu-alantu. Gionli, cari mizi putea sâ-shi tsânâ adhyiatlu ta s-avdâ câtu ma ghini, armasî apurisu, anda avdzâ câ boatsea a protlui corbu, tsi-avea ahurhita s-azburascâ, eara unâ turlui cu boatsea a nicukirlui a casâllel ditu pâduri.

Corbulu atselu dzâsi: “Mâni va s-aspânticâmu unsprâdz di tiniri grashi sh-unu slabu keali sh-osu, aestu-i isusitlu ali printseasâ.”

“Pistipseshtsâ câ va s-cadâ tu pâyidhâ?” antribă doilu corbu.

“Mâni”, apândisi protlu corbu, “au ti dizligari trei angucitori, ti cari vârnû di elli nu shi-ari hâbari.”

“Sh-cari suntu aesti angucitori?” antribă trei-lu corbu.

Protlu corbu apândisi ashi: “Prota angucitoari easti: di tsi easti adratâ casa a mea ditu pâduri? Daa easti: di iu lâ si adutsi mâcarea? Sh-treia angucitoari: cu tsi easti casa a mea luñinatâ dzuuâ sh-noapti?”

“Ho, ho!” arâsi treilu corbu, “io shtiu s-li dizlegu. Casa easti adratâ di oasili a sutiloru di gioñi tsi lli-ai aspânticatâ pânâ tora. Mâcarea lâ si-adutsi di la cuzina a pâlatillei, iara casa easti luñinatâ dzuuâ sh-noapti cu dhyiamnatulu tsi-lu furashi a isusitlui ali printseasâ sh-tsi lu-aspindzurashi di duvani.”

“Ashi easti!” lu siyuripsi protlu corbu.

Arâsirâ tuts treilli, sh-dapoa, minânda-shi ârkili, apârnâsirâ cupacilu shi-azbuirarâ nclo.

Hee, ti prota oarâ dupâ ahântu kiro tinirlu a nostu, tsi-shi avea ansimnatâ tutu tru minti, putu di durñi arihâtipsitu.

Alantâ tahinimâ, nicukirlu a casâllei cllimă tuts tinirlli sh-lâ câftă s-dizleagâ atseali trei angucitori di ma nsusu. La antribarea: “Di tsi easti adratâ casa?” niscântsâ apândisirâ câ-i adratâ di keatrâ, altsâ, di tuvli, altsâ, di leamni. Mashî isusitlu ali printseasâ apândisi dzâcândalui: “Ditu oasili a sutiloru di gioñi tsi lli-ai aspânticatâ sh-vâtâmatâ.”

“Angucishi ghini!” dzâsi omlu, sh-bâgă daua antribari.

“Di iu vâ s-adutsi mâcarea?”

“Di la hanea di n-hoarâ,” apândisirâ atselli unsprâdzatsi di tiniri t-unâ boatsi.

“Di la cuzina a amirălui,” apândisi anda-lli vini aradha isusitlu a printseasâllei.

“Ashi-i, angucishi! âlli dzâsi omlu, bâgândalui sh-treia antribari: “Casa a mea cu tsi easti luñinatâ dzuuâ sh-noapti?”

“C-unâ lambâ!” apândisirâ atselli unsprâdz di tiniri, iara gionli a nostu apândisi: “Cu dhyiamantulu a meu tsi-ñi lu furashi tu pâduri, anda ti-antrukipsishi tu unu corbu, sh-tsi lu-aspindzurashi di duvani.”

“Angucishi ghini shi-aestâ aradhâ,” âlli dzâsi omlu. “Tsâni punga di paradz tsi nu-s guleashti canâoarâ. Tsâ tornu sh-dhyiamantulu sh-tsâ dau cali s-fudz tu lumea largâ s-tsâ caftsâ isusita.”

Âlli deadi punga cu paradz sh-dhyiamantulu, iara alântoru unsprâdzatsi di tiniri lâ tâlle capitli.

Isusitlu al printseasâ nu mata kiru nitsi unu sticu di oarâ la casa ditu pâduri, ama ankisi tru-oarâ tru lumi ta sâ-shi caftâ isusita, ti cari durea ahântu multu. Câftă pritu multi hoari sh-politii, tricû ditu amirării tu-amirării, ama iuva nu deadi di nâsa. Vârnâ nu-shi avea hâbari câta iu s-aflâ.

Añilli tritsea unu dupâ altu, ama ti printseasâ nu putea s-aflâ tsiva. Shi-avea kirutâ tutâ nâdia pân’ lu-câtsâ sh-lângoarea. Cu zori putea s-shadâ ancâlaru pi calu sh-nu mata putea nitsi s-mâcâ di câpâitu sh-lândzitu tsi

eara. Avea agiuntâ s-hibâ unâ aumbrâ a gionilui livendu sh-mushatu tsi-shi eara vârnâoarâ.

Sh-tutu imnânda ashi, di locu-locu, agiumsi unâ searâ la hanea tsi-u avea dishellisâ printseasa. Adhyivâsi tsi-anyrâpsea ndzeanâ pisti poartâ câ la hani suntu aprukeats tuts câlitorlli oarfâni sh-nipututs sh-câ lâ si da mâcari sh-durñiari ti-ashi. “Nu voi u sâ-ñi si da tsiva ti-ashi,” âshi dzâsi elu, “câ punga tsi ñi-u deadi omlu di la casa ditu pâduri nu-s guleashti vârnâoarâ.”

Shi-intrâ tu hani sh-fu adusu dinintea a printseasâlle, ama nu-s pricunuscurâ unu alantu. Añilli tsi-avea tricută sh-ponlu ditu suflitli a loru lli-avea alâxită pri doilli.

Tinirlu fu adusu t-unu udă sh-fu mutritu multu ghini. “Nu voi u luñinâ” dzâsi elu, anda unâ huzmikearâ lli-adusi unâ tsearâ.

Armasi singuru, ascoasi ditu cutiici dhyiamantulu sh-lu bâgă pi measâ, minuinda tutu la printseasâ. Unâ huzmikearâ vidzu ditu uboru luñina atsea anyilicioasâ sh-neasi avrapa la printseasâ ta sâ-lli da di hâbari. Printseasa neasi la udălu a tinirlui lândzitu, dishellisî usha, shi-armasi apurisitâ sh-ca aguditâ di sfulgu, cându vidzu câ luñina yinea di la dhyiamantulu a llei.

Anda shi-amintă sinishtearea niheamâ, antribă gionli di iu lu-ari dhyiamantulu. Sh-cumu loarâ ta s-shadâ muabeti, sh-dhyiamantulu lâ luñina prosupurli, si pricunuscurâ sh-s-arcarâ unu-alântui mbratsâ. Di harauâ, arâdea sh-plândzea tu idhyea oarâ.

Di harauâ câ shi-află isusita tinirlu gioni si sână tu ndauâ dzâli. Fudzirâ di la hani sh-neasirâ di-adunu la tata ali printseasâ. Anda află amirălu câtu durutu sh-pistimenu fu tinirlu, âlli vluyisi doilli tu câruñi sh-a dzinirlui âlli deadi scamnulu di-amirâ tu loclu a lui, câ tora avea aushitâ.

NATLU A PRINTSEASÂLLEI SAVITRI (icâ Vrearea di dadâ)
(Pirmithu Indianu)

Printsulu Narpola lo nveastâ printseasa Savitri, nai ma mushatâ printseasâ di tutâ India. Tata a printseasâllelei Savitri, tsi eara multu avutu sh-pututu ama sh-multu mintimenu, avea tu miraki s-adarâ nâ numtâ mari cari s-tsânâ dzâli multi, cumu nu s-avea faptâ altâoarâ. Dauâ sâptâmâni tsânu uspetslu, sh-furâ câlisits oaspits multsâ ditu tuti cornurli ali Indii. Dupâ numtâ, nveatsa atsea nauâ, printseasa Savitri, prindea s-neagâ s-bâneadzâ la gionli a llei, tu-unâ pâlati alargu di loclu iu s-amintâ.

Seara prindu dzuua di vgari, avdzâta gârdinâ a pâlatillei a tatâlui ali Savitri eara nica luñinatâ cu ñilli sh-ñilli di lănghi sh-lumbărdzâ. Pi balcoñi, cânta sh-giuca avdzâtili giucâtoari Indiani, cllimati baladiri. Nveasta nauâ shidea pi balconi ningâ yrambo, c-unu sumarâsu ca lilici sh-mushatâ ca nâ dzânâ ditu yisi. Eara alâxită t-unâ fustani albâ curuitâ ditu unâ pândzâ fârâ uidii sh-cusutâ cu hiri di-asimi. Cătu multu anyilicea di mushuteatsâ printseasa, anda mutrea cu ocllilli a llei mări sh-lâi sh-anda dishcllidea budzâli t-unu dulsti sumarâsu ca di trandafilâ!

Unâ hopâ, Savitri si shutsâ câtâ nuntru tu pâlati shi-antribă unâ huzmikearâ: “Tu easti doda a mea, Nair, cari mi-antrică cu lapti sh-mi ligână mbratsâ anda ñicâ? Clliamâ-u s-yinâ aua, câ nu-u vidzui di tahina.” Printseasa Savitri intră tu saloni, ta s-ashteaptâ doda. Dupâ niheamâ di oarâ, vini doda di-adunu c-unâ moashi bitârnâ ca kirolu.

“Nair, âlli dzâsi printseasa mârinatâ, noaptea aestâ easti atsea ditu soni noapti tsi-u trecu la pâlatea a tatâlui a meu, sh-di mâni va s-ahurheascâ ti mini unâ bana nauâ. Tini, cari hii unâ masturâ tu-angucearea a yinitorlui, voi u s-ñi-aspunñi tihea a mea sh-soartea tsi mi-ashteaptâ.

Nair mutâ ocllilli câtrâ Savitri, ditu cari cura shopatu di lăcrâni, sh-apândisi, azburânda araru sh-pi-ayalea: “Tora câtu bitisii ti-adhyivâsiri tu steali yinitorlu a tău, ama va ti-anvirinu ma s-ts-aspunu tutu tsi-adhyivasii.”

“Aspuni-ñi tutu, aspuni-ñi tutu averlu!” Ili pricâdzu Savitri.

“Ghini maca, va ts-aspunu tutu. Va s-hii multu vrutâ di gionli a tău, va s-hii hârsitâ, sh-dupâ unu anu va s-amintsâ unu natu di-unâ mushuteatsâ fârâ aspuniri, ama, anda natlu va s-aumplâ doi âni, va s-yinâ unu duhu arău sh-valu arâkeascâ sh-va-lu ducâ tu-amirâria a Moartillei shi-a Aumbriloru.”

Anda avdzâ aesti pridzâtseri, Savitri armasi ndauâ sticuri di oarâ ca mintitâ shi-andârlâsitâ. Dapoa, s-ansirină pali tu fatsâ shi-apândisi cu boatsea a llei dulsti shi-andilicatâ: “Buna a mea Nair, va s-căftămu unu duhu bunu tsi va-lu avinâ duhlu arău.”

Dealihia mushata printseasâ Savitri fu hârsitâ sh-dupâ unu anu di la ancurunari amintâ unu natu, tsi-avea ocllilli tutu ahântu lăi sh-mushats ca nâsa. A tutâloru anvârliga di ea, Savitri lâ s-pârea câ-i multu hârsitâ.

Averlu easti câ nâsa u tirâniusea unu gaile ahândosu: “Va s-facâ atsea tsi-lli avea pridzâsâ Nair?”

Ńiclu Namur, câ ashi lu cllima ficiuriclu, avea s-ancllidâ pisti trei dzâli ilikia di doi aîni. Aestâ dzuuâ eara ashtiptatâ di Savitri cu lâhtari sh-cutromu.

Sh-ia câ vini dzuua a atsea, unâ dzuuâ tsi prindea s-hibâ dzuuâ di sârbâtoari, ama Savitri nu mata shtea cumu sâ-shi ascundâ frixea tsi-u avea acâtsatâ. Âshi lo natlu sh-neasi singurâ cu elu la pomlu aumbrosu ditu fundulu di gârdinâ a pâlatillei.

“Adi s-nemu,” âlli dzâsi al Namur, hârsinda-lu sh-hâidipsinda-lu, “s-câftâmu lilici mushati sh-fituri zuyrâpsits tu tuti hromili.”

Sh-mizi shidzurâ tu-aumbra a poñiloru sh-Namuru lu-acâtsâ dinapandiha unu somnu ahândosu!... “Alasâ-mi” u pâlcârsi elu dadâ-sa, “s-dormu niheamâ.”

Ama, aclo iu-lu tsânea pi dzinuclli, Savitri duki câ trupiclu al Namur s-adra greu sh-limnusea. Acâtsatâ di cutromu, mutâ ocllilli, câ avdzâ unu shushuru di frândzâ anvârliga di ea. Vidzu unâ boi di omu ca ditu altâ lumi, alâxîtâ tu-aroshu sh-tsânânda tru mânâ unâ sfindukitsâ di malmâ. Tu sfindukitsâ eara ancillisâ unâ pârumbâ albâ; pârumba aestâ eara suflitlu a natlui Namur. Atsea boi di omu tsi-avea vinitâ sh-cari eara duhlu arâu, ankisi s-dipârteadzâ, alâgânda avrapa.

Savitri bâgâ pi iarbâ truflu fârâ di suflitu al Namur, shi-ahurhi s-alagâ dupâ duhlu atselu arâu shi-s lu pâlcârseascâ. Alâgâ, alâgâ multu kiro, fârâ s-dukeascâ di calea lungâ tsi-u avea faptâ. S-avea adratâ ascutidi, avea datâ luna, sh-Savitri alâga dipriunâ. Alâga sh-pâlcârsea duhlu atselu arâu: “Dă-ñi, dă-ñi nâpoi ficiuriclu a meu!”

Doamne! di iu afla ahântâ ipati di-alâga fârâ s-câpâiascâ? Alâgâ tutâ noaptea, shi-anda apiri pali, Savitri s-aflâ t-unâ vuloagâ di-unâ mushuteatsâ tsi nu-ari aspuniri. Tu iarba veardi sh-crehtâ fitrusirâ ñilli sh-ñilli di lilici, cari di cari ma mushatâ sh-ma muscuvulsitâ.

Tu vuloaga atsea eara unâ multimi di ficiurits, cari, purtândalui câruñi di trandafili, giuca sh-cânta cântitsi di unâ mushuteascâ anghilikeascâ. Ficiuritslli u cllimarâ sh-Savitri s-gioacâ shi-s cântâ cu elli.

Duhlu atselu arâu dânsi sh-dzâsi: “Savitri, shedz, arihnisea-ti sh-tradzi mânâ di calea tsi vanatu u-adari. Shedz sh-aleadzi nai ma mushatlu di ficiuritslli aeshtsâ. Llia-lu cu tini sh-elu va ti-adarâ s-agârsheshtsâ di natlu tsi-lu kirushi.”

Ama Savitri lli-apândisi: “Va ti-avinu pritu muntsâ sh-vâlliuri sh-nu va ti-aliasu pânâ nu va-ñi dai nâpoi suflitlu a natlui a meu.”

Duhlu atselu arâu xana-ankisi calea. Cicioarlu a mârâtâllei Savitri si umflarâ sh-sândzânarâ. Ama iea alâga tutu ninti. Alâgâ, alâgâ pânâ tsi unâ furtunâ fuviroasâ lli-antunică ocllilli. Dapoa, si-aflâ t-unâ gârdinâ largâ amplinâ di poñi gâna di yimishi.

Aua duhlu atselu arâu astâmâsi pali shi-lli dzâsi: “Savitri, pi poñilli aeshtsâ ari nai ma buni yimishi, yimishi tsi va tsâ ayâliseascâ foamea sh-seatea. Mâcâ, apustusea-ti, sh-dapoa toarnâ-ti acasâ. Gionli a tău ti-

ashteaptâ gâilipsitu, iara pi mini nu va s-pots s-mi-aviñi pritu lumea a Moartillei shi-a Aumbriloru.”

Ama Savitri lli-apândisi: “Va ti-avinu pânâ cându va tsâ hibâ multâ ñilâ sh-va-ñi torñi suflitlu a natlui a meu.”

Duhlu atselu arău sh-lo pali calea, alâgânda indunatu sh-nârâitu, astrâbâtânda muntsâ ampliñi di neuri tsi nu s-tukescu vârnâoarâ. Cicioarli aspânticati sh-sândzânati a printseasâllei Savitri ansimna cu dămki di sândzâ aroshi calea pritu neauâ.

Diunâcali, duhlu atselu arău dânsi di-alâgari. Pi coasta amplinâ di neauâ a muntelui si dishcllidea unâ guvâ mari, unâ intratâ fârâ bitisitâ, pritu cari tritsea unâ multimi di pândicots, cathiunu purtânda unu cufaru di ketsari scumpi.

“Aua,” dzâsi duhlu arău, “himu tu-amirâria a pândicotsloru ditu muntsâ. Dânâsea-ti aua, Savitri, câ nu va s-pot s-trets di sinurli a aestâi amirârii! Pândicotslli, cari suntu hiri vluyisiti, va tsâ ayâliseascâ foamea sh-seatea cu mâcări buni sh-biuturi aleapti, va tsâ da ahânti multi ketsari scumpi, câ va s-agiundzâ nai ma avutâ printseasâ di pisti locu.”

“Ti mini,” astrigă Savitri, “nu-ari avutsâlli sh-ni harauâ fârâ natlu a meu. Dă-ñi-lu nâpoi! Ai-tsâ ñilâ di dorlu sh-ponlu a meu!”

Duhlu atselu arău astâmâsi ma ghini ta sâ-u mutreascâ Savitri. Avea unâ mutritâ amplinâ di ciudii sh-aynânghipsiri. Ocllilli a lui nu mata eara-lli arălli. “S-hibâ pri volea a ta!” dzâsi nâsu. “Giuneasca a ta vreari di mumâ azvimsi moartea!”

Unu bubuitu vârtosu adră ca Savitri s-cadâ mpadi, tu nidukeari. Anda âshi xana-amintă sinishtearea, poñilli ditu fundulu a gârdinâllei di la pâlatea a gionilui a llei u-anvâlea cu-aumbra a loru. Savitri tsânea mbratsâ vrutlu a llei natu, Namur, cari dishcllidea pi-ayalea ocllilli dultsi sh-lăi, di canda si dishtiapta ditu unu somnu lungu sh-isihu...

PÂLATEA A TIHILLEI

di Niculaki Batzaria

Doi sots s-ascularâ nica tu hâryii shi-ankisirâ cali lungâ ta s-caftâ tihea. Doilli eara-lli tiniri sh-livendzâ, ama mashi câ unlu di elli eara linivosu sh-hulimă, iara alantu eara multu lucrâtoru sh-dâldâsîtu.

Anda mundzâli di soari ahurhirâ s-luñineadzâ cârciliurli a muntsâloru, doilli sots andzârîrâ diparti unâ pâlati anyilicioasâ. Pâlatea eara kindruitâ pi cipita di munti na ma analtâ. Nu s-avea vidzutâ pânâ atumtsea pisti locu unâ pâlati ma mushatâ sh-ma pirifanâ. Avea citia di malmâ, mururli mashi di marmarâ, ma albâ sh-di neauâ, iara gemurli di la sutili di firidz eara-li adrati ditu nai ma aleptulu crustalu.

Doilli sots nu mata putea sâ-shi dizlâkeascâ ocllilli di atsea mushuteatsâ sh-apurii di pâlati shi-ardea di doru sh-miraki si-s aproaki di nâsa câtu cama multu.

Sh-cumu shidea mproshtsâ sh-cu ocllilli ancârfâsits pi pâlatea di ndzari, tea, câ tsiva ca unu fituru yiyanticu, ama unu fituru tsi pârea adratu di malmâ sh-asimi, yinea câtrâ elli, cu tutâ irushea. Anda s-apruke di elli, atselli doilli sots vidzurâ câ nu-i fituru, ama unâ veryurâ di-unâ mushuteatsâ tsi nu-ari aspuniri. Earâ anviscutâ t-unâ fustani albâ shi-andilicatâ ca pândza di pangu, iara pi capu purta unâ cârunâ di dhyiamanti, icâ di aroaua a tahinimâllei luñinatâ di-aradzâli a soarilui.

Anda tricû pi ningâ doilli sots, veryura dânsi ti-unu sticu di oarâ, mutri pi nâshlli, dapoa dzâsi c-unu sumarâsu: “Yinits dupâ io!”

“Em cumu, nu-amu altu lucru, mashi s-alagu dupâ nâsa ca unu kirutu!” dzâsi tinirlu atselu linivosu, fârâ s-minâ ici di iu s-avea arcuitâ pi iarbâ.

Ama sotslu a lui di cali featsi irushi dupâ veryurâ sh-putu nica sh-s-acatsâ cu mâna unâ mardzinâ di fustanea a llei. Dapoa u-antribă: “Cari hii?”

“Escu Dzâna a Tihillei,” apândisi mushata veryurâ, “sh-pâlatea tsi sandzâreashti pi cipita di munti easti casa a mea. Cara s-vrei, pots sh-tini s-yiñi adzâ la pâlatea a mea. Ama tsâ dzâcu câ nu-ai oarâ ti minduiri sh-arihnisiri. Sh-bagâ oarâ tsi tsâ dzâcu iara câ ma s-intsrâ pi poarta a pâlatillei ninti ca sihatea s-batâ atsea ditu soni goadâ di la ziya a noaptillei, va ti-aprokiu nuntru sh-va tsâ hiu soatsâ bunâ sh-va s-amu angâtanu di tini. Ama va s-hibâ amânatu cara s-yiñi sh-c-unu sticu di oarâ dupâ bâtearea di la ziya a noaptillei.”

Dupâ tsi-lli dzâsi aesti, mushata dzânâ, azmulgânda-shi fustanea ditu mâna a tinirlui, si dipârtă cu tutâ irushea. Gionli a nostu si turnă la sotslu a lui shi-lli-aspusi tutu tsi-lli avea dzâsâ dzâna.

“Ha! Vâ hâristisescu shi-atsăllia shi-ali dzânâ,” apândisi câscândalui sotslui a lui, “ama ma ghini sâ-ñi vedu io di somnulu a meu d-iu s-ñi-arupu ciciorli. Cara s-hibâ di s-astihiseashti vârnâ calu pri-aua anvârliga, s-mi ducâ cavala...”

“Maca tini nu vrei ta s-yiñi, va negu io,” lli-apândisi gionli lucrătoru sh-dâldâsitu. “Armâni ghini!” Shi-ankisi apufâsitu pri calea câtâ cipita a muntelui.

Armasu singuru, linivoslu sh-dzâsi nica nâ oară: “Vrea nidzeamu sh-io cara s-aflamu vârnâ calu pri-aua s-mi ducâ,” sh-dapoa s-teasi sh-cama ghini tu virdeatsâ.

Sh-tu-atselu sticu di oară avdzâ ningâ nâsu unu lishoru azghiratu di calu. Shtsâ caplu sh-tsi s-veadâ? Unu atu cu shauâ sh-fârnuri shidea dinintea a lui.

“He, he! Tsi va s-dzâcâ s-ai tihi!” âshi dzâsi elu sh-ansâri pi shaua a callui. Atlu ankisi sarpitu sh-featsi câtâ pâlatea a Tihillei. Tu ndauâ minuti lu-agiumsi sh-lu-alâsâ nâpoi pi gionli tsi imna pirpadi. Câtâ mirindi oară callu prâmâsi tu niscânti yianuri aumbroasi sh-dânâsi aclo.

“He lâi atu!, adrashi ghini câ dânsishi,” lli dzâsi câvâlarlu. “Aveamu agiunată sh-earamu ca curmatu. Sh-ghini dâtsi zborlu: ‘ayuñia aspardzi lucurlu’.” Sh-cumu dzâsi aestâ, discâlică, shidzu mpadi tu-aumbrâ, ascoasi tsi-avea ti mirindari ditu trastu sh-lo ta s-mâcâ. Dupâ tsi mâcâ s-câli, sh-dzâsi, azburânda singuru: “Nu-aspardzi s-mi-arucu sh-pri-unu sumnicu. Ari oară s-agiungu la pâlati.”

Sh-tsi lai “sumnicu” lli-arcă! Puteai s-bats sh-tâmpâñili la urekili a lui câ nu vrea li-avdâ. Durñia shi-anyisa mashi mushutets. Anyisa câ-avea agiumtâ la pâlatea a Tihillei sh-câ fu tiñisitu ca unu amiră. Lu kirnisirâ sh-uspitarâ cu tuti bunetsli, muzikeañilli cânta ti elu sh-giocuri di focuri shi scântealli s-anâltsa ti hâtârea a lui.

Tu soni, si dishtiptă tu bâteri di muzikii. Si mută mprostu, sh-frică ocllilli sh-vidzu câ giocurli cu licurici di focuri eara-li mashi mundzâli a soarilui tsi-ascâpita, iara muzikia eara boatsea a sotslui a lui ts tritsea pri-aclo, imnânda pirpadi sh-cântânda.

“Vini oara sâ-ñi lliau pali calea,” âshi dzâsi elu sh-mutri anvârliga ti calu. Ama tu locu di atu, tritsea pri-aclo unu yumaru bitârnu shi slabu keali sh-osu. Tinirlu mutri-mutri anvârliga câtrâ iutsido, shuiră, ama atlu avea kirutâ fârâ toru. Tu soni, vidzânda câ nu-ari culai, ancâlică pi yumaru shi-ankisi calea.

Yumarlu imna pi-ayalea, dipu pi-ayalea sh-di oară-ară dânsâ sh-shidea niminatu ta s-discurmâ. Ama, doxi, adră sh-elu unâ cumatâ di cali, ti-atsea câ culili di la pâlatea Tihillei s-videa ma ghini tora.

Ama avea ahurhită si s-ashtearnâ ascutidea a noaptillei sh-la pâlati loa di s-aprindea luñiñili. Hee, ma tora lu-agudi criparea pi tinirlu a nostu. Yumarlu imna ma pi-ayalea, sh-ma pi-ayalea, sh-tu soni dânsâ t-unâ pâduri aspeasâ, d-iu nu puteai s-vedz dipu tsiva nitsi dauâ jgllioati dininti.

Vidzânda aestâ, linivoslu gioni dipusi di lo unâ ciumgâ groasâ di-mpadi sh-cara lli-u intră a yumarlui: jâp! jâp! lu-agudea fârâ ñilă. Ama shi-a lui nu-lli vini ghini, câ yumarlu, mută cicioarli di dinâpoi sh-lli plâscâni unâ cu sclotsâli ndreptu tu keptu di-li dhiplusi mpadi.

Tinirlu, arcutitu mpadi, shi-armasi niminatu ndauâ minuti di oară, ancâninda di ponu. Sh-cându, tu soni, putu di s-mută pali, avea kirutâ sh-

yumarlu, ashi cumu avea kirutâ sh-callu ma ninti. Linivoslu tiniru s-trapsi azvarna, ahulindalui pritu ascutidi sh-tutu câftânda anvârliga.

Âlli si durñia niheamâ am anvârliga s-avdza aurlâri di luki agiuñi, aurlâri tsi nu-s pârea dotu muzikii pri harea a lui. Ama, tea câ deadi di tsiva tsi-lli si pâru câ-i shaua a yumarlui. “A, ghini câ lu-aflai,” âshi dzâsi elu sh-si-alinâ pi atsea tsi-lli si pâru câ-i shauâ.

Ama tsi ciudiosu eara yumarlu aestu! Eara ahântu ñicu câ cicioarli a tinirlui s-trâdzea azvarna. Sh-dapoa, gionli duki di-unâ parti shi-alantâ tsiva nutinosu shi-tsi s-alâkea. Lu-acâtsă lâhtarea sh-vrea ta s-dipunâ, ama bashi tu-atsea oarâ avdzâ di diparti sihatea bătânda. Sihatea bâtea oara unsprâdzatsi noapte. Tinirlu, maca, avea nica oarâ s-agiungâ la palati. Ti-atsea lo apofasi s-neagâ ninti.

Nica di la protili jgllioati duki câ shidea ghini pi-atsea prici. Sh-maxusu anda duki câ shaua s-anâltsa tu pâlțări sh-eara bunâ ti-andrupâri. Mashî câ naua prici imna di dzatsi ori ma pi-anarya di gumaru. Sh-câtu s-hibâ, nu shidea pri locu, si mina niheamâ, sh-inshi ditu pâduri pânâ tu soni.

Pâlatea a Tihillei s-videa tora ghini luñinatâ sh-pârea s-hibâ dipu aproapea. Unâ mundâ di la luñina di la fridz câdzu pi pricea pi cari imna ancâlaru tinirlu linivosu. Mizi tora vidzu câvâlarlu a nostu tsi eara sumu elu: unu zmelciu yiyanticu!

S-cutrimbură sh-vru s-ansarâ, ama, tea câ tu dipârtari, sihatea bātu pali sh-mashi unâ oarâ: eara prota bâteari di la oara doausprâdzatsi ñiadzânoapti!

Avdzândalui aestâ bâteari a sihatillei, linivoslu a nostu lu-acâtsă zurleatsa sh-nu-altutsiva. Ahurhi s-agudeascâ cu cicioarlu tu zmelciu, ta s-lu-adarâ s-îmnâ cama ayoñia. Ama zmelciulu shi-adunâ caplu sh-coarnili tu câsicâ shi-s trândui unâoarâ vârtosu di lu-arucuti tâshi nelo pi tiniru.

Sihatea deadi daua bâteari di la ziya a noaptillei. Ma s-ascula linivoslu shi s-ankisea alâgânda, siyura vrea s-agiungâ la pâlatea a Tihillei tru oarâ. Ama tu locu s-adarâ atsea tsi lipsea, elu ahurhi s-mutreascâ pali anvârliga câ naca-naca videa vârnâ calu.

“Unu calu! Unu calu! aurla shi-ancânea. Unu calu, unu yumaru, itsi s-hibâ, ta s-negu la pâlati!”

Sihatea bātu treia goadâ. Sh-tea câ s-avdzâ câ s-minâ tsiva shi-s tradzi azvarna pritu ascutidi. Tinirlu nu shidzu multu pi minduiari, ama ansâri diunâcali cavala pi yitati, ti cari nu-shi shtea tsi easti, dukindalui mashî ca eara tsiva dipu ñicu. Cumu ancâlica, vidzu câ portsâli a pâlâtillei suntu dishellisi sh-câ sotslu a lui shidea tu pragu shi-lli fâtsea cu mâna.

Dupâ tsi sihatea deadi patra bâteari, ahurhi s-minâ sh-yiitate atsea nauâ. Ama, tsi turlii di minari? Anda sihatea deadi tsintsea bâteari, pricea adră unu jglliotu ninti, ama cându deadi shasea bâteari, si dânsi. Tu shaptea bâteari, yinea anvârliga di ea ishishi. Tu opta, lo ta s-minâ câta nâpoi, dipârtanda-si di pâlati.

Tinirlu linivosu astriga, lu-aurla, lu-agudea cu ciciorli, ama vanatu eara tutu: pricea imna tutu câta tu pâlțări. Sihatea deadi naua bâteari. Cushurilu a nostu vru ta s-dipunâ, ama mistiryioasa prici sâlâghi niscânti bratsă

lundzâ anvârliga du elu sh-lu tsânu pri locu c-ancârfâsîtu. Tu luñina a lunâlleî, tsi câtu avea astrâbâtutâ pritu niori, vidzu atumtsea câ pricea pi cari shidea ancâlaru, eara unâ cârâvidhâ yiyanticâ ti nipistipsiri!

Unâ dupâ altâ, luñiñili ahurhirâ s-astingâ la firida di la pâlatea a Tihillei. Sihatea deadi dzatsea bâteari! Cârâvidha, tutu câtâ nâpoi. Dausprâdzatsea bâteari! Tu-astelu sticu di oarâ portsâli a pâlatillei s-ancellisirâ cu unu plâscânitu vârtosu, sh-pâlatea a Tihillei armasi ancellisâ trâ daima ti tinirlu linivosu.

Pân' tu dzuua di adzâ, canu nu shtii sh-nicâ va sâ shtibâ tsi-s featsi cu nâslu sh-cu cârâvidhâ pi cari avea imnatâ cavala.

Ama si shtii câ gionli lucrâtoru sh-dâldâsîtu fu aprukeatu cu tutâ evluyia sh-vrearea di dzâna a Tihillei sh-shidzu aclo ma multsâ meshi di dzâli. Sh-dupâ tsi fudzi, dzâna avu angâtanu di elu sh-lli-ahârzi unâ banâ tu harauâ sh-ghineatsâ, ashî cumu ñi-u voiu sh-mini sh-cumu v-auredzu a tutâloru, tsi-adhyivâsîtu aestu pirmithu.

FEATA ARÂKITÂ DI SIRENI

di Niculaki Batzaria

Veduva a unlu piscaru avea mashi unâ fitică nîcâ sh-mushatâ cu cari bâna t-unâ câsicâ mardzina di-amari. Fítica nu-lli avea hari s-agioacâ iuva, mashi tu-arina di ningâ amari. Amarea avea ti nâsa unu mistiryiu, di cari nu putea si-s dispartâ. Intra tu-apâ cu ahântâ harauâ sh-shidea tu ea sâ-u hârseascâ kimatli!

Dada a fiticâllei eara multu gâilipsitâ ti vrearea tsi-u avea fítica ti apa a amarillei. Mârata mulliari nu putea s-agârshescâ câ bârbatlu a llei fu arâkitu di-amari sh-nicatu.

“Geana a mea,” lli dzâtsea nâsa cathi tahinimâ, “nu intrâ tu-amari, c-amarea-i arâditoari. Ea lu-anglitâ pi tata a tău. Ti-atsea, nu ti-aproaki di ea multu, câ nâsa poati s-aibâ tsiva mindueri poniri sh-ti tini.”

Dadâ-sa nu-avea oarâ ta s-shadâ tutâ dzuuu cu fítica, c-avea huzmets ti-adrari. T-unâ dzuuâ, ti prândzu oarâ, dupâ tsi bângă mâcarea pi measâ, vidzu câ fítica nu mata yinea. U-ashtiptâ, u-ashtiptâ cabaia oarâ, ama fítica nu s-videa ta s-yinâ. U-câtsă frixea sh-inshi s-u caftâ. U câftâ iutsido. Imnă mardzina di-amari di-a lungalui sh-di-alargalui astrigânda-u, antribânda tuts piscarlli tsi-lli astâvrusea, ama vanatu lli fu tutâ câftarea. Fítica nu eara iuva, nu-u avea vidzutâ canu. Kisatâ di ponu sh-tutu câftândalui, si turnă acasâ dixearâ amânatu. Kimatli di-amari si-arca-li nsusu shi-s virsa pisti arinâ. Ama, tea câ s-avdzâ yinindalui di câtâ amari unu cânticu mushatu nimata avdzâtu. Mana ali fitică inshi avrapa di-ncasâ sh-neasi dipu ninga amari. Aclo vidzu unâ sirenâ cu perlu lungu shi-amplinu di lilici di apâ ahântu mushati, tsi nu-avea vidzutâ vârnâoarâ pânâ atumtsea.

Sirena inshi giunitati ditu apâ, cântândalui aestu cânticu:

Ca pâlatea a mea nu-i altâ ahtari,
I-adratâ di-anyilicioasi crustali;
Sireni multi tu ea cântâ, s-hârseacu,
Cu feati di pisti locu d-iu sh-mini escu.

Anda avdzâ veduva a piscarlui di pâlatea di crustalu sh-di feati di pisti locu, mindui câ vahi anamisa di eali s-aflâ sh-fítica a llei. Cădzu pi dzinuclli sh-cu lăcrâni shulinari pi fatsâ u pâlcârsi sirena s-lli-aspunâ desi ari vidzutâ fítica tsi s-agiuca cathi dzuuâ tu-arina di la mardzina di-amari.

“Shtiu multu ghini iu-i fítica, lli-apândisi sirena. Easti tu pâlatea a mea ditu fundulu di-amari. Nu-adunâ gaile ici, câ-i sânatôasâ sh-hârsitâ aclo sh-s-agioacâ multu ghini cu alti feati di ilikia a llei.”

Avdzândalui aestâ, mulliarea piscică s-plângâ sh-nica multu, shi-lli pricădzu ali sirenâ sâ-lli da nâpoi fítica.

“U-amu mashi pi ea sh-ea-i tutâ haraua tsi-u amu tu banâ,” dzâsi mulliarea.

Sirena lli-apândisi:

“Ńi-u Ńilâ di tini, ama prindi sâ shtii c-amarea nu toarnâ vârnâoarâ a loclui, tru banâ, unâ fisi umineascâ, tsi-u ari arâkitâ. Ama, cara s-ai curagiu s-yiŃi cu mini, va ti lliau. Ama, bagâ oarâ, câ avemu ti-adrari unâ cali di unâ sutâ di sihâts di oarâ pisti apâ, dapoa altâ unâ cali di nica unâ sutâ di sihâts pânâ tu fundulu di-amari iu-i pâlatea a mea.”

“Nu mi-asparu sh-hiu etimâ ta s-yinu,” lli dzâsi dada a fiticâllei.

Sh-sirena vini pân’ di-amealu, u lo cavala pi coada a llei di pescu shi-ankisirâ pi-amari, amplâtindalui ma ayoŃia sh-di nai ma sarpitâ câravi. S-avea scutidhipsitâ pisti amarea teasâ sh-fârâ sinuri. Sirena tutu amplâtea ninti irushi, câtrâ soari-ascâpitatâ. Tu soni, vidzurâ anyilicinda ditu ahândamea a amarillei unâ luŃinâ apurioasâ.

“Aua-i loclu iu prindi s-dipunemu tu fundu,” dzâsi sirena. “Tradzi nica nâ oarâ unu adhyiatu ahândosu sh-nu tsâ keari curagilu. Tora ahurhimu s-n-afundusimu.”

Aestâ cali u-adrarâ multu ma avrapa di atsea di pisti apâ. Tu nduâ sticuri di oarâ eara-li tu fundulu di-amari, dinintea a unâlli pâlati pirifanâ, tsi noi, oamiŃilli di pisti tsarâ, nu putemu nitsi s-u anyisâmu. Acupirâmintulu a pâlatillei eara di apâ, mururli di crustalu. Unâ vârtoasâ luŃinâ mâlmâsitâ azvumea ditu pâlati, luŃinânda pânâ alargu ndzari. Ama mintea sh-ocllilli a mâratâllei mulliari nu eara la pâlati. Mintea a llei eara mashi la fiticâ shi-u câfta cu ocllilli câtrâ iutsido.

Ama nu andzârea nitsi unâ fisi yii. Sirena u adusi t-unu udă mari, cu dushumelu di-asimi. Astâlliarâ udălu shi-agiumsirâ la unâ poartâ di geami tsi nu-ari aspuniri di mushatâ. Pritu poarta aestâ vidzurâ unâ multimi di ficiurits, feati sh-ficiori, tsi-ansârea sh-s-agiuca hârâcoki.

Dada a fiticâllei avea izini ta s-shadâ la aestâ poartâ shi-s mutreascâ câtu lli-avea hari, ama, fârâdialtâ, nu-avea izini s-facâ unu jglliotu ma nclo. Nu putu sâ-shi veadâ feata, ama cama amânatu, anda bângă ma ghini oarâ la tuts ficiuritslli, u vidzu tru mesi di unâ tâbâbii di fititsi cu cari arâdea sh-s-agiuca. Avea fatsâli aroshi, ca unu meru aroshu sh-aspunea hârsitâ, câ di hârsirea a llei si duki sh-nâsa anâpâditâ di harauâ. Lli pricâdzu ali sirenâ sâ-lli da izini shi-a llei s-bâneadzâ tu pâlati, ta s-hibâ aproapea di fiticâ. Sirena lli-adrâ volea hârîoasâ. Tora mulliarea putea s-mutreascâ tutâ dzuua pritu poarta di geami. Sh-nu-s fânâtea di mutriri canâoarâ.

Cathi dzuuâ andzinuclia dinintea ali sirenâ, sh-u pâlâcârsea s-u alasâ s-toarnâ acasâ pisti locu cu fitica-lli. Sh-la tuti aesti pâlâcarii a llei, sirena apândisea: “Nu, aestâ nu s-fatsi!”

Sh-cututu, tu soni, âlli si featsi Ńilâ di lâcrâŃili ali mulliari shi-lli dzâsi: “Va tsâ tornu fitica, mashi c-unâ acâtsâturâ, sâ-Ńi tsashi ditu perlu a tău unâ capotâ. Tea, aua, unâ scafâ di untulemnu, cu cari va ti-aundzâ ta s-tsâ creascâ perlu cama ayoŃia.”

Mârata dadâ s-acâtsâ tru-oarâ di huzmeti. Tsâsea dzuuâ sh-noapti fârâ s-arihneascâ unâ minutâ. Ama, dupâ tsi-shi tâlle perlu pân’ di dârâtsinâ sh-lu tsâsu tutu, vidzu câ capota eara adratâ mashi giunitati. Tsi putea s-adarâ? Sh-dzâsi cu mintea, naca sirena va s-cândisea mashi cu giunitati capotâ? Ama tuti pâlâcârîili sh-lâcrâŃili vanati-lli furâ. Sirena lli-apândisi

shcurtu shi-apufâsîtu: “Armâni cumu n-acâkisîmu. Pânâ nu bitiseshtsâ capota tutâ, nîtsi prîtu mâduuâ s-nu tsâ treacâ câ va tsâ dau fîtica.”

Zurlisîtâ di ponu sh-doru, mârata mullîari sî turnâ tu udâlu a llei. Prindea s-ashteaptâ multu, multu di multu, pânâ sâ-lli creascâ perlu nîmalu. Cathi searâ sh-cathi tahînimâ lu-aundzea cu untulemnu shi-s mutrea tu yîlii ta s-veadâ câtu-lli crîscu.

Tricurâ doi aîni ashi. Ama nâsa nu trapsî mânâ, ma tsâsea, tutu tsâsea. Tu soni, ia, câ vîni sh-dzuua anda bitîsî capota tutâ. Capota etîmâ, deadî cushîi la sîrenâ. Sîrena mutri capota cu multâ câshtîgâ de-a minutalî. U-arîsî multu sh-u alâvdâ pî dada a fîticâllei tî lucurlu ts-lu featsî sh-tî mâsturlâki.

“Tora, yînu cu io!” lî dzâsî. Neasîrâ la poarta di geami tsi-s dishellîsî singurâ. Sh-vîni sh-fîtica, mashî câ tora nu mata eara fîticâ, ama unâ featâ mari mushatâ ca nâ dzânâ. Nu putemu s-plâsâmu tu zboari haraua a dadâ-sa-lli.

Sîrena featsî cumandu ca daua sîrenî s-bagâ tu hamutî la nâ amaxî di malmâ. Tu-aestâ amaxî di malmâ dada sh-hîllea furâ adusî pî-ameallu di-amari, nîngâ câsîca a loru di pistî locu.

HRISANTHEMA DI MALMÂ (Pirmithu Iapunedzu)

Mohitoma eara unu tiniru multu avutu, mushatu sh-livendu, shi-avdzâtu tu tutâ amirâria ti sârpeatsa sh-faptili di livindeatsâ. Sh-cututu, elu nu eara ici hârsitu. Nu dukea harauâ di tsiva. Lli si-aura di tuti.

Unâ tahinimâ, cllimă huzmikearlu a lui, Torito, tsi eara di idhyi ilikii cu elu sh-cari eara ti elu ma multu sotsu di huzmikearu, shi-lli dzâsi:

“Lamñia ditu muntili Fugima âni si fânârsi tu yisu shi-ñi dzâsi câ ma s-voiu s-hiu hârsitu, s-negu s-aflu hrisanthema di malmâ, shi s-lli-u aducu a unâlli featâ di dziniralu, cari bâneadzâ tu caplu alantu ali vâsilii sh-tsi-i nai ma mushatâ featâ di Iaponii. Hasa numâ a llei nu mata si shtii câ tutâ lumea âlli dzâtsi mashi Lilici di Hearhicu. Vrei ta s-yiñi cu mini? Ama tsâ dzâcu câ n-ashteaptâ kindhimati mări sh-multi.”

Ankisirâ doilli. Imnarâ di tahina pânâ dicsearâ, sh-nu pâtsârâ dipu tsiva, iara noaptea lli-acâtsă tu pāduri, iu deadirâ pisti unu templu surpatu. Loarâ apofasi s-doarmâ pritu surpâturli a aestulli templu.

Tahina, câtrâ tu hâryii, Torito s-asculă cama ayoñia shi-alâsânda-shi nicukirlu s-doarmâ neasi s-caftâ tsiva yimishi pritu pāduri, ta sâ-shi apuituiascâ foamea. Sh-fârâ s-dukeascâ, si dipârtă di surpâturli a templului.

Diunâcali, tserlu, tsi pânâ atumtsea eara sirinu, si-acupiri di niori lăi shi-ahurhirâ si-s avdâ bumbunidzări. Eara semnu di ploai sh-furtună. Sh-dupâ niheamâ di oară ahurhi sh-ploaia.

Torito vru ta s-toarnâ la nicukirlu a lui, ama diunâcali mutrita âlli si dânsi pi-unâ poartâ mari hiptâ t-unu muru ahântu analtu câ s-pârea câ dîdea di tseru. Torito s-apruke di poartâ ta s-apânghiseascâ di ploaia, tsi virsa...virsa...

Ama, nu mashi c-armasi apurisu, ama lu-acâtsă sh-nâ frixi anda vidzu câ poarta eara viglletă di niscânti lămñi ti puvrii; lămñili durñia sh-nu-s mina ici.

Vidzânda aestâ, Torito acâtsă curagiu, tricu pritu mesi di eali sh-intră pi poartâ. S-vidzu t-unâ saloni mari, multu mari shi-amplinâ cu tsi nitsi pritu mâduuâ nu poa' s-vâ treacâ.

Salonea amplinâ di yitâts di pisti locu sh-di tuts pullilli a tserlui. Eara câti unâ pâreaclli di cathi prici sh-cathi turlii di pulli.

Unu ningâ alantu, videai tigri, liundari, elefandzâ, crucudilli, nâpârtits, vulturi, cucots, câmili, luki, maimuñi, câñi, câtushi, rinokiri, girafi, sh-alti, sh-alti.

Nu-i zori ti plâsari cu mintea cumu armasi limnusu di cutromlu tsi lu-avea aguditâ Torito! Ama âlli vinirâ mintsâli, anda bâgă oară câ nitsiunâ di prici nu s-himusea pri elu sh-ni câ s-mina. Ti-adra s-pistipseshtsâ câ nu suntu yii, ama amplini di palli.

Sh-ti-atsea câ nu para a vea durñitâ, Torito câscă unâ oară lungu sh-cu halatu. Tu-atselu sticu di oară, câscarâ câti unâ oară tuti fisili. Avdzândalui, Torito sâlâghi unu tsiuratu di cutromu. Ama, tsi avea s-veadâ sh-s-avdâ? Tuti fisili loară s-azghearâ, cathi unâ tu soia a llei! Nitsi tu iadu nu s-poati s-hibâ ahtari halatu sh-halazmo. Torito shi-astupă urecllili shi-astrigă: Duri! Duri! Shi s-vedz apurii! Tuti yitâtsli tâcurâ diunâcali.

“Nu-i lucru curatu aua!” sh-dzâsi Torito parapurisu. Ama andzâri unâ altâ saloni tu cari intră cu nâdia s-aflâ tsiva ti mirindari, c-avea agiunată multu di multu. Tu locu di mâcari, vidzu câ tu mesi di saloni eara unâ measâ, sh-pi measâ unâ frândzâ mari di carti, pi cari eara anyrâpsitu:

“Atselu tsi va s-aibâ curagiu s-dizleagâ di măyi yitâtsli ditu salonea alantâ va s-adarâ unâ faptâ vluyisitâ sh-va s-aibâ tihi tu banâ.”

“Va s-cilâstâsescu io s-adaru aestâ faptâ,” sh-dzâsi Torito. “Ama ti tihi, voi s-hibâ ahârzitu cu ea nicukirlu a meu.”

Nu bitisi ghini aesti zboari, câ s-vidzu anvârligheatu di tuti pricili sh-tuts pulli ditu salonea atsea.

Ansârea di harauâ sh-dzâtsea: “N-ascâpashi! N-ascâpashi! Nu va s-agârshimu ghineatsa tsi-ai adratâ ti noi!”

Ama unu câtsâlicu albu sh-mushuticu lu-alinsi pi mânâ shi-lli dzâsi: “Voiu s-hiu a tău shi s-nu mi dispartu canâoarâ di tini.” Sh-ahurhi s-immâ pi torlu al Torinâ, cari s-turnă la nicukirlu a lui sh-lli-aspusi tutu tsi s-avea faptâ.

Pali ankisirâ pi cali, sh-câtsâliclu lâ eara câlâuzu tora. Sh-tutu immânda, agiumsîrâ la unâ pâlati, a curi nicukiru nu mashi câ-lli ashtiptă cu harauâ, ama-lli pâlâcârsi ta s-shadâ la elu barimu unu anu di dzâli, câ eara singuru shi-lli si-aura. Lli kirnisi cu nai ma bunili mâcări sh-biuturi, sh-tuti di bolcâ. Nitsi pi câtsâlicu nu lu-agârshirâ; âlli deadirâ ahântâ mâcari câtu ti trei câñi.

Vidzinda ahântâ multâ mâcari, Torito âlli dzâsi a nicukirlui a lui: “Aua-i trâ noi: Maca nu unu anu, prindi s-shidemu barimu unu mesu di dzâli!”

“Nu, Torito, va s-fudzimu mâni nica tu hâryii,” lli-apândisi elu. “Pâlatea a aestâ-i pâlatea a pîrazmolui. Easti ma afula s-trets pritu kindimati sh-piricli fuviroasi d-iu s-tradz mânâ di ea.” Shi-ankisirâ calea alantâ dzuuâ nica tu hâryii pri yinatea al Torito câ kirea bunetsli sh-pri marea harauâ a câtsâliclu tsi tutu vrea s-immâ ninti sh-s-aspunâ calea.

Calea lli dusi tora pritu niscânti locuri pondi iu nu s-afla nitsi unu adârâmintu uminescu, nitsi unu pomu, nitsi unu hiru di iarbâ. Sh-tea, câ lâ inshi dininti unu aushu cu strañili-lli tâlâiti sh-cumâts adrati, slabu keali sh-osu, cusuratu sh-c-unâ barbâ albâ, tsi-lli agiundzea pân' di padi.

“Mi hârsescu s-vedu sh-io oamiñi! astrigă aushlu, tsi-lli trimbura tutu truplu ca vearga. Anda viñiu io tu-aesti locuri, iu pânâ atumtsea nu-avea câlcatâ cicioru di omu, earamu gioni mushatu sh-livendu di yinghits añi ca voi, sh-adzâ videts pri tsi halâ agiumshu! Shi-aestâ mashi ti-atsea câ vruiu ta s-aflu hrisanthema di malmâ, blâstimatâ s-hibâ!”

“Ama sh-noi ti-atsea ankisimu pri-aestâ cali, ti hrisanthea di malmâ!” apândisi Mohitoma.

“Fudzits, fudzits, ore tihilâi!” Ili urnipsi aushlu.

Ama ni Mohitoma, ni huzmikearlu a lui, Torito, nu-lli hâbârsirâ urnimia. Avândalui câtsâliclu ti câlâuzu, fudzirâ ninti dupâ elu.

Pundia s-adră nica ti sparizmâ sh-cutromu. Nu-afla nitsi unâ sârmâ di mâcari ta sâ-shi arâdâ foamea, tsi lâ diñica matsâli, sh-nitsi kicutâ di apă ti-apuituri a seatillei, tsi l-ardea gurmazurli. Doilli sh-câtsâliclu agiumsirâ ca tsiva aumbri.

Ama Mohitoma astrigă diunâcali: Hrisanthea di malmâ! U vedu tu fundulu a aripidinâlle!” Sh-fârâ s-asparâ di piricliulu tsi-lu fuvirsea, ankisi s-dipunâ tu fundulu di-aripidinâ. Cathi jglliotu tsi lu-adra eara fuvirsitu di piricliulu ta s-arâvâiascâ shi-s-arucuteascâ tu fundu iu vrea s-adra cumâts tu pishtirei. Ama nu trapsirâ mânâ.

Nitsi Torito sh-nitsi câtsâliclu nu s-aspârearâ. Imnarâ sh-elli dupâ Mohitoma.

Tu soni, agiumsirâ sânatoshi tu fundulu-a aripidinâlle, tâshi tu loclu iu eara hrisanthea di malmâ. Ama vidzurâ câ anvârliga di hrisanthea eara nâpârtits, liundari sh-tigri, tsi-u vigllea. Sh-cututu, pricili, tru-oarâ tsi-lli vidzurâ pi Torito sh-câtsâliclu, si trapsirâ nanâparti shi-lli deadirâ cali al Mohitoma s-arupâ hrisanthea di malmâ.

Aesti eara-li bitisita a kindimatiloru shi-a trâpturloru. Calea tora eara ndreaptâ sh-tritsea pritu unu locu iu s-afla mâcari sh-shopati di bolcâ.

Ashi agiumsirâ tuts treilli la pâlatea a mushatâllei Lilici di Hearhicu. Mohitoma âlli deadi hrisanthea di malmâ sh-u câftă nveastâ. S-ancurunarâ shi-adrarâ nâ numtâ ca tu pirmithi. Cu tutu câ eara tâshi tu-alantu capu a loclui, di iu pânâ iu nu shtu, ma, câlisirâ la numtâ shi-ndoi celnits ditu Pindu, Yramusti, sh-Elimu, tsi sh-pân’ tu dzuua di adzâ pirmithusescu ti cumu tricurâ la numtâ sh-ti pirifâñili tsi li vidzurâ aclo. Iara tinirlli yrambeadz, tsi lli-ahârzi Dumnidzâ cu cilimeañi multsâ, bânarâ tu harauâ sh-ghineatsâ pânâ tu nai albulu aushaticu, tsi-lu tricurâ hârâcoki tu mesi di nipots shi strânipots.

Cuntsânutu

Câvâlarlu di malmâ.....
Lilicea di pi murmintu.....
Tsi pirmithusescu soarli sh-vintulu.....
Pullilu-a averlui.....
Mâna atsea lai.....
Cutia cu doruri.....
Hrisula ditu pâduri.....
Cântătorlu ditu fundulu a Rinlui.....
Polea kitrusitâ.....
Pishkesea a dzânâllel.....
Dhyiamantulu ali printseasâ.....
Natlu a printseasâllel Savitri (icâ vrearea di dada).....
Pâlatea a tihillel.....
Feata arâkitâ di sireni.....
Hrisanthemea di malmâ.....